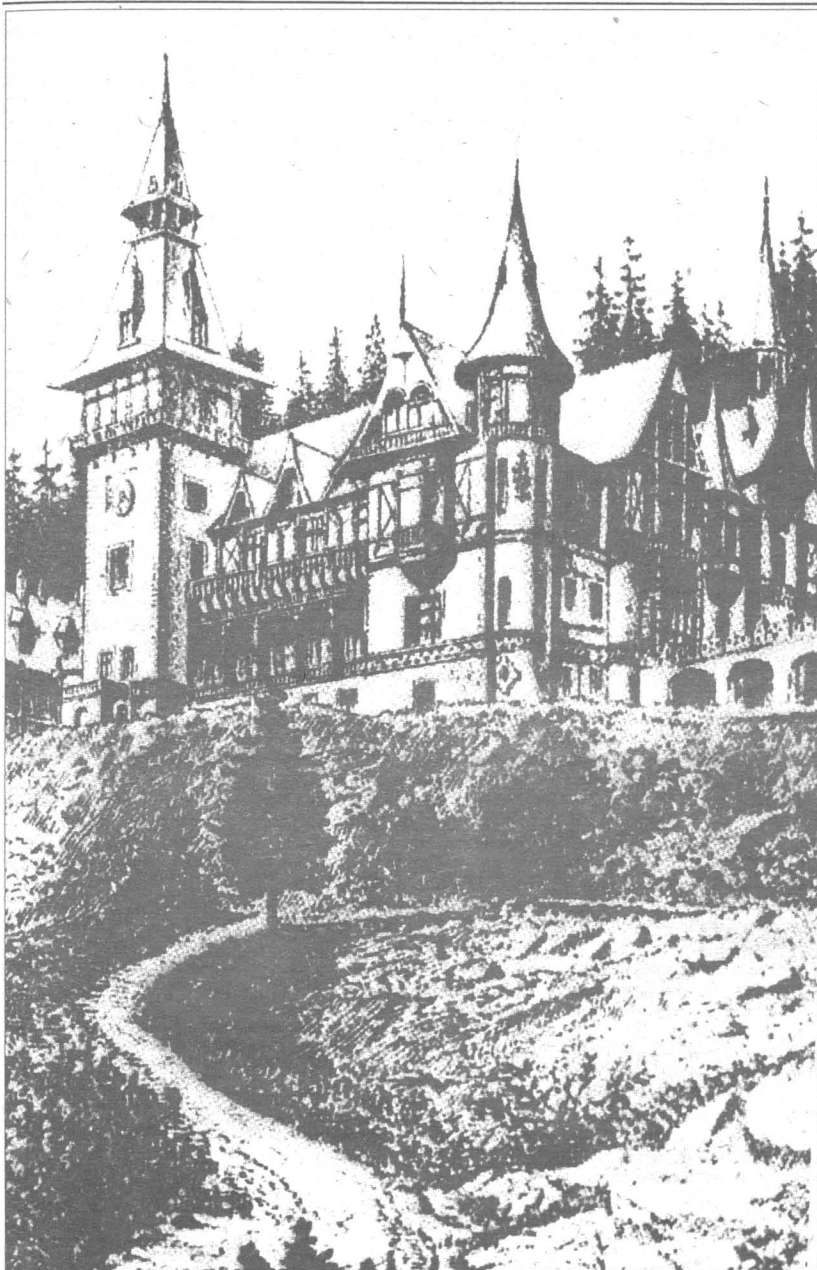


Redactor șef MARIN SORESCU



Prima imagine a castelului Peleș, inaugurat acum 110 ani. Desen în peniță, 1883

TAINA BIRUINȚEI PĂRINTELUI DUMITRU STĂNILOAE

cuvinte in memoriam de Virgil Cândea, Alexandru Surdu, Elena Solunca Moise

CRIZA CULTURII SAU CRIZA MIJLOACELOR? de Eugen Simion

STAREA LITERATURII, dialog cu Hanibal Stănculescu de Nicolae Iliescu

VERSURI de Petre Bucșa și Dumitru Velea

CULTURĂ ȘI ECONOMIE, dialog cu Ioan Sima de Ion Cocora

Mai semnează Valeriu Cristea, Gheorghe Tomozei, Al. Piru, Dumitru Micu,

Lucian Chișu, Andrei Grigor, Virgil V. Mocanu

Marin SORESCU

EUROPA DOI, EUROPA UNU, EUROPA ZERO

Alocuțiune la colocviul „Deceniul Mondial al Dezvoltării Culturale” de la Sinaia

Făcând în mod fatal parte din „Europa II” (*Estică*, în terminologia proiectelor UNESCO), eu tind către „Europa I” (*Occidentală*) și cred că trebuie să tindem împreună către „Europa O”, adică spre Europa, pur și simplu. Noi trebuie să fim creatorii unei singure Europe.

Suntem într-un moment de accelerată integrare și universalizare. În primul rând, e vorba de universalizarea care se face prin repezițiunea informațiilor: totul e văzut de sus, prin satelit și la nivel global. În al doilea rând, este o integrare care se face prin voința popoarelor care doresc să se bucure de binefacerile minții omenеști.

Aș aminti că primul care a avut ideea unei unificări culturale a fost Alexandru cel Mare: el a vrut să desființeze granițele și, mergând spre India, a propus o modalitate originală de a civiliza lumea, obligând soldații greci să se căsătorească cu băstinașe (misiune foarte grea, de altfel, pentru că nu toți grecii voiau să se căsătorească cu femeile).

Această unificare se face acum nu prin nunți, ci prin puterea spiritului. Problema – care ține de domeniul UNESCO – este cum putem să ne păstrăm identitatea în acest iureș extraordinar și în condițiile unei tehnici avansate. Spun acest lucru deoarece există și pericolul de a transforma tot globul într-o cultură artificială, aparținând, de fapt, unor subculturi care ies la suprafață și se impun tot prin tehnică.

Mircea Eliade spunea că oricare trib, chiar și cel mai modest, a adus o contribuție la istoria omenirii, prin păstrarea unor tradiții și ritualuri, fiind un martor al dezvoltării umanității. În același loc, în *Jurnalul* său, Eliade observa că, mai ales pentru această parte din „Europa II”, există o perioadă de multe secole foarte incertă, aburoasă, din care nu s-au păstrat documente. Iar, de regulă, istoricii din Occident rezumă totul în câteva fraze când scriu despre un mare

domnitor, dar compun sute de pagini despre o cetate neînsemnată care a avut din întâmplare câțiva scribi. De aceea Eliade propunea ca structurile culturale din această parte a lumii să fie restudiate pe baza miturilor.

Și eu spun că noi ar trebui să reducem în discuția Europei miturile țărilor din Est care sunt, de fapt, sisteme filosofice – cum ar fi Mitul Meșterului Manole, Tineretea fără bătrânețe și viața fără de moarte. În acest mod s-ar da o atenție mai mare creativității din acest spațiu care este, după părerea mea, un spațiu cultural prin excelență, mai ales că a beneficiat – din nefericire – de o durere aproape neîntreruptă. Este un spațiu foarte tragic, frământat, care i-a dat pe Orfeu și pe Zalmoxis. Cred că trebuie găsit la nivelul UNESCO un mijloc de a se studia stralucirea de cultură străveche care continuă să existe și în România, și în Ucraina, în Bulgaria, în Grecia sau în Rusia.

Noi ne situăm acum sub influența altor mituri: al vedetelor de cinema, al cowboy-ului, al campionului sportiv, al investitorului străin, al armatorului grec. Sunt mituri actuale care pot fi și periculoase. Îmi vine în minte că vechii locuitori azteci, având mitul omului cu aripi care va veni de peste ocean să-i salveze, tot așteptau sosirea, acestuia. Când a apărut Cortez și a trecut călare prin fața unui trib, băștinașii care nu mai văzuseră cai și oameni călări au crezut că este îngerul binefăcător pe care îl așteptau și i s-au supus. A urmat adevăratul măcel, un genocid datorat inițial hazardului și susținut apoi de o superstiție.

Ne aflăm, deci, la răscrucea unor idei bune și rele. Cred că e foarte util ca UNESCO să susțină nu numai planuri globale, de mare anvergură, ci

Transcrierea textului de
Adriana STOICHÎTESCU-ICHIM

Continuare în pag. 6)

CALENDAR

Concursul
"Marin Preda"

● Numai până la 22 octombrie mai puteți expedia lucrările pentru **Concursul național de proză scurtă "Marin Preda"**. Fiecare participant (care nu e membru al Uniunii Scriitorilor și n-a publicat încă vreun volum de proză) poate trimite în plic închis până la trei lucrări, fără a depăși împreună 15 pagini dactilografiate la două rânduri și în cinci exemplare, semnate în locul numelui cu un motto. Într-un al doilea plic închis, pe care se va înscrie același motto, se vor menționa numele și prenumele autorului, adresa, numărul de telefon, vârsta, ocupația și date din activitatea literară. Ambele plicuri se vor expedia pe adresa **Inspectoratul pentru Cultură al județului Teleorman, str. Dunării 178, 0700, Alexandria**, cu mențiunea "Pentru concurs".

BREVIAȚ

Romanitatea orientală

● Prima Reuniune Consultativă a Romanității Orientale s-a desfășurat recent la Mamaia, sub egida Fundației Culturale Române, cu contribuțiile reunite ale Academiei Române, Ministerului Culturii și ale altor instanțe interesate. Au participat reprezentanți ai unor organizații și asociații din Republica Moldova, Ucraina (Bucovina de Nord și Basarabia de Sud), Bulgaria, Serbia, Macedonia, Albania, Ungaria, precum și invitați din Germania și Suedia. Scriitorii Augustin Buzura, Dan Berindei, Gabriel Tepelea, Ion Ungreanu, Mircea Druc s-au aflat printre moderatorii dezbaterilor organizate pe secțiuni, în scopul identificării problemelor specifice cu care se confruntă comunitățile românești respective – colonii autohtone de români rămași la vatra strămoșească, de la colonizarea romană până astăzi, care nu trebuie confundată cu „diaspora” – termen aplicabil celor ce au ajuns din diferite motive și s-au stabilit în S.U.A., Canada, Australia, Franța, Germania, Suedia ș.a.m.d.

Secțiunile de referate și dezbateri au avut ca teme relația culturală minoritară-cultură majoritară în România, Albania, Ungaria și Serbia, spiritualitatea românească din Basarabia și Transnistria, Bucovina – spațiu românesc, problematica aromânilor, românități și ortodoxism și altele. (Vlad Andrei ORHEIANU)

BIBLIOGRAFIE

- Nicolae Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, 2 vol., Editura „Columna”, Chișinău, 1993, 280 lei.
- Nicolae Manolescu, *Sadoveanu sau utopia cărții*, Editura „Minerva”, Colecția „Biblioteca pentru toți”, București, 1993, 286 pag., 240 lei.
- Ștefan Augustin Doinaș, *Lamentații*, Editura „Albatros”, București, 1993, 87 pag., 1.000 lei.
- George Bălăieș, *Lumea în două zile*, Editura „Minerva”, Colecția „Biblioteca pentru toți”, București, 1993, 2 vol., 585 lei.
- Dan Laurențiu, *Femeie dormind*, Editura „Cartea Românească”, București, 1993, 128 pag., 150 lei.
- Marta Petreu, *Poeme nerusinate*, Editura „Albatros”, București, 1993, 62 pag., 300 lei.
- Ilarie Voronca, *Incantații*, Editura „Minerva”, București, 1993, 253 pag., 255 lei.

TUR DE ORIZONT

Poezia privilegiată
și „erudiția
– mai mult sau
mai puțin – savantă“

Poezia și speciile tangente cu memorialistica sunt vădit privilegiate în ultimul număr (dublu) din **VIAȚA ROMĂNEASCĂ** (2-3/1993), apărut cu tradițională întârziere față de anotimpul în care ne aflăm, dar curând după numărul precedent, comentat de noi acum trei săptămâni: un efort recuperator cu care redacția condusă de Cezar Baltag și Ileana Mălăncioiu ne îndatorează. Ștefan Aug. Doinaș publică un „Periplu egeic”, Marin Sorescu semnează trei poeme noi, Valentin Atanasiu traduce din franceză capitolele despre Gheorghe Pituț și Emil Brumaru scrise de Ilie Constantin în ciclul „Poeti români”, iar Gheorghe Grigorecu își propune să scoată dintr-o neareptă uitare figura lui G. Gheorgescu, de la a cărui dispariție se împlinesc două decenii. Mai publică poezii Gabriela Hurezean, în timp ce la rubrica de „Comentarii critice” lirica lui Aron Cotruș e cercetată de Nicolae Mecu, iar postumele lui Ion Caraion sunt studiate de prietenul nostru, Gheorghe Grigoricu. În al doilea registru privilegiat, de cel mai mare interes ni se par „File de jurnal” inedite ale lui Petru Comarnescu, prezentate de Zăbăria Sângeorzan, paginile din arhiva Mircea Eliade aflată în România – în speță o parte din corespondență, adnotată de Mircea Handoca, în fine grupajul închinat memoriei lui Ion Negoișescu, cu contribuții de Monica Lovinescu, Mihai Șora și Virgil Ierunca. Oarecum în aceeași ordine de preocupări (comemorarea a 50 de ani de la dispariția lui Mihail Dragomirescu) s-ar înscrie Marin Bucur, cu un stângaci titlu sepulcral – „Mihail Dragomirescu printr-un porțel de ieri și «viii» de azi”, pe ici pe colo cu tot atât de încălcate fraze, dintre care unele pot fi scuzate prin eventualele greșeli de corectură aglomerate („Contestându-l pe Octavian Goga și Mihail Sadoveanu agreeți, în egală măsură, atât de Maioreșcu cât și de Iorga, Mihail Dragomirescu îi va opune pe Șt. Oct. Iosif și, entuziasat, pe Panait Cerna”), dar altele sunt funcționare rudimentare și cacofonice: „Sistemul său estetic-netipărit nici acum într-o ediție românească, când au apărut biblioteci cu toți teoreticienii străini (sic!), în funcție de modele literare – este un subiect de erudiție savantă”. Prea savant! Pentru bogatele – cum ar fi frecvențele virgule ale lui Marin Bucur între subiect și predicat („Știința literaturii, este un concept nou...”) – n-avem aici destul spațiu. Dincolo de atare accidente, mai semnălmă din acest consistent număr dublu al **VIEȚII ROMĂNEȘTI** un fragment din textele

filosofice ale lui Northrop Frye („Dubla viziune a lui Dumnezeu”), tradus de Aurel Sasu și Ioana Stanciu, al zecelea capitol dintr-o suită de reflecții ale lui Lucian Raicu și „Cronica ideilor” asumată de Dan Grigorescu, nu fără a fi incitată să ne întrebăm, după parcurgerea celor 160 de pagini – cum am mai făcut-o și în altă ordine de idei – dacă relativa eclipsare a oricărui și cronici literare e simptomatice pentru perioada actuală sau e o impresie pasageră și înșelătoare?

Cu glumeții
nouăzeciști
nu e
de glumit

Spre deosebire de pagina întâi a numărului 17 al „suplimentului de direcție al revistei LUCEAFĂRUL” – **NOUĂZECI**, în care citim două minitexte simetrice semnate respectiv de Cătălin Țârlea și Cristian Popescu, în pagina a două găsim două minitexte asimetrice semnate, invers, de Cristian Popescu și Cătălin Țârlea. Cei doi au în pagina unică un titlu comun – „Reașezarea valorilor”, în timp ce în pagina a doua au un titlu unic – „Politica literară și viceversa”. Comună (dar nu unică) e și direcția de atac a celor doi nouăzeciști pur sange. „Sfătuiesc (...) redactorii anonimi ai **ROMÂNIEI LITERARE** (e vorba de rubrica „Revista revistelor” semnată de Cronicar – n.n.) să se bârfească numai între ei și să nu mai folosească paginile revistei pentru bârfa”, zice Cristian Popescu. La rândul-i, mai pe larg, Cătălin Țârlea notează: „Influzia de tineri de la **ROMÂNIA LITERARĂ**, anunțată programatic de Alex Ștefănescu, este în plin reflux. Asta pentru că a fost făcută fără metodă, prejudiciind în primul rând chiar condiția fragilă a tinerilor jurnaliști literari. De câteva numere bune a dispărut, iată, și Claudiu Constantinescu, sub ghilina subtilite metode pedagogice a directorului N. Manolescu, anume aceea de a scrie cronici în duet. O distracție senatorială mare, precum se vede, costă prea mult”. Și în continuare: „Au venit în țară Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Cei care o viață ntreagă s-au înrâncenat împotriva cultului personalității au simțit pe pielea lor rinocerizarea dâmbovițeană, într-un enorm concert de osanale memorabile dirijate de Gabriel Liceanu. Cumplită țară! Nu știm cât de cumplită e țara, dar ne dăm seama că nu e de glumit cu acești glumeți nouăzeciști. De aceea vom schimba și noi tonul, remarcând din acest număr al revistei lor pagina unui optzeciist recuperat (e o constantă a strategiei nouăzeciștilor) – Ion Stratian, cu „Lacul”, subintitulat în paranteză („preludiu”). E un succint poem în opt strofe scurte numite totuși

capitole (cap I, cap II etc.), cu un desen adiacent și o săgeată indicatoare reprezentând situaerea în spațiu a personajelor acestui excurs ludic, cu un ce urmușiaz în el, plus o alură de thriller – dovadă ultimul vers-strofă și capitol încheiat abrupt: „cap VIII mobilul crimei a fost faptul că Ollia Nucikova posedă o pereche de săni din școala veche rusă”. Cum remarcăm și în comentarea numărului precedent din **NOUĂZECI**, nimic nu e de prisos în cele opt pagini mici, de caiet studentesc, în care mai e loc de patru cronici literare (trei semnate de Ioan Es. Pop.), încă o pagină de poeme miniaturale (Anca Mizumtschi devalând fondul grav al jocului), o șaradă interdisciplinară de Ioan Es. Pop. – „Muzeu launtric”, o ilustrare în proza-calendrar a esteticii grupului – „Oceele din zodia balanței” de Radu Sergiu Ruba, pentru ca, în fine, să reapear Cătălin Țârlea pe post de prezentator al unei noi poezie, în persoana Doamnei Miți, „chelnerița de-o viață de la restaurantul Casei Scriitorilor” care se produce pe loc cu poemul „De trei ani”: „De trei ani te-aștept, poate...”

Pirateria
anticulturală
și A. Toma
redivivus

Tot întrebând degeaba la chioșcuri de reviste culturale care nu mai apar sau nu sunt puse la vedere (când nu sunt dosite de chioșcarii bine indoctrinați) sau despre care te se spune că s-au vândut („Am avut câteva și s-au vândut”, află în fiecare săptămână a doua zi după apariție, ceea ce nu înseamnă că RODIPET-ul nu va trece la returneri jumătate din tirajul înlim pe care l-a comandat, de vreo cinci ori mai mic decât cererea minimă – închidem provizoriu paranteza); tot mai șirb riscând să fie „orizontul” al cărui „tur” vrem să-l facem, am ajuns să cerem din nou la chioșc – gravă recidivă, în virtutea rezonanței cumva culturale a titlului – **ECRAN MAGAZIN**, revistă săptămânală, difuzată cu succes în toată țara, dar tipărită pare-se la Brașov, cu un pare-se redactor șef numit Cristea Ionțiș, redactor șef adjunct numindu-se Silvia Lefteriu. Dintr-o precedentă, unică achiziție, știm că nu e vorba deloc, nici măcar de ochii lumii, nici de micul, nici de marele ecran, în acest **ECRAN MAGAZIN**. Dar nu regretăm cei 80 de lei, în primul rând grație frisonului procurat de articolul-editorial, uitat probabil pe vreun raft acum patru ani și valorificat astăzi triumfător, cu mici adaptați ușor de presupus: „Societatea democratică a deschis tuturor cetățenilor țării noastre cele mai largi posibilități de afirmare în toate domeniile: politic, economic, social, cultural”. Ideea monumentală (în titlul editorialului imemorial („Întelepciunea este știința vieții”) este imediat prelucrată în versuri, pe aceeași primă pagină, poema intitulându-se adecvat „Îndemn”, sub semnătura și ea poetică a lui George Zorî care compune ca un nou A. Toma în nuce: „Cunoaște-te! / Cunoaște-ți puterea și menirea / Și crede în ea! / Ca într-o stea! (...) Nu te opri, / Nu ieși din ritm / Nu ieși din pistă! / Insistă!” Continuarea în numărul următor.



Castelul Peleș în construcție, 1880

DIAC TOMNATIC
ȘI ALUMN

Literatorul

Săptămânal
de literatură și artă
editat de
**MINISTERUL
CULTURII**

Anul III, nr. 41 (110) 1993

Comitetul director:
**VALERIU CRISTEA
FĂNUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU**Redacția:
**Lucian Chișu
Ion Cocora
Nicolae Iliescu
-redactori șefi adjuncți
Valerian Sava
-secretar general de redacție
Radu Băieșu
Nicolae Diaconu
Andrei Grigor
-redactori****Mihai D. Popescu**
-măchete și secretariat
Vasile Blendea
-fotografieAdresa redacției:
**București, Piața Presei
Libere nr. 1,
cod 71341,
tel. 617.10.23; 617.60.10,
int. 2243, 2248,
casa poștală 33-20.**Administrația:
**Direcția Pentru Presă,
Publicitate și
Tipărituri, Piața
Presei Libere nr. 1,
sector 1, București**Anunțăm cititorii
noștri că
abonamentele la
revista
"LITERATORUL" se
fac la oficiile poștale,
factorii poștali și
difuzorii voluntari din
întreprinderi și
instituțiiCititorii din
străinătate se pot
abona prin **RODIPET
S.A.** – PO BOX 33-57;
telex: 11995 sau
11034;
telex: (40)-0-185673
București – Piața
Presei Libere nr. 1,
RomâniaPublicația este înscrisă
în Catalogul de presă
Rodipet la poziția 2046.
ISSN 1120-5583Tehnoredactare
computerizată**JORDAN**
©Tiparul executat la
PROGRESUL ROMĂNESC SA
București

COLOCVIUL DE LA SINAIA

Eugen SIMION

Criza culturii sau criza mijloacelor?

Doamnelor și domnilor, Comitetul Interguvernamental pentru Deceniul Mondial al Dezvoltării Culturale prevede în programul său, *consultări regionale periodice*. Ne întâlnim, când ne întâlnim, la Paris cu ocazia reuniunilor Comitetului, dar este bine să ne întâlnim mai des și în alte locuri pentru a vedea, împreună, cum se desfășoară proiectele noastre culturale comune, ce dificultăți întâlnim, ce corectări trebuie să facem, din mers, programelor noastre. În calitatea mea de vicepreședinte al Comitetului Interguvernamental pentru Europa II (țările din Est), am simțit nevoia să avem această întâlnire înaintea Adunării Generale UNESCO, care va avea loc curând (...).

Colocviul nostru are loc, într-o țară care se află, ca tot Estul Europei, în plin proces de tranziție spre economia de piață. Proces dificil, mult mai complicat decât se putea bănui. Toate scenariile anterioare s-au dovedit incomplete și chiar inoperante. Nimeni n-a cunoscut o experiență similară. Au fost distrușe ușor, în primele decenii după 1945, vechile structuri democratice. Dar este înfinit mai greu ca ele să fie refăcute, cum am dorit, într-un timp record. Și, repet, nu prea știm cum. Avea dreptate Adam Michnik când zicea că poți face fără dificultate din pești aflați într-un acvariu o ciorbă de pește, dar nimeni n-a dat până acum soluția de a transforma cioba de pește într-un acvariu cu pești viii. Poate că nu trăim, totuși, într-o situație atât de absurdă, poate că peștii n-au fost toți sacrificiați, poate că cioba comunitară nu ne-a cuprins pe toți și, în mod sigur, spiritul nostru nu și-a pierdut luciditatea în această lungă noapte totalitară. Credința mea, mai mult, certitudinea mea este

că acest fapt tragic nu s-a întâmplat și că, în condiții dificile, oamenii de cultură din mai multe generații au reușit să facă să supraviețuiască viața spiritului. Există o cultură a Estului, mult mai vastă și înfinit mai profundă decât a lăsat să înțeleagă grila politică (a Vestului și a Estului). Despre această problemă vom avea prilejul să discutăm în cadrul colocviului nostru.

Dar să revenim la tema întâlnirii noastre de azi (una dintre teme) și anume *Cultura în epoca de tranziție și rolul pe care îl poate juca UNESCO în acest proces*. În privința culturii în faza de tranziție, termenul cel mai frecvent este acela de criză. O criză a culturii sau o criză a mijloacelor de a produce cultura? ... Putem discuta mult în legătură cu această nuanță, dar până la urmă tot acolo ajungem: dacă nu sunt mijloace economice pentru a produce cultură, cultura însăși intră în criză... Fapt sigur este că, până în 1989, statul subvenționa cultura și, bineînțeles, supraveghea, controla, dirija cultura. Un bine și un rău. Azi statul nu prea mai poate subvenționa cultura, în schimb nu ne mai controlează nimeni, nu mai este cenzură ideologică, politică... O binefacere. O libertate totală. Ce folos însă, dacă libertatea spiritului este condiționată de mijloace financiare. Mai simplu spus: în locul cenzurii ideologice, a apărut cenzura economică. Cum zic românii, am căzut din lac în puț. Totuși, să fim drepiți și să recunoaștem că există azi, în tot Estul Europei, o libertate totală a presei, că au apărut numeroase edituri particulare (peste 2000 în România), că nu există, azi, scriitorii și opere interzise, că nu există tabu-uri, că fiecare scrie ce vrea și poate contesta pe

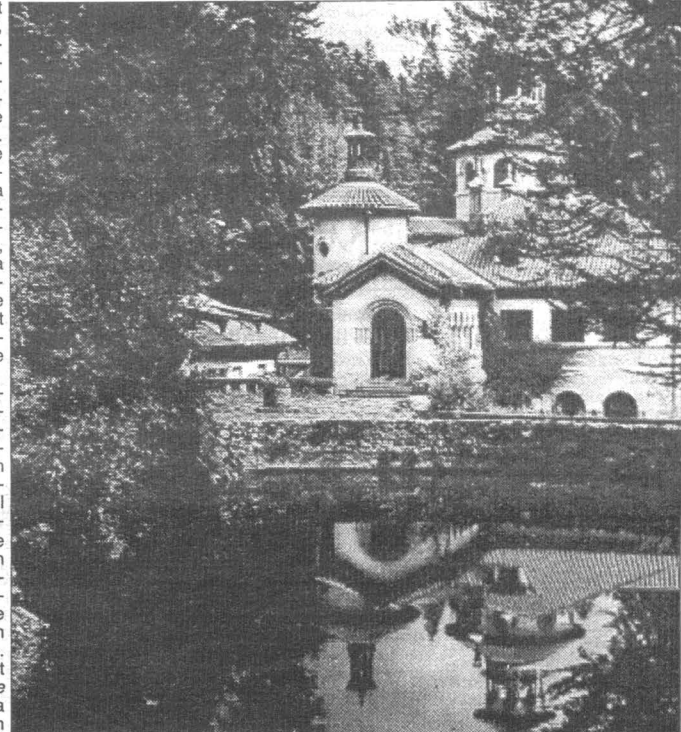
cine vrea, la toate nivelurile piramidei socio-politice. Că oamenii călătoresc mai mult și, odată cu ei, călătoresc și ideile. Dar să recunoaștem și faptul, foarte îngrijorător, că revistele de cultură sunt în mare dificultate și că acelea care, totuși, reușesc să apară, și-au pierdut o mare parte dintre cititori; cărțile apar foarte greu și unele genuri (critica literară, poezia) sunt într-o situație aproape dramatică; că instituțiile noastre culturale (teatrele, uniunile de creație – de pildă, Uniunea Scriitorilor), altădată prospere, cam agonizează. De vină este, desigur, și lipsa noastră de experiență, mentalitatea noastră că noi facem creație, alții trebuie să facă rost de bani pentru creația noastră. Descoperim, acum, că drumul de la scris la carte este mult mai lung și stul, vorba unui personaj celebru dintr-un roman românesc interbelic, și-a luat mâna de pe umărul nostru. Trebuie să ne descurmăm singuri, întrebarea este dacă putem... Sentimentul nostru este că, o vreme, cultura trebuie subvenționată, că revistele de cultură nu pot încă trăi pe propriile picioare (...).

Revin la proiectele puse pe picioare de Comitetul Interguvernamental. Ne aflăm la jumătatea drumului (Deceniul Mondial al Dezvoltării Culturale se încheie în 1997) și este cazul să vedem ce-am realizat și ce trebuie să facem de aici înainte. Există un proiect privitor la *spațiile barocului*, altul la *drumul mătășii*, în fine, lângă aceste proiecte generale, există altele cu caracter regional. De pildă, *identități culturale în jurul Dunării* (proiect propus de Bulgaria): – a fost numește *Dunărea albastră*. România a participat și participă, în continuare, la ele (mai puțin la Drumul mătășii). Acestea sunt proiecte productive întrucât ne ajută să cunoaștem mai mult și, poate mai mult decât atât, să ne cunoaștem mai bine între noi și să fixăm mai corect valorile

noastre în cadrul spiritualității europene. Să luăm, de pildă, tema legată de identitățile culturilor dunărene: au fost organizate, până acum, mai multe colocvii, consfătuiri și sunt prevăzute altele. Peste câteva zile (mai precis pe 3 octombrie) începe, tot aici, la Sinaia, un colocviu organizat de Comisia națională a României pentru UNESCO și ajunge la Budapesta, apoi, cu un vas, la Bratislava, Viena, Passau... Acest colocviu *plutitor sper să fie și un dialog fertil*. Vom cunoaște, astfel, lumea spirituală dunăreană nu numai din cărți...

Oricum, trebuie să ne gândim și la alte forme de dialog și la alte teme care să ne adune împreună. Oamenii de cultură au un rol important într-o istorie, cum este aceea pe care

La această temă s-a asociat, deocamdată verbal (prin dl. Raymond Weber), și Departamentul pentru cultură, educație și sport din Consiliul Europei. Este inutil să aduc argumente în spiritul acestei propuneri. Ele sunt de domeniul evidenței. Totuși, simt nevoia să precizez, în ce privește dialogul *democrație – cultură – religie* (prevăzut pentru 1994), că el este necesar dacă ținem seama de conflictele grave din regiunea noastră. Conflicte nu numai etnice, dar și religioase. Este, neîndoios, important să-i adunăm în jurul aceleiași mese rotunde, și pe ortodocși, și pe catolici, musulmani, chiar și pe ateii, pentru a discuta împreună în ce lume trăim și ce lume lăsam moștenire copiilor noștri. La această gravă problemă trebuie să se gândească nu



Castelul Peleș, foisorul

o traversăm în convulsie. Iată de ce mă gândesc că trebuie să actualizăm puțin subiectele dialogului nostru și, în chip logic, proiectele noastre culturale în cadrul Deceniului... România vă propune pentru 1994 teme de discuție, după noi, foarte actuale:

- 1: relația între democrație – cultură – religie și
- 2: culturile Estului în timpul totalitarismului

năm tehnocrații și oamenii noștri politici, trebuie să se gândească, cred, și oamenii de cultură. Mai ales ei, care știu mai bine decât alții că sâmba spiritului este mai lungă și învinge în cele din urmă.

Alocuțiune la deschiderea Colocviului „Deceniul Mondial al Dezvoltării Culturale”, Sinaia, 30 septembrie – 4 octombrie 1993

Deceniul culturii - proiecte

URSULA RELLSTAB, președinte al Comitetului Național Elvețian pentru Deceniul Mondial al Dezvoltării Culturale

Aș dori să vă informez despre proiectele noastre proprii și despre participarea Elveției la proiectele internaționale.

Din prima categorie face parte *Habitatul creativ* (consacrat arhitecturii periferiilor), proiectul *Biodiversitatea și cel intitulat Cultura de cartier* care urmărește încurajarea artei amatoare și sprijinirea ei de către artiști profesioniști. Pe această ultimă temă am organizat deja trei

seminarii: în Elveția, în Austria (unde ne-am preocupat de cultura realizată de imigranți) și în Finlanda. Sunteți invitați și dumneavoastră să luați parte la seminarul care va avea loc anul viitor în Germania pe tema „Democrația și cultura de cartier”.

Elveția participă și la proiecte lansate de alte țări: *Mediasfera* (temă interesantă și pentru țara dumneavoastră, deoarece abordează responsabilitatea mijloacelor de comunicare față de cultură); *Arta în spitale*; *Turismul și dezvoltarea culturală*; *Pluralism și dezvoltare culturală*.

.../ Cred că scopul reuniunii

noastre – de a integra țările Estului în programul „Deceniului Mondial al Dezvoltării Culturale”: – a fost atins din plin. Sunt bucurăoasă pentru că n-am avut numai discuții interesante, într-o atmosferă de prietenie, ci am schițat pentru anii următori un plan comun de dialoguri între Europa de Est și Europa de Vest.

MATE KOVACS, responsabil al Secției pentru Dimensiunea Culturală a Dezvoltării, UNESCO

Vreau să spun – în numele UNESCO, pe care îl reprezint aici

– că găsec această inițiativă de o mare actualitate. Mulțumesc Comitetului Român și Ministerului Culturii pentru ospitalitate.

Dintre cele patru obiective ale programului nostru (luarea în considerare a dimensiunii culturale a dezvoltării; afirmarea identității culturale; largirea participării la viața culturală; promovarea cooperării culturale internaționale), țările europene se interesează predominant de primul. Acțiunile din acest program ar trebui să influențeze și alte sfere de activitate: educația, științele, comunicarea. Din lipsa resurselor financiare, sunt greu de realizat proiecte pe termen lung; în acest scop, se impune cooperarea cu alte agenții ale ONU.

În Europa, Deceniul a avut un impact pozitiv, sensibilizând

opinia publică în legătură cu cooperarea culturală Est-Vest... Pentru a doua jumătate a Deceniului au fost recomandate câteva teme prioritare: pluralismul cultural, politicile culturale regionale, patrimoniul cultural, cultura și mediul, realizarea unui Atlas al dezvoltării culturale. Vor fi susținute proiectele cu caracter interdisciplinar, apte să producă un impact palpabil și durabil. UNESCO va juca un triplu rol: de conceperă a acțiunilor, în calitate de for internațional, de agent operațional prin activități precise și un rol de agent care intermediază colaborări.

Transcrierea și selecția textelor de Adriana STOICHÎTESCU-ICHIM

VIATA CĂRILOR

Autoritatea eruditiei

Alexandru Piru EMINESCU AZI Ed. Mondero București, 1993

E greu de crezut că există mulți cercetători literari (serioși) care să-și propună lătrunderea ori măcar apropierea de spațiul eminescian fără a lua în considerare ipoteza că întreținerea sa se va afla, mai devreme sau mai târziu, în atenția critică a lui Alexandru Piru. Oricum, atât cei care își asumă cât și cei care ignoră „riscul” au destul de repede prilejul de a-și sesiza propriile pripeli, neglijențe sau lacune informaționale în observațiile pe care instanța de maximă autoritate a istoriei și criticii literare românești nu întârzie a le face publice.

Volumul *Eminescu azi* reunește un număr de cincizeci de articole (plus o „Notă finală” cuprinzând trimiteri bibliografice la celelalte contribuții în temă ale autorului) publicate pe parcursul ultimilor ani în presa literară – multe dintre ele în *Literatură* – ori de câte ori Alexandru Piru a avut de sancționat, de completat sau măcar de relativizat concepția și conținutul vechii tentative de îmbogățire a minescologiei. Poziția autorului este, desigur, în cea mai mare parte a cazurilor, polemică, dar tonul nu abdică niciodată de la o admirabilă (și foarte rară astăzi) distincție academică. Cuvintele cu accente vehemente demolatoare sunt expediate în teritorii pe care criticul nu le frecventează. În locul lor, preferă argumentația erudită care se desfășoară pe temeiul unei cantități de informație copioasă, de natură să descurajeze orice replică. În *Mici istorii*, de pildă, demonstrația ajunge de la o anecdotă descoperită în manuscrisele eminesciene la o istorie condensată și minuțios documentată a Margueritei de Valois, a cărei biografie este cu finețe înfățișată pe o pagină întreagă. Procedul e folosit în mod curent, fie că în discuție se află vreo ediție, vreun eseu sau vreo simplă presupunere privind viața și creația eminesciană. Istoricul literar nu admite afirmații și susțineri care, în afara atestării documentare, sunt fie inutile, fie dăunătoare. Rezultatul acestei „îndărătnicii” depășește însă totdeauna teritoriul documentului arid și plictisitor, căci realitatea astfel reconstituită este repusă în drepturile ei la autenticitate. Exemplele sunt numeroase: legende cu caracter emoțional pentru uz școlar – cum este aceea despre prietenia dintre Eminescu și Creangă – sunt pulberate în partea lor de presuneri fantaziste: „N-avem dovezi că Eminescu i-ar fi citit manuscrisele înainte de a le da la tipar” – spune Alexandru Piru. Apelul scrupulos și exclusiv la documentul judicios ordonat și exploatat conduce alături la forme „narrative” dintre cele mai surprinzătoare. Articolul *Realul și imaginarul* devine astfel un fermecător roman de dragoste în care personajele, Eminescu și Veronica Micu, sunt recuperate din teritoriul ficțiunii romanțose și restituite adevărații, convingător și emoționant prin el însuși.

Există, desigur, o notă de distanță superioară în paginile cărții *Eminescu azi*, dar ea nu provine nicicum din vreo

presupusă emfază a criticului, ci își are originea tocmai în exactitatea documentului și în autoritatea informației erudite. Deși, sprijiniindu-se pe ele, Alexandru Piru ar fi putut desfășura o întreagă retorică a combativității, tonul său se păstrează totdeauna în frecvențele unei ironii îngăduitor-mustrătoare. Un singur exemplu, din multe care se pot da: „Despre eminescianism, cartea nu conține nimic” – este fraza finală a articolului despre cartea lui George Munteanu, *Eminescu și eminescianismul*.

„Sper să fi corectat multe imagini false ale faimoșilor eminescologi încă în circulație și să prezint din când în când un alt Eminescu, aproape necunoscut, ca și inedit” – scrie Alexandru Piru pe ultima copertă a volumului *Eminescu azi*. Am convingerea că speranța autorului devine, după lectura cărții, certitudinea oricărui cititor atent.

Andrei GRIGOR

Haloul de ceață

Constantin Cubleșan APROPIEREA IERNII Ed. L'etoile d'argent Belgia

Elegiac, meditativ, pătruns de frigid lucid al creației, Constantin Cubleșan își întindea ultima carte de versuri *Apropierea iernii*. Nu e vorba, cum s-ar putea crede din multiplele conotații de limbaj poetic, despre fiziologia vârstei a patra și nici de evocarea anatomice a finiturilor septentrionale, ci de ceva mult mai grav, anume de sfârșitul de secol care găsește conștiințele poetice răvășite și însingurate. Explicativa e mai mult decât semnificativă: „Trăim într-un imens halou de ceață/ Cu

instinctului artistic, această stare de fapte. Autorul doar constată că frigid există în noi și că glaciațiunea sfârșitului de mileniu e o realitate mai profundă decât muniții de cenușă ai arderilor de patimi efemere. Rezultatul direct e o lipsă de ideal și de credință, un vid rece instalat între cerul spiritualizat și băjbăiala în întunericul de nepătruns: „Îngerii din ceruri au aprins un rug/ Să-mblânzească gerul ce ne suflă-n ușe –/ Suflete-nghete la sfârșit de veac/ Ne-ngropăm în munții vieții de cenușe// E departe focul și dogoarea lui/ Chiar venind din vatra îndumnezeită/ Până să pătrundă trupul nostru slab/ Se răsfiră-n hăuri - rază rătăcită// Cât cuprins de ghețuri, cât pustiu de frig// Bronzul din clopotniți ne colește-n oase –/ Din văzduh ninsnoarea, îngerilor, blă,d/ Scutură cenușa arpiilor arse// Și de-atăta iarnă oasele ni-s sloi –/ Sarea din omături ne apasă – ocnă/ Ne-adunăm în turme cu suflarea-n pumni –/ N-avem unde merge, drumurile-s bocnă// Plânge-ne de milă îngerii din cer –/ Nimeni să ne vadă, nimeni să ne-audă/ Nempresor cu urel lui jinduind/ Să ne rupă carnea trupurilor, crudă// Numai sus în ceruri s-a aprins un rug/ Să-mblânzească gerul ce ne suflă-n ușe –/ Suflete-nghete la sfârșit de veac/ Ne-ngropăm în munții de cenușe” (Ger). Ferecat între sloiuri de marmură, cu fereastra blocată de crini de gheață, în timp ce urși polari i se lăfăie în sânge, autorul își convertește luciditatea în acel gen de emoție contemplativă din care se naște dorința irepresibilă de frumos și puritate. Refugiile cenușii ale vieții sunt înlocuite cu diafanul, și el iluzoriu, universului interior, marcat de melancolii și tristeți, de un alb candid care amintește de Iuliu Cezar Săvescu, cel mai interesant cântăreț al întinderilor polare din simbolismul românesc, de care Cubleșan se apropie și prin perfecțiunea formală a versurilor. Eufonice și subtile, cuprinzând în cadența rimei și ritmului acoadele gândului, poeziile din *Apropierea*

lunii/ Ca o gondolă răsturnată în cer”.

Constantin Cubleșan este un vizionar singuratic, care-și filtrează melancolia în bogate orchestrații sonore.

Lucian CHIȘU

Poezie de filigran

Leo Butnaru ILUZIA NECESARĂ Editura Princeps Iași, 1993

Leo Butnaru (născut în 1950) este un nume cunoscut al poeziei basarabene actuale.

Venind dintr-o realitate specifică a spațiului românesc (cu drama lui postbelică, menită să-l izoleze de spiritualitatea națională), Leo Butnaru s-a remarcat prin rapiditatea cu care s-a sincronizat cu limbajele poetice mai noi, asimilându-le în chip personal. Remarcă de la bun început acuratețea limbii poetice a autorului moldovean, o limbă fără stridențe regionale, cu un simț al economiei cuvântului absolut remarcabil. Poetul pare a fi funcționant un cerebral, un cicelator de text până la atingerea unei perfecțiuni de filigran, căutând cuvântul decisiv în a exprima o stare de suflet, un gând poetic, iar uneori o întreagă experiență de viață. De aceea, și excelează în poemele scurte: *Doar un fir de nisip încap/ între inimile noastre./ Din el/ perla ar putea să apară/ dar, și pustiu cu el/ poate-ncepe... (Dragoste)*. Sau: *... Și i-au găsit în inimă două aripi mari/ împăturate... (Disecție)*. Desigur, poezia „reflexivă” își are marile ei riscuri (Ioanid Romanescu poemea, în prefață, de posibila acuză de „lirosific”), dar cel dintâi este *uscăciunea* care înseamnă dispariția poeziei înseși. Asemenea capcane nu sunt totdeauna evitate nici de Leo Butnaru.

Și totuși, Leo Butnaru este un sentimental incorrigibil. Tonalitatea minoră a acestei sentimentalități este efectul dozat al surdinizării printr-o fină și deseori amară ironie, de rezonanțe postmoderniste. Fiorul tragic nu lipsește din astfel de poeme, amintind de cele mai bune texte ale marelui ironist care a fost G. Topărcănu, chiar dacă în gama alui limbaj. În definitiv, Leo Butnaru este un visător care se nutrește din „iluzia necesară” a poeziei. Cred că sintagma care dă titlul volumului rezumă fidel „arta poetică” a lui Leo Butnaru. Sprinzător, poema cu acest titlu e și cea mai „topărcăniană” dintre toate, originală, totuși, și întru totul memorabilă, meritând a fi citată integral. O resemnare dulce-amară și tocmai de aceea izbăvitoare străbate, cu autentic fior metafizic, strofele de muzicală cadență clasică: *Nerădare și fugă de grabă,/ dovadă și taină amară,/ cătușe cu scîlpăt de salbă –/ iluzia mea necesară// Psalm biblic și sens din tratate,/ descântec și scriere clară./ Înțeleaptă navitate –/ iluzia mea necesară// Speranța ajunsă credință,/ cărbune și floare de pară,/ evadare din umiliții –/ iluzia mea necesară// Ruini și înalt meterez./ abis și amiază solară./ visare vișând că vizez –/ iluzia mea necesară// Tăcere de fur sau alarmă/ ce-o dă un străjer de comoară./ otravă și leac ce*

întreamă –/ iluzia mea necesară// Din versul de azi și de mâine,/ din izbândă-i dulce-amară/ și ție ceva-ți aparține –/ iluzia mea necesară.

Ajuns la o maturitate artistică indiscutabilă, Leo Butnaru este, în consecință, capabil să ne ofere noi surprize, cu nimic mai prejos față de poezia ce se scrie astăzi în România.

Theodor CODREANU

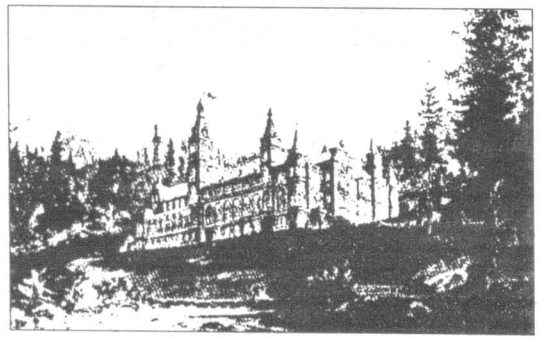
"Inițieri" la domiciliu

Serge Hutin SOCIETĂȚILE SECRETE Editura de Vest Arad, 1991

Fără îndoială că un titlu ca *Societățile secrete* ar fi făcut până acum doi-trei ani vânzări cu profituri serioase. Apoi piața a devenit sclava unei înfățișări de carte, „secretele” de orice natură au căzut unul câte unul (să fim serioși!), iar cititorul român s-a cam săturat să tot pătrundă în „intimități” (din nou, de orice natură). Cartea de față este un exemplu de ce nu ar trebui ocolit, măcar pentru că autorul, nimeni altul decât Serge Hutin, își propune aici o sinteză, pe care o și reușește dar cu prețul unei priviri cumva superficiale asupra fenomenului. Spun asta gândindu-mă la doar cele 140 de pagini format mic pe care le are cartea. În acest spațiu redus se dorește o istorie a societăților secrete, pornind evident de la antichitate și sfârșitul cu societățile criminale contemporane. Fiește că se prezintă doar cele mai importante organizații și într-un mod foarte (mult prea) concis. De aceea, cei care caută detalii, amănunte, aspecte inedite etc., vor fi puțin dezamăgiți. Se recurge în general la explicații de felul: „Cruciada” pornită împotriva Albigenzilor e prea cunoscută ca să mai revenim asupra ei. Totuși, ritmul alert și prezența informațiilor esențiale – de cele mai multe ori necomentate, fac din această carte un mic dicționar, ceva mai generos decât cele câteva planșe explicative încercară să-l „inițieze” pe cititor într-o lume încă plină de necunoscute. Aceea a societăților secrete. Dar, în definitiv, de ce există societățile secrete? Autorul nu ezită să răspundă unei asemenea întrebări fundamentale. *Desigur, răspunsul diferă în funcție de organizația avută în vedere și de scopurile urmărite. Psihologii fac, însă, o constatare generală, și anume că ființa umană dovedește o înclinare înnăscută pentru „secret” sub toate formele sale, că încercară să aplece în ea un sanctuar unde „cealaltă” să nu poată pătrunde și că posedă în egală măsură și dorința de a nu divulga acest secret, ci doar de a-l împărți cu un mic număr de prieteni cu adevărat siguri; e cazul tipic al copiilor care, s-a observat, formează o lume închisă, au obiceiuri transmise și încercară să se sustragă atenției adulților; s-a constatat că asociațiile cele mai nenșemțate își dau de multe ori aere de societăți secrete și-și „inițiază” aderenții.*

Cât de eficientă poate fi „inițierea” printr-un astfel de expozee comprimat, cititorul va decide singur.

Dragoș TUDOR



Castelul Peleş, proiect

sufletul închisurat în noi –/ Suntem mai singuri ca oricând, pe lume/ Vecini, tăcuți, cu viața de apoi”. Senzația de captivitate (poetul folosește într-un alt vers cuvântul „acvariu”), părăsirea imperativelor comunitare ale societății, golirea de sens și valoare sunt consecințele stereotipului existenței, transformarea acesteia în simplu act mecanic, fără de reflex sau reacție chiar și față de moarte sau neant: „Mă tot întrebați dacă știu să trăiesc./ Mă tot întrebați dacă știu să trăim –/ Cu fiecă clipă mă-ncredințez că doar veceșii/ Mai aproape sau mai departe de țintirim”.

Constantin Cubleșan nu reclamează și nu propune soluții, nu cere decât autorității cuvântului poetic să îndrepte sau să răstoarne, după bunul plac al imaginației ori

iernii transformă peisajul în sentiment și sentimentul în peisaj. Lumina e împietrită „în tăceri de milenii”, sufletul e trist „ca o barcă uitată” și pustiu „ca un țărâm părăsit”, orașul „un fund tăcut de mare”. Antonomasia, ca procedeu artistic utilizat frecvent de poetul clujean creează o stare poetică aparte, cantabilă, mătăsoasă, cu reflexe pale și ecouri lungi meditative. Remarcabile sinestezii versurilor sale fac din imagine și sunet, embleme poetice, cum este cea a Veneției, văzută de pe Ponte Rialto: „E ora de taină/ Când văzduhul se logodește cu apa –/ Străvechea piatră a inelului Ponte Rialto/ înnobilează tăcut/ Unul din fluidele degete ale Veneției/ Cu care orașul pipăie, tencular, / Șoldul monoton al mării.../ Iar deasupra/ Cornul fosforescent al

STAREA LITERATURII

Cu Hanibal Stănciulescu Despre eliberarea cuvintelor

Se numește Hanibal și stă în fața porților și a porțiunilor vorbelor. Pe care le manevrează tăios (deseori prea tăios, fiindcă el crede în fulgurarea lor).

Își așteaptă rândul onest și privește peste umăr viața. Suculent și oniric și ironic, deraiază deseori din ea.

Face parte din cei mulți născuți în Zodia Peștilor, ca Gorby și ca omonimul și omofonul meu.

Devine detașat numai după ce-și spune of-ul. Din off latră la el teckelul Lili.

Scriitorul român își ghicește trecutul

- Cu ce să te servesc?
- O cafea e prea mult.
- Cum vrei să începem?
- Cu o scurtă fișă de cadru.
- Ca la „Prestarea“, la biroul personal?

- Dom' le Iliescu, cred că în aceste vremuri problema esențială a scriitorului român e că acesta se rușinează de propriul lui dosar. Să mă explic: după alegerile din 1946, tatăl meu a fost arestat și a făcut aproape doi ani de Jilava și Bicaz. De ce? Pentru că era un frunțas local al PNȚ. Din această cauză sora mea a trăit pe toată perioada studenției cu teama că va fi exclusă din facultate. Asta se întâmpla în anii '50, bineînțeles. În mod straniu, două decenii mai târziu, eu, fratele meu și sora mea puteam să ne contemplăm cu un fel de vinovată melancolie carnetele roșii de membri ai PCR. Mai mult, la cooperativa „Prestarea“, interlocutorul mamei a ajuns secretar cu probleme organizatorice al comitetului de partid. Mărturisesc aici, pentru prima dată, că în timp ce completam fișele venite de la „sector“ mi-a fost frică să spun că tatăl meu fusese deținut politic și am trecut acolo, la rubrica observații speciale, că a fost simpatizant țărănist. „Tovarășii“ aveau nevoie de „elemente tinere“ și cu știință de carte, drept pentru care s-au făcut că nu văd cele două cuvinte periculoase ideologic. Cu toate acestea, după '89, deși în

derizoria ierarhie de partid am fost pe o treaptă mai înaltă decât dl Emil Constantinescu, nu am revendicat niciodată șefia Convenției Democratice. Și n-o revendic nici acum.

- Uite ce-i, când ai debutat în politică am priceput. Dar cu literatura cum stai?

- Am debutat în revista „Lucașfărul“, în 1976, cu schița „Vigilența“. Am ajuns la această revistă din îndemnul profesorului Ov.S.Crohmalniceanu, care conducea pe atunci, cum știi, cenele „Junimea“. Au urmat „Desant '83“, apoi o antologie de proză scurtă contemporană, apărută în 1986 la Moscova, alături de Blandiana, Ivasiuc, Mazilu, I.D.Sârbu, Cușnarencu, Lăcustă, Uricariu etc., al cărui titlu era dat de o proză de-a mea, „Cavalerul Furtună și scutierul Dodișoiu“, volumul „Casa“, în 1988 (premiul Liviu Brebeanu) și piesa „Migrena“, pusă în scenă la Teatrul Mic, în 1993.

- Și pe „șantierul literar“, cum ziceau reporterii frenetici de mai an, ce se clădește?

- Am predat unei edituri particulare volumul de proză scurtă „Dezertorii“ și lucrez la feeria crâncenă „Pensiunea LUX“ (ăsta-i numele hotelului la care trăgeau toți activiștii Cominternului).

Nimeni nu urcă dacă nu știm noi cine e!

- Poți să-mi descrii peisajul literar actual?

- Viața noastră literară îmi pare, în acest moment, un fel de junglă parțial sistematizată (adică niște drumuri și cărări mai mult sau mai puțin dosnice sunt tăiate, totuși) în care există multe, foarte multe răscruci. În fiecare dintre ele așteaptă câte un condeier cu parul ridicat, pregătit să-și altoiască semenul întru literatură. De cele mai multe ori și prezumtiva victimă ascunde un matrac sub haină. Eu însumi am cedat de multe ori unor impulsuri belicoase. Nu cred că ele țin, totuși, de sfera artei. De aceea, îi rog pe toți cei pe care i-am rănit vreodată din exces pamfletar, să mă ierte. Asta nu înseamnă că nu sunt în continuare un împătimit al ironiei și polemicii.

- Nu ți se pare că asistăm la o „luptă de castă“?

- Ba chiar așa este. Ne mișcăm în cultura noastră, în acest moment, între un grup de seniori, de aleși, membri zice-se ai unor misterioase societăți mini, ultra și paramasonice și o masă de „paria“ cu talent ce se tot luptă să-și facă auzite vocile. Paradoxal, mai mult decât înainte de '89, generația noastră, de pildă, pătrunde mult mai greu în paginile revistelor și în planurile editoriale. Mai ușor iese pe piață un Vitalie Ciuc decât un Viorel Marineasa sau Al.Mușina. Poate părea o exagerare, dar nu e deloc. Nici nu mai trebuie să vorbesc despre soarta celor ce vin după noi. Magnații literaturii noastre și ai culturii, în general, țin să perpetueze o mentalitate nefastă. Nimeni nu urcă dacă nu știm noi cine e! Să ne gândim un pic ce posibilitate teribilă de falsificare și de impunere a unor... false valori ascunde un asemenea demers. Eu însumi am fost întrebat, după '89: tu de unde ai apărut? Nu contează cine a pus întrebarea.

- Până mai ieri ai fost redactorul șef al revistei „Contrapunct“, dedicată exclusiv tinerilor scriitori. Nu cumva te contrazic?

- Păi stai să-ți spui. Chiar la unii dintre colegii mei de redacție, din păcate, era destul de pregnant acest mod de a vedea lucrurile. Eu credeam, și cred și acum, că trebuie procedat astfel: un om intră pe ușa redacției cu un text în mână și singurul criteriu pe care-l aplică cei de acolo este valoarea. Asta ar fi o situație ideală. Cred că la „Contrapunct“ am reușit de multe ori s-o facem. Cinci uși mai încolo, la sora noastră mai mare, „România literară“, multor scriitori necunoscuți li se spunea



delicat că revista nu publică decât membri ai Uniunii Scriitorilor, drept pentru care oamenii erau îndrumați spre noi, ca spre un fel de anexă cu exigențe mai reduse. Acum nu mai e nici un pericol: „Contrapunctul“ stă să moară, iar „România literară“ este iarăși ce a fost și chiar mai mult decât atât.

- Să lăsăm trecutul să se odihnească în pace. Ce crezi că poate face, în viitor, generația noastră?

- Sentimentul meu este că nici constituim, după patruzeci și cinci de ani de comunism, singura generație literară normală. Refacem legătura cu generațiile interbelice și încercăm să abolim politica din literatură. În jungla despre care am pomenit mai la deal, nu cunoșc monstru mai feroce decât politica literară.

„Mai important mi se pare, totuși, să-ți scrii cărțile“

- Politicul propriu-zis influențează scrisul și cititul?

- După trei ani de activitate publicistică intensă, în special în paginile „Contrapunctului“, resimt un fel de oboseală. Politicul pare a lucra cu esențe, când de fapt se scaldă permanent în efemer. Până la urmă, pentru scriitor, rămâne interesantă doar perindarea personajelor pe care, după revoluție, politicianismul lor funciar le-a împins în față. Altminteri, mai important mi se pare, totuși, să-ți scrii cărțile. Vital este să fii un intelectual pentru alții și nu pentru sine. Cred că asta este păcatul capital al „catorilor de la Păltiniș“. Trebuie să ne căzim să instituim în cultura noastră un alt tip de raport între performer și consumator, între... intelectual și Putere. Ludovic al XIV-lea știa bine că nu trebuie să se amestece în treburile lui Boileau. Și nici invers.

- Nu te-ai ferit de cuvântul „revoluție“, ca majoritatea intelectualilor de pripas. De ce?

- Revoluția are cel puțin două accepții: zăveră și răscolire profundă. Ele se pot și intersecta, un timp. Vreau să șterg de pe cuvântul „zăveră“ orice nuanță peiorativă. Oamenii care au ieșit în stradă dintr-un impuls spontan și nu puțin! - sunt marii eroi anonimi ai anului 1989. Foarte mulți dintre ei erau tineri. Mă înfior de fiecare dată când trec pe lângă Cimitirul Eroilor. Cu toate acestea, cred că o revoluție continuă, în sens de tulburare socială, nu este de dorit. Răscolirea profundă a tuturor structurilor sociale, în sens de renaștere civică, acoperă a doua accepție a revoluției. Istoricii

vorbesc deja despre anul 1989 ca despre un al doilea 1848. Sub ochii noștri, cu o viteză uluitoare, lumea se așază în alte făgăvi. Putem să găsim și un simbol eficace: proiectata înhumare a sfintelor moaște ale lui V.I. Lenin.

„Deseori nu vedem problema din cauza vorbelor“

- Cum va trebui să ținem coatele la masa Europei?

- Un tânăr scriitor neamț, venit în urmă cu doi ani în România, spunea într-un interviu televizat că românii au un foarte mare talent lingvistic, dar că de multe ori nu văd problema din cauza vorbelor. Sund de acord cu el. Profeții de-o zi ai acestor vremuri, fie ei oameni de cultură sau politicieni, ne-au băgat și ne-au scos în și din Europa de vreo sută de ori până acum. Unii dintre ei cred că ne stă bine panașul românismului tătăieț. De pildă dl Sorin Dumitrescu. În privința asta, el își dă mâna, fără să vrea, cu exaltații din PUNR. Deși pare ciudat, ei cred că ortodoxismul à outrance - adică un fel de fundamentalism sui generis - este cea mai bună carte de vizită pe care o putem prezenta la porțile Europei. Alții, cu pretenții de tehnicieni ai Puterii, au construit o formă democratică, cu instituții în bună regulă, și au botezat-o stat de drept. E patria lor de vorbe și formule. Ea stă pe o economie de Piața Matache la care nu vor să renunțe cu nici un chip deși, călare pe o asemenea Rosinantă, nu vom avea nas niciodată să galopăm pe autostrăzile occidentale. Or să ne rădă și curcile.

- Despre străzile noastre desfundate, numai bine. Dar nu mi-ai răspuns la întrebare: cum se va scrie literatura română la modul european?

- Știi foarte bine că filmul românesc a început deja să intre pe piețele occidentale. Cu literatura lucrurile merg mai greu. Prietenul nostru Mircea Cărtărescu era cât pe ce să ia premiul Médicis pentru carte străină. Hai să ne lăudăm un pic. Cu siguranță cărțile noastre (ale generației, voi să zic, dar nu numai) vor rupe gura occidentalului. Mă gândesc chiar la o strategie: să-i șocăm mai întâi cu un teatru cum n-au mai văzut (există un precedent, E.Ionesco) și apoi să-i năucim cu traduceri masive de poezie și proză. Numai că fără implicare serioasă a celor ce administrează banul public, fără relații, tot ce vorbim noi aici va rămâne speculație pură.

Nicolae ILIESCU



Passau, Dunărea și Catedrala Sf. Ștefan

ÎMPOTRIVA CURENTULUI

Valeriu CRISTEA

Cultul personalității lui Dumnezeu

Alături de atâtea conformisme laice, băntuie la noi, în ultimii ani, vrând parcă să se ia la întrecere cu ele, *conformismul religios*. După 1989 am devenit cu toții mai mult sau mai puțin creștini. Deschizi radioul și sunetele grave ale unei slujbe bisericești transmise în direct îți inundă profana odaie matinală; ori dacă nu, o cuvioasă crainică îți aduce la cunoștință că azi e ziua sfântului cutare. Deschizi un ziar și răsufli ușurat: rubrica de comentarii biblice e la locul ei! S-a smerit firește și Televiziunea, ca și întreaga noastră viață publică: cine mai îndrăznește astăzi să-și ia un „angajament” fără a încheia cu „Așa să-mi (sau să ne) ajute Dumnezeu!” Dar Dumnezeu nu-i ajută pe ipocriți. Deunăzi, parlamentul a luat în discuție problema dacă ședințele lui să

înceapă sau nu cu „Tatăl nostru”, rostit în cor. Cu alte cuvinte, dacă *păruiala* să fie sau nu precedată de rugăciunea împărătească! Alte voci cer introducerea în școli a religiei ca obiect de studiu obligator etc. În definitiv, dacă avem corupți care luptă împotriva corupției, amoralii care vorbesc în numele moralei, de ce n-am avea și *atei evlavioși*? N-aș fi scris aceste rânduri dacă, fără a cuteza să mă consider un drept-credincios, de foarte multă vreme n-aș nutri profundă convingere (e cea mai profundă dintre convingerile mele) că, pentru a parafraza o minunată frază a lui Marin Preda, ajunsă din păcate clișeu: „Dacă Dumnezeu nu e, nimic nu e!”. Scriu într-o stare de mare îngrijorare. Căci nu e vorba nici măcar de creștinismul călduț, fenomen care alarmează în

momentul de față marile conștiințe religioase din întreaga lume (v. în acest sens cartea lui John F. MacArthur jr., *Evanghelia după Isus*, tradusă recent și în limba română), ci de un creștinism de față, electoral aș zice. Cultul personalității consacrat lui Ceaușescu s-a transformat într-un fel de cult politic al lui Dumnezeu. În loc să aplaudăm, facem cruci. Dar de asemenea cruci nu se mai sperie dracul! Festivalul „Cântarea României” a fost relansat în oădăzii și clinchet de cădelniți. Cred că nici în vremea când se dărau biserici, Biserica n-a fost mai în primejdie decât acum, când toată lumea pare a se îndrepta spre ea. Pare, dar în realitate nu e vorba decât de un tartuffism colosal. Sper ca înțelepții păstori ecleziastici să-și dea seama de acest lucru. Căci nimic nu strică mai mult adevăratele credințe decât maimușărirea credinței, să ațesimul, când e franc și pătimaș, e mai puțin primejdios decât indiferentismul dispus să facă punctual și conștiincios gmnastica gesturilor pioase, să joace comedia zelului religios. Să ne ferească Dumnezeu de perpetuarea și lățirea unei asemenea „credințe” în el! ■

EUROPA DOI...

(Urmare din pag. 1)

și proiecte „de celulă” sau „de fagure”, foarte utile unei mare număr de oameni, realizabile prin pași mici, dar siguri.

Există o vocație culturală pe care ar trebui să o dezvoltăm și în rândul oamenilor care n-au avut acces la cultură. Eu aș spune să ne punem problema țărănilor care au susținut și susțin încă, după părerea mea, o parte a Europei. S-a vorbit mult despre țărânul român în momentul când se demolau satele, dar, deodată, s-a tăcut, ca și cum țărânul n-ar mai exista, deși el trece prin dificultăți foarte mari. Problema civilizației țărănești mi se pare foarte importantă și ea are relații cu arhitectura, cu etnografia, cu folclorul. După cum știți, există pericolul de a dispărea limbi, dialecte, de a se ajunge la o uniformizare lingvistică și la o limbă artificială. De aceea am fost

foarte bucuros să aflu că la Zürich se vorbește din dialect al limbii germane care e, în unele privințe, mai bogat decât limba germană clasică.

Aș pleda, deci, pentru dubla identitate spirituală: cea aparținând Europei sau umanității („cetățean al lumii”), dar și cea aparținând unui grup etnic sau unui popor. Nu se poate face o Europă unită distrugând națiunile.

În sfârșit, doresc să adaug câteva lucruri legate de „relele” tranziției. Ne aflăm în plină tranziție, proces inevitabil și dorit — nu procesul în sine, ci ajungerea undeva — dar așa menționa aici câteva defecte de „funcționare” ale acestui proces.

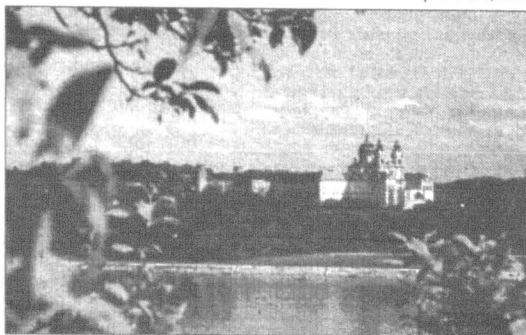
Unul ar fi înlocuirea specialiștilor pe motive politice, chiar „vânarea” lor, așa cum s-a întâmplat la noi imediat după Revoluție. În ceea ce privește cultura și arta, am asistat la un asalt al mediocrităților care, sub

diverse motive, au vrut să se transforme în lideri culturali, uitând că în acest domeniu, oricâtă democrație ar fi, nu suntem egali. Iorga nu era egal lui Ipingescu. Există în acest domeniu o înzestrare de care fiecare națiune și fiecare grup trebuie să țină seama și să-l



Dunărea la Aggstein

fructifere în folosul umanității. Mi-am notat o frază a lui Djilas care spunea: „Mai răi decât comuniștii nu sunt decât anti-comuniștii”. Am asistat la înlocuirea unui extremism cu alt extremism. Cum UNESCO are vocație echilibrului, așa spune că trebuie să ne plasăm în această zonă de calm, de menținere a unei cumpene drepte a gândirii și să căutăm s-o facem cât mai bine. Există un proverb românesc care spune „Cine poate să facă bine și nu-l face, rău face”. UNESCO poate să facă acest bine. De altfel, în ce privește „Deceniul culturii”, termenul este foarte cuprinzător, grănițele mi se par elastice. Am putea să-l numim și „Secolul culturii”. Dar, pentru că nu ne putem permite să așteptăm, trebuie să facem într-un deceniu cât într-un secol al culturii. ■



Melk, mănăstirea benedictină

GRAFFITI

Gheorghe TOMOZEI

Lia

S-a stins la Pitești, după trei ani de inimaginabile chinuri, poeta Otilia Nicolescu.

Lia pentru cei ce i-au cunoscut poezia și gingășia.

Nu s-a „bucurat” (în presa de cultură) de clasicul chenar al ferparului. Uniunea Scriitorilor n-a contribuit nici măcar cu un leu la creștinirea împărătească (era obligată s-o facă) și, considerând că 113 km. câți despart Bucureștii de Pitești sunt o distanță greu de parcurs, nu și-a trimis una din mulțimele-i căpetenii să aprindă o lumânare sub numele iluminat de inspirare al celei cu care ne-am însoțit într-o himeră.

Lia a fost și (din păcate) a rămas un poet cu „enigmă”. Au lăudat-o Nichita, Dana Dumitriu, Griguru, Romul Munteanu, dar volumele sale de versuri n-au produs interesul unei critici mult mai atente cu scandalagiiile cafenelelor literare, cu năzdrăvăniile politichice și fatal ingrate cu autorii absurd numiți de provincie. De parcă Eminescu, Blaga, Bacovia și mulți, mulți alții, colecștii de mulți, s-ar fi născut și viețuit în Bucureștii amăgitori în care îndeobște se vine spre a muri...

Lia a ajuns la poezie altcum decât confrății de condei. N-a fost copilul minune al unui liceu. N-a pulsat-o un cenacu literar. N-a avut un „descoperitor” cu sonor nume. N-a fost „creația” unei reviste. Când, în 1970, am chemat-o în redacția „Arges”, era autorea a două cărți tipărite.

Nevăstată a unui doctor celebru în urbe căruia, înainte de cărți, i-a dăruit un băiat Făt-Frumos și-o fată zână, Lia a fost o vreme farmacistă și în puținele ore de răgaz, fiind tot timpul față cu durerile oamenilor, s-a trezit scriind... versuri pe formularele de rețete. S-a împroprietat cu zeci, sute de cărți de poezie și a scris „subversiv”, noaptea, când toți ai casei dormeau.

Lăudând-o, la începutul prieteniei noastre era aproape iritată: nu i se părea că scrie poezie, nu, credea să vrea să devină cu orice chip poetă și, mai ales, era sincer nemulțumită de tot ce-mi citea. Se nedumerea de neputința de a scrie ca idoliul momentului. E nemaipomenit că nu semeni cu nimeni! Îi spuneam și repede mi-am dat seama că ea scrie (la început prolix și confuz, spre sfârșit cu o implacabilă coerență) ca aflată sub însemn magic, în tranșă. Parcă se spovedea pentru vinovății inventate. Vocabulele se umpleau cu sămburi de vrajă. Dar dincolo de versurile îndeobște albe, „libere”, neispitite de boieria sinucigașă a rimei, exista o vibrație profundă, un fior stenic plin de fervori.

Nu era „poet”, ci un instrument de scris poezii și scria cu o durere (resimțită și fizic) și cu o atât de fierbinte implicare în „viața” poemului încât, e limpede, n-a cunoscut bucuria scrisului. De fericire nici că mai poate fi vorba.

A trecut în moarte ca zvârcolindu-se sub dărâmaturile unei case surpate de cutremur. Chinurile unei arderi pe rug pălesc față cu pătimirile sale.

A fost gazdă de poezi-haiduci, mulți, aproape o literatură.

Puțin au însoțit-o spre cimitirul amenințat de ploaia subțire, dar pentru toți cei ce cred în dreptatea poeziei, pentru cei ce văd în poet și altceva decât țărâna întorcându-se în sine, Lia rămâne o amintire dureros-răscolitoare. A trăit neneritat de puțin. Alintul criticii i-a fost străin.

Dar poate că ne vom reîntoarce cândva la poezie. Chiar călcând peste oasele poezilor.

Și printre cei redescoperiți va fi, e sigur, și curatul nume al poetei

Otilia Nicolescu, trecută nu peste Stix ci peste Râul Doamnei în târziu de septembrie.

În târziu de veac.

Adio la Dinescu?

Retras în buncărul său de la Berlin unde ispășește ultimele luni dintr-o bizară bursă, Mircea Dinescu — cum Gorbaciiov mai ieri — alaltăieri — s-a văzut contestat, subminat, adus în pragul abdicării.

A fost el implicat (nu știu cu cât teme) în afacerea tenebroasă cu vânzarea flotei maritime a țării (metaluri)? Nu, domniei sale i se pune în seamă golirea de dolari americani și ruble românești (lei) a tezaurului Uniunii Scriitorilor și deturmarea în scopuri personale a 3 tipografii. Care Gutenberg avea numai una.

V-am dat teatru, vi-l păziți! zicea unul, Iancu Văcărescu. Dar Dinescu ce-mi făcea (în toate ședințele de Consil și în interviuri)? Se producea cu un răstit: V-am dat tipografie, v-o păziți! și etcetera și mădularele obștii trebuiau să văză în el salvatorul și eliberatorul.

Toți așteptau să se chivernisească de pe urma Matahalei tipograficești, toți își lustruiau manuscrisele spre a le pune sub teacș, la foc bun și pe cheltauță puțină dar, vorba aluia: n-a fost să fie așa.

S-au întâmpilat minuni multe în lume, precum întoarcerea lui Arafat la Iericho, intrarea americanilor în Mogadiscio, creșterea Bahuluișii și a dolarului în Bogdania, nașterea de pui vii dintr-o găină, descoperirea unui prezervativ de piatră din epoca de bronz, reparția în Țirșcu a unor personaje din epoca de aur, dar tipografia Dinescului n-a produs nimic Uniunii noastre. Nice cărți, nice reviste sau pui vii!

Autodoxflisit (exilat) în ruinurile Marelui Reich, junele prezident n-a putut împiedica unele excavații în cantierul din palatul Vesescu (sediu al revistei „Cațavencu” dar, oarecum, și al Uniunii) și un jurnal de largă răspândire l-a tras într-un lung serial din care nu se înțelege mare lucru dar se subînțelege că dincolo de toată izbeliștea e ceva putred în chestia pusă pe tapet.

Intors fulger de la nemecchi, poetul a compus un haios pamphlet pe care l-a trimis spre publicare „Evenimentului” și „Adevărului”. De parcă acestea l-ar fi uns, pe vremea când era tuns, în jețul lui Sadoveanu.

Nici din demisie nu se înțelege mare lucru.

Apropiatul Conciliu n-are nici el cum să stabilească adevărul... evenimentelor. De ce? Fiindcă mulți dintre membrii săi au urcat la ceruri. Fiindcă unii s-au expatriat. Alții au demisionat. E necesară intervenția unui grup de control financiar specializat.

În rest nu-mi fac griji pentru fostul prezident. Dacă i-a fost dat să fie efigia unui moment revolut, nu-l văd condamnat decât în... efigie.

Și, abandonând tonul voit mucalid de până acum, îmi repet spusa și scrisă: îl putem amenda (cu probe) pe răul „gestionar” Dinescu dar nu-l putem uita pe poet.

E nevoie de inspiratul său verb.

De nevroșimilul lui zbor pe trapezul metafizic.

Mircea Dinescu e un poet rar și simt nevoia, încondeindu-l cu cemeală simpatică, să mi-l apropiu chiar acum când, asemenea unei alte mărețe Uniuni: despre Uniunea Scriitorilor se poate vorbi la trecut... ■

Petre BUCȘA

Înserând

Iată, mi-e timpul în declin!...
Și plec să mă închin
la izvoarele zilei, acolo unde lumina
ia chip de fecioară
și iarba se naște cu roua pe gene.

Mlădioase, legănătoare umbre
îmi par fugărindu-se tăcute într-acolo.

Numai amintirile mele
stau duse pe gânduri...

În lung de vreme
neverosimile vânturi mi-au hărțuit inima
încăruntînd-o...

Ochii mei alergând peste câmpuri
poartă pe brațe zdrențuite imagini
de pe nu-știu-unde culese...

Visele mi s-au făcut lespezi
pe care calc nepăsător, tăcut
și împovărat de liniști
precum, odinioară, asinul
de trupul lui Christos.

Și merg să mă închin la izvoarele zilei
acum până când vraja nu li se destramă...
Iar apoi, înserând, să mă pierd
precum o nălucă în frunzarele vântului...

Nevăzutule, neauzitule

Nevăzutule,
cu ce obloane mi-ai închis vederea?

Neauzitule,
de care piscuri mi-ai spânzurat auzul?

Neîmpătimitule,
cine ți-a cerut să mă despoi de patimi?

Nepieritorule,
cum de te bucură atât de mult pieirea mea?

Neprihănitule,
cu ce te întinează căderea mea în păcat?

Preamiostivule,
de ce mi-ai pus visările la zid
și pe rug mirabila mea lume de neliniști?...

Suflete, suflete,
unde-ți e lacrima?...

Întrebări, întrebări...

Cum va fi oare când vom pătrunde
cu prora iubirilor noastre-n niciunde?

Și când nebune fantasmе invite din larg
ne-or zmulge stindardul mucești pe catarg?

Și oare ce domn auster va fi să ne-aștepte
jos la călcăiul nevăzutei trepte?

Cu ce o să ne întâmpine el, al adâncului –
slută muțenie – la marginea gândului?

Iar apele acele, o, calmele ape
or să se-ncumete oare pe veci să
ne-ngroape?...



Regensburg, podul peste Dunăre (sec. XII)

Catharsis

Obosit, mă retrag în cuvinte,
în sămburele lor de sânge
ca să mă vindec de însingurare.

Aici cred că obsesia stagnării,
a morții
nu mă mai cunoaște
și nimenea nu poate să mă vândă
câci arginții, oricâți ar fi,
nu au nici o valoare.

Aici, în miezul cuvintelor,
pot să visez fără limită
și pot aștepta
plinirea oricărui vis...

Obosit, mă retrag în cuvinte...
Ele, doar ele fiind capabile
să-i asigure gândului meu
libertatea,
cea de atâta vreme râvnită...

Dumitru VELEA

Paznicul florii

Uimit, copilul privește șarpele
răscuit la rădăcina florii;
și șarpele îl privește la fel.

Unul pe altul se-atrag.

Luna îl urmărește pe copil,
soarele îl ridică pe șarpe,
și pământul încet îi apropie.

Unul pe altul se mângâie.

Copilul îl cuprinde de după cap
și șarpele i se înfășură pe mână,
resfirându-și limbile în aer.

Unul pe altul se-nfioară.

Copilul crede că-i pui de aur,
dar șarpele își pregătește otrava
pentru mușcătura vitală.

Unul pe altul se pândesc.

„Te voi purta-n spinare,
îi spune șarpele șiret,
ca pe un mare înțelept.”

Unul pe altul se înșeală.

Rău, șarpele îi strânge mâna,
și tremurândă mână îl strânge
cu și mai multă putere.

Unul pe altul se știu.

Copilul se-ntoarce acasă,
unde Bătrânul îl așteaptă –
îi vede șarpele pe mână:

Unul pe altul se cunosc.

Acesta retează capul lunar
și șarpele încet se desface,
lăsându-și pielea pe care

unul pe altul n-au văzut-o.

Despre pielea șarpelui

Agățată
de stâlful casei,
uscată și-ngălbenită de vreme,
de soare și vânt,
pielea șarpelui.

„Dacă te mușcă blestematul,
să-i treci pielea
de trei ori prin apă
și să-ți speli locul
cu pricina”,
spunea Bătrânul.

Odată,
învinețit de mușcătura șarpelui,
m-am întors acasă
și cu apa astfel înverzită
m-am spălat –

atunci am înțeles
miracolul Morții
care se neagă
pe sine.

Piatra șerpilor

Cinsprezece zile doi șerpi s-au învârtit unul
în jurul
altuia, după o muzică doar de ei auzită,
până au ajuns unul lângă altul, ca-n ziua
dintăi!

Urma salivei lor strălucește în soare: o
spirală
a evadării dintr-unul într-altul, prevestind
dedesubtul ei
cheia unei nemîșcări ce cântă, ca-n noaptea
dintăi!

Spirala s-a strâns: un ghem împotriva
singurătății
din grădina maternă; firul unduios a trecut
printre
lumină și umbră, ca un cuvânt în ziua
dintăi!

O spumă albă învăluie ghemul, labirintul
de forme
alunecoase, trecând unele în altele, ca și
cum ar vrea
să-și găsească miezul dinamic al nopții
dintăi!

Din spumă se-ncheagă o piatră orbitoare,
ca un ou,
furtată pe frunțile lor, ridicată spre cer
și-ascunsă sub ei, în forma zilei dintăi!

– Cine o vede și, fără să-l simtă șerpilor,

poate s-o ia,
acela s-o-nghită înainte ca muzica să
sfârșească,
pentru a vedea explozia nopții din urmă!

În apropierea
orașului Buto

Puzderie de oase: șiruri de vertebre, cu
aripi;
dacă atingi o vertebră se dezlănțuie
unduirea șarpelui;
la atingerea arilor țâșnește o pasăre
neagră ca tăciunele,
cu ciocul puternic coroiat. Mormane de
schelete înaripate,
îngrămădite în strâmta vale ce dă spre cele
două câmpuri largi,
de unde încep convoaiele. Privești spre
nisipurile roșii: șerpi strălucitori s-au pomit
cârmărituri în fluviul. Îți amintești
răcoroasele ape,
și păsări taie cerul, spre inima munților,
să întâmpine mulțimea solzoasă. Șarpele se
preface în pasăre
și pasărea în șarpe. Dovadă: scheletul
înaripat.

Apoi, cu toată siguranța,
șarpele își depune ouăle în malul fluviului
și pasărea, în nisipul fierbinte. Dar nici unii
nu-și vor recunoaște puii. Ci
devenirea din trecătoarea munților.

Alexandru CALAIȘ

Dincolo de taină

... O treabă nostimă, dacă nu chiar predispunând la interpretări mistice... Doar cu trei zile în urmă, înainte de a veni aici să mă odihnesc o săptămână, două, după primăvara asta cu adevărat de coșmar pentru mine, notasem, în legătură cu romanul la care lucrez de vreo câțiva ani încoace, niște considerații personale privind un aspect mai puțin abordat al teoriei literare (disciplină care, ca și scrisul însuși, m-a atras și mi-a oferit constante satisfacții spirituale încă din tinerețe).

Ei bine, sînd ieri la bojeuca noastră de lemn de pe malul Cloșcanilor (un ochi de apă pierdut în sălbăticia Deltei, care te face să te crezi ajuns în plin tărâm tropical), achiziționată în urmă cu câțiva ani de la un pescar bețiv, prin grija nevastă-mi, și pe care doar imaginația aprinsă a fiicei mele a înzestrat-o cu sforăitoarea denumire de „vilă”, am făcut o descoperire – cel puțin pentru mine – de-a dreptul senzațională. Urcându-mă tot ieri în podul colibe și răscolind prin boarfele de acolo în căutarea unui prostovol și a unor undițe așezate astăzi-mă „la păstrare”, am dat de un vechi coș de papură, din care mi s-au rostogolit la picioare, cu scoarțele scorojite și foile lipite între ele de umezeala toamnelor, vreo duzină de caiete și carnețele cu însemnări făcute tot de mine în ultimii câțiva ani, însemnări pe care le credeam iremediabil pierdute.

Coincidența uimindu-mă în primele clipe – părea că-mi este adresată invitația de a-mi continua raționamentele întrerupte doar cu trei zile în urmă –, am uitat îndată și de prostovol, și de undițe, și m-am repezit să îndes la loc, în coșul de papură, vrafal acela de hârtoage, savurând dinainte voluptatea ce, de bună seamă, avea să se adauge celorlalte delicii ale micului meu concediu, petrecut acum de unul singur (nevastă-mea nu izbutise să vină cu mine), de a mă apuca să parcurg în zilele următoare, pagină cu pagină, zăpăzite parcă picate din cer. Darul atât de neașteptat pe care mi-l făcuse întâmplarea mi se păru a fi, pe drept cuvânt, un dar regesc.

Problemele care mă preocupau?

De exemplu, cea privitoare la dreptul de existență, susținut de unii cercetători, contestat de alții, a disciplinei denumită (de susținătorii) „psihologia creației literare”, cu alte cuvinte, posibilitatea, prezumtivă, de a pătrunde în laboratorul intim al scriitorului, de a studia componentele aparent imposibil de surprins și clasificat ale procesului de creație.

Sau, derivând de aici, problema modului de realizare a subtextului unei opere literare, cu o atenție specială acordată diverselor mecanisme psihice (psihofiziologice?) implicate.

Sau problema, aflată de astă dată pe coordonatele literaturii comparate, dar privită și ea din același unghi de vedere, a unor filiații și influențe scăpate până în prezent atenției exegetilor.

Sau, în continuarea acestei tentative de analiză, seria de întrebări privind crearea unor noi maniere și procedee

artistice.

Sau...

Et caetera, et caetera...

În seara aceleiași zile, în timp ce încercam să fac nițică ordine în haosul pe care îl lăsase și acum în urma ei fiică-mea împreună cu ceata ei de derbedei (cărora, ignorând sensul echivoc al termenului, le zice cu chandoare „my boyfriends”), m-am pomenit cu vizita, și ea neașteptată, a lui Matei. Vârât în șalupa lui roșie, ce seamănă cu un mic automobil „sport” repezit în apă de un șofer năuc, țâșni în vuet de motor dintr-o gărlă ascunsă printre sălcii și frână brusc, inundându-mi cu apă mocioaloasă micul debarcader din fața casei. Venise să-mi aducă, chipurile, de la ai săi (de unde o fi auzit în numai câteva ceasuri și de la o distanță de douăzeci de kilometri că am sosit la „vilă”?!), o alifie „miraculoasă” împotriva țânțarilor, dar în realitate să afe, firește, niscaiva noutăți despre fiică-mea, după care de la o vreme îi cam sfârâie călcăiele, dar în fața căreia moare de timiditate. „Să trăiască nenea Ionuț!” îmi strigă cu o voioșie afectată, sărind din șalupă, și îmi întinse o cutiuță de lemn cu o alifie incoloră într-însa, în timp ce ochii lui negri – frumoși, nimic de zis! – iscodeau pe furis: nu s-o arăta pe undeva Ninuș?

După ce se convinsese că, din nefericire pentru el, eram, într-adevăr, singur (i-am spus că Ninuș plecase încă de dimineață, împreună cu colegii ei, să dea o raită pe la plajele de la Sfântu Gheorghe), se pleoști vizibil, îmi refuză (politicos!) invitația de a bea o vodcă de la gheață („Pe zăduful ăsta, nene Ionuț? Dacă ai fi avut o bere, mai ziceam...”) și sări din nou în ambarcațiunea lui pitică. Abia atunci se dezmetici pocnindu-se cu palma peste frunte și, după ce se scotoci câteva clipe prin buzunarele strâmte ale blugilor, îmi întinse un plic: „E tot de la mama, pa, am plecat, salutări lui Ninuș, poate mă reped și eu pe la Sfântu Gheorghe!” Și pieri stărnind iar larmă și iscând alte valuri gata să-mi înghită debarcaderul.

Da, da, s-a dus epoca scrisorilor... A trecut de mult. E bine, e rău? Nu știu. Poate și una, și alta. Era plăcut, desigur, să scrii iubitei sau unui prieten câte o misivă lungă, prin care să-ți verși focul (în cazul când ți-l încingea cineva), să li te spovedești, adică, sau, dimpotrivă, știindu-i pe ei la necaz, să-i încurajezi, să le ridici moralul, nu fără a te mândri, totodată, în secret, cu propriile tale performanțe în materie de stil și de elocință. Tot atât de plăcut era să și primești asemenea epistole, pe care să le citești în deplină solitudine, vărât în halat și în papuci, legându-te în vechiul tău balansoar și trăgând din pipă.

Acum nu mai avem timp, chipurile, pentru așa ceva. Suntem grăbiți, grăbiți, grăbiți... „Dă-mi o sârmă, îți dau o sârmă...”, ba chiar și asta în grabă, formând la rezezeală numere, înjurând, trântind receptoare... Și nici pentru lecturi prea lungi nu mai avem timp. Nu mai scrisori nu mai citim, dar – caz tot

mai frecvent – nici istorisiri (de ce-s în vogă almanahurile și cărțile poltiste?)! care să întrecă o sută, două, de pagini: romane-fluviu, descrieri de natură, ba până și Proust, Proust, până și Virginia Woolf, fluxul conștiinței, monologuri interioare... Așa e, și nu-ți vină a crede: nici măcar Joyce, nici Kafka (e prolix Kafka?!), nemaivorbind de Thomas Mann (pe mulți i-ați auzit că au fost în stare să citească din doască în doască *Muntele magic?*), ba chiar și Faulkner... Da, da, chiar și marele Faulkner, oricât de trist s-ar părea, mai ales că nu știu – și cine mi-o poate spune?! – dacă situația se datorează numai degradării noastre spirituale sau cu adevărat vitezei cu care trăim: totul e viteză: sateliți artificiali, computere, ajungem în Lună, teoria relativității, viteza luminii, quasari, acum, viteze care întrec viteza luminii!...

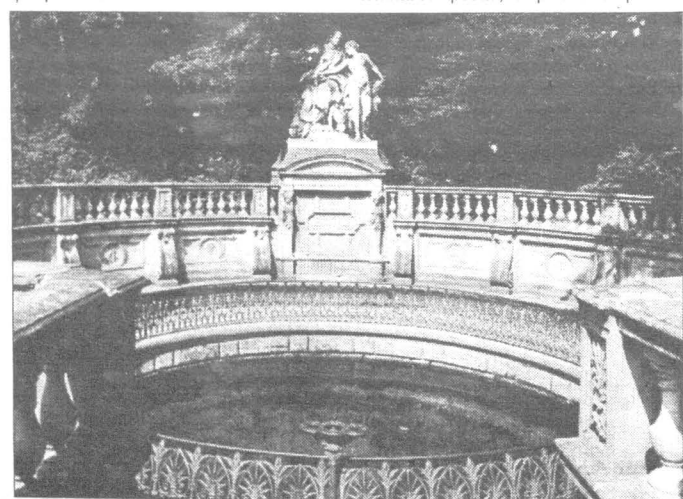
„Trebuie forme noi. Forme noi trebuie...” (A.P.Cehov).

Istoria se repetă?

Spirala, spirala!...

N-am citit imediat fițuica din plicul pe care, înainte de a pleca, mi-l dăduse Matei. Știam ce conține. Era cam a patra sau a cincea misivă pe care o primeam pe aceeași sau pe alte căi de la Aza, mama lui Matei și buna mea prietenă și colegă de școală, ajunsă ulterior într-un G.A.S. de pe grindul Letea, ca nevastă de director, situație ce nu-i prea facilita activitatea de pictoriță cvasiprofesionistă. Puteam fi convins, așadar, că nu voi găsi nici de astă dată pe hârtiuța din plic decât mereu aceleași stăruitoare și lacrimogene povești de a da uitării coșmarul prin care trecusem astă-primăvară la București și de a... De a – ce? Aici resursele Azei se epuizau și mașina lacrimogenă începea să dea rateuri...

Am strecurat scrisoarea în buzunar fără s-o citesc și-am mai stat o vreme în capul scării de lemn ce cobora spre debarcader, urmărind, cu gândul aiurea, cum se leagănă, din ce în ce mai lent, o dată cu apa verde-cafenie a gărlei din fața mea, tulpinile subțiri ale trestiei, tulburate în neșicarea lor de repezișul șalupelor.



Donaueschingen, izvorul Dunării

Apoi mi-am consultat ceasul. Se făcuse ora șase și jumătate, soarele se lăsase mult spre asfințit, nu mă mai puteam aștepta la nici o vizită.

Am coborât treptele și-am pornit cu băgare de seamă de-a lungul prichiciului îngust, din scânduri geluite, care, sprijinit de piloți de lemn ca și casa însăși, da ocol întregii clădiri. Prichiciul, udat și el adineaori de apa ce se agitase, era

lunecos, mă sprijineam cu o mână de peretele colibe, năpădit pe alocuri de mușchi ca peretele unei mori de apă, am ajuns, în fine, la cel care da spre apus. În față, era un golfuleț de la celălalt adânc și se legăna, prionită de prichici, bărcuța mea cu vâsle. Aici, soarele bătea mai cu teame, mirosea parcă mai tare a baltă și a crengi de salcie ude, iar pe apa neagră se zăreau, ici, colo, câțiva nuferi galbeni.

Am stat alte câteva clipe nemișcat, cu mâinile încrucișate la piept, cu ochii duși spre brăul de verdeață de la celălalt capăt al golfului. Mi-am revenit apoi și mi-am mutat privirea spre apa întunecată de la picioarele mele.

— Ruxanda! am strigat încet. Ruxanda!

Un timp, nu s-a întâmplat nimic. Pe urmă, doi dintre nuferi se legănară cu putere, apa se agită și ea, și din adâncuri, împrăștiind stropi sclipitori, țâșni o rusalcă. O sireună, adică, sau, cum i se mai spune în popor, o faraoanaică. Una din cele ale căror străbunici încercaseră să-l ademenească pe Ulise cu cântarea lor aromitoea, și cărora Homer, înșinguratul, li se adresase cu o plină de subînțelesuri intonație tandru-nostalgică:

*Singur de vin să veghez ale mării
albastre fruntarii,*

*Prinde urechea al vostru alint în
străfunduri de ape...*

Ori poate n-a spus-o Homer, poate mi-a scăpat mie, cine știe cum și de ce, la ceas de melancolie, șoapta asta năstrușnică. Mai ales că la Homer sirenele sînt niște femei pe jumătate păsări, nicidecum pe jumătate pești. Mă rog...

Apropiindu-se, rusalca se prinse cu amândouă mâinile de prichici și îndreptă în sus, spre mine, o privire întrebătoare. Coadă ei groasă, de un verde-violet, unduia lin, aproape de suprafața apei.

— Am iar nevoie de tine, i-am spus. Iartă-mă că te-am deranjat...

Continua să mă privească cu atenție, așa cum făcea de obicei în asemenea ocazii, încercând parcă a desluși cu câteva clipe mai devreme ce anume mă frământă. Nu mai era tânără, dar pe chipul bucălat, trandafiriu, semnele tomatice lipseau, iar picurii de apă ce i

privește, nu trebuie să mă mire niciodată nimic.

— M-a speriat păcătosul acela cu părâtoarea lui. Tocmai îl culcam pe ăla micu'. Îi cam place să doarmă după-masă, se scuză ea.

— Hai, vino. Te rog, mi-am repetat rugămintea și m-am dat la o parte ca să-ți fac loc. Să știi că nu te-aș fi tulburat de pomana.

Dădu ușurel din cap, apoi se propti în mâini, se săltă cu putere și, răsucindu-se, se așază pe prichici. Fesele masive îi se turtiră ușor, coada ce pornea din înălțimea șoldurilor acoperite de solzi albastrii dispărea în apă.

Am clătinat din cap:

— Nu, nu. Să mergem sus. Avem de discutat mai mult...

Nici de astă dată nu-mi puse vreo întrebare. Doar se aplecă puțin, își petrecu mâna în jurul șoldurilor, ca și când ar fi desfăcut un fermoar. Solzii pieriră, rămase cu coada în mână, o împături cu grijă așezând-o pe prichici, după aceea se săltă în picioare. Era albă, trupeșă, cu sâni mari, încă tineri și ei, cu umbre ispititoare subliniindu-i moliciunile. N-o urățeau decât bonturile cam ieșite în afară ale picioarelor, ca ale Elenei Forment, cea cu blană, din tabloul lui Rubens. Își plecă ochii, o știam pudică, m-am grăbit să-i întind prosopul de baie pe care îl aveam petrecut pe după gât. Îmi mulțumi din priviri, se încinse cu el și porni înaintea mea de-a lungul pridvorului, legănându-și șoldurile.

Ajunși în cerdac, i-am arătat, invitându-o să șadă, unul din șezlongurile aflate în dreptul mesicioarei de răchită.

— Am pentru tine o vodcă de la gheață, i-am spus. Beau și eu...

Faraonoaicele, se știe, nu agreează alcoolul, dar celei din fața mea îi învățasem gusturile, ne cunoșteam, slavă Domnului, de atâta vreme.

Plecând să aduc de la frigider cele venite, n-am izbutit să mă stăpănesc și am întârziat o clipă în prag, ca s-o mai privesc o dată. Era a naibii de frumoasă!...

Pesemne că-mi sesiză ezitarea, căci, brusc, deschise ochii, surprinzându-mă. Un zâmbet mic îi săltă colțurile gurii, mă privi amuzată, dar i-am zărit în ochi și o lucire de tandrețe. Zăpăcit o clipă, mi-a venit îndată o idee salvatoare: m-am scotocit prin buzunare și, revenind, i-am întins scrisoarea trimisă de Aza. Am rostit cu o ironie pe care mi-am dorit-o cât mai autentică.

— Până una, alta, distrează-te...

Înșed pe ușă, m-am muștrât cu severitate: „Nu încetezi, omule, cu sentimentalismele astea?! De câte ori vrei s-o mai pățești? Doar știi prea bine: în comportamentul bărbaților față de ele, majoritatea femeilor, deși susțin contrariul, agreează asprimea, ba chiar brutalitatea, altminteri încep a-i privi ca pe niște țângăi. Nu te lecuiști o dată?!” După ce'am închis înșă ușa în urma mea, mi-am revenit și m-am sprijinit cu spatele de tăblie, zămbind prosteste. Uitasem din nou că Ruxanda nu e ca celelalte femei!...

Urnit din loc înșă, o altă întrebare neplăcută mi se înfișe în minte: oare la ce bun a trebuit să-i dau picul adus de Matei, să-i reamintesc și ei cele prin care trecuseră astă-primăvară? Doar am chemat-o aici din cu totul alte motive...

Dar dacă?... m-am întrebat tot atunci. Dar dacă?...

* Fragment dintr-un roman care urmează să alcătuiască cel de-al doilea volum al unei proiectate trilogii. Cu titlul *Corabia nevăzută*, primul volum a apărut sub egida Editurii Cartea Românească în anul 1990.

Corneliu IFRIM

Răzbunarea reginei

— Chiar așa, Mustafa?

— Cum ți-am spus. Trecuse ca o vijelie prin luminiiș o scroafă. Nici n-am avut timp să tragem. După puțin timp au apărut, luând urma scroafei, și trei porci; să fi avut fiecare câte trei, patru luni, cum le stă mai bine în proșap sau la țară. Flinte au detunat într-o clipă ca un dor în ciudat de răzbunare pentru vânatul imperial ce scăpase înainte. S-au prăbușit toți trei. Un timp liniștea se lățișe în luminiiș. Dar

unul dintre godaci nu murise încă și începu să ridice spre cer un guițat sfâșietor. Atunci, Constantine...

— Să nu-mi spui că ai tras!

— Să trag? Cum era să fac așa ceva? Eu sunt un vânător adevărat, nu... Uitasem să-ți spun că fusesem singurul care nu apăsasem pe trăgaci.

— Bravo!

— Știi ce s-a întâmplat atunci?

— Nu mă mai ține ca săgeata într-un arc încordat, spune-mi o dată!

— După puțin timp, cam cât îți trebuie să încarci o flintă leșească, a apărut în luminiiș, cine crezi? Scroafa-mamă! Cea care ne încremenise înainte, de nu putusem trage. Da, chiar ea era. Avea picioarele înalte, cu glezne subțiri, un piept lat și puternic, iar de-a lungul spinării o coamă deasă, de culoarea brumii. Frumoasă și mândră era, încât, îmi amintesc bine, mi-am zis că așa o fi arătând regina mistreților, poate chiar ea era, cine știe. Ce-a urmat...

— Ați tras?

— Nu... Nici o flintă n-a plesnit. Toți eram prinși ca de-o amorțală de ce se arăta ochilor noștri.

— Ce?

— Scroafa s-a apropiat de pui, i-a adulmecat pe cei doi care muriseră, apoi s-a oprit lângă cel rănit, lingându-i rănile. A înșenuncheat. Da, chiar așa a făcut; și-a îndoit picioarele din față și a înșenuncheat. Apoi a început să plângă.

— Cum?! Ce tot spui, Mustafa?

— Constantine, nu sunt un copil. Așa a fost cum îți spun, Alah mi-e martor. Plângea regina mistreților așa cum plânge o mamă copilul mort. Toți câți eram acolo am încremenit. Apoi am înșenuncheat, așa cum făcuse și animalul din fața noastră, care acum ni se părea sfânt. Cât a durat ceea ce-ți povestesc... nu știu, dar soarele începuse să se stingă când s-a auzit ultimul guițat al puiului de mistreț. Atunci, scroafa s-a ridicat, a apucat de ceafă puii, ducându-i pe rând în

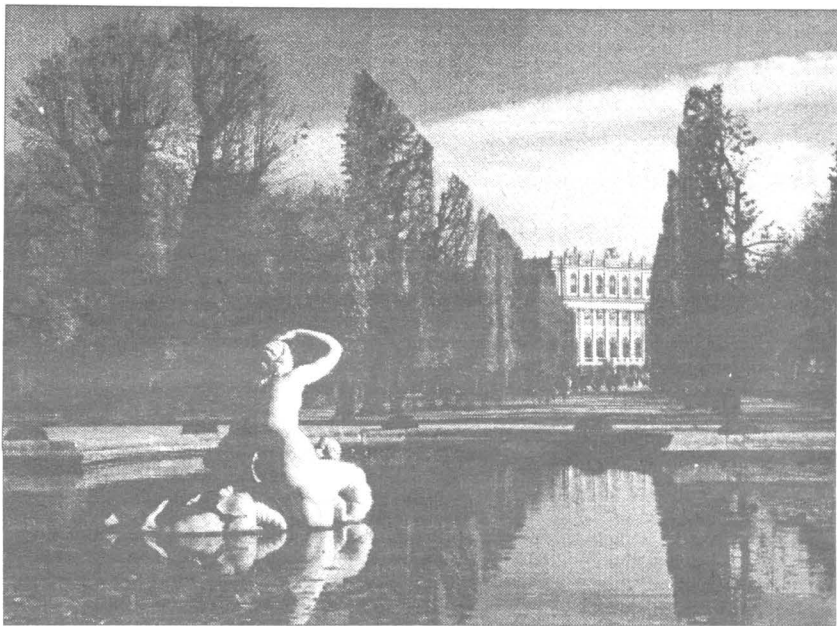
adâncul pădurii.

— Mă înduioșezi, Mustafa. Mai să cred că de-atunci nu mai poți trage în mistreți...

— Nici vorbă. Abia aștept să se dea semnalul de începere a vânătorii.

— Semnalul îl va da astăzi oaspetele de onoare al Curții.

— Ooo... ești neîntrecut în ospitalitate, Constantine. Îți mulțumesc. Atunci, putem porni, da?



Schönbrunn, Fântâna nimfelor

— Desigur.

Mustafa smulse din oblânc flinta, prinse strâns cu mâna stângă frâul, iar cu dreapta apăsa pe trăgaci. Semnalul de începere a vânătorii era dat. Mai întâi porni Mustafa, apoi, alături, Domnul.

Mergeau la trap mărunț, aproape, din când în când atingându-și cizmele și scârțitele. Pe măsură ce se apropiau de lizieră, trapul se iuțea, devenind galop săltat.

Gonacii făcuseră între timp un ocol mare, iar acum, după bățiile măciucilor și sunetele de corn care se apropiau, păreau că se întorc. Brâncoveanu ridică mâna, în semn de oprire. De aici, pădurea se îndesea, aici trebuia începută pânda. Boierii se desfășură în evantai. În mijloc, domnul și oaspetele. Doar respirațiile cailor, ușor grăbite de scurta goană și bățiile îndepărtate ale gonacilor rupeau liniștea din jur. Deodată, se auzi un grohăit adânc, care acoperi repede tăcerea din jur. Boierii toți își înfișeră flintele în umăr, dar domnul le făcu semn să nu care cumva să apese vreunul pe trăgaci. Prima pradă trebuia să fie a înaltului oaspete, firește. Cu o nălucă, în luminiiș își făcu apariția un mistreț uriaș. Avea picioare înalte, glezne subțiri, iar de-a lungul spinării o coamă înaltă, argintie.

— E scroafă, șopti tremurat domnul.

— Regina mistreților, ea e!, își sugrumă țipătul în vorbe șuierate Mustafa. O știu, Constantine, o cunosc, Alah mi-e martor! Și a mea va fi!

— Desigur că e prada ta, dar cum îți închipui că ea este? Spunea că vânătoarea aceea a fost în Balcani.

— Da, putea fi și la capătul lumii, Constantine. Nu sunt nebun, ea e, m-auzi? Apoi, nu uita că iarna trecută a fost ger năprasnic și s-a întins pod de gheață pe Dunăre. De ce n-ai crede că a fugit de-acolo, de unde-și pierduse puii. Pentru ea, Balcanii, au devenit atunci un cavou în care nu mai putea respira. Chiar m-am gândit la asta după...

— Așa o fi, Mustafa...

Animalul se simțea încolțit, deși nu-i vedea nici pe hăitași nici pe vânători. Se întoarse adulmecând urma pe care venise. Atunci, Mustafa, cu un chiot ce voia să anunțe biruința, dădu pînteni

calului și țâșni în galop spre cealaltă parte a luminiișului. „Regina” parcă se aștepta să fie atacată. Nu părăsi luminiișul ci începu să-i dea ocol. Se încinse o goană nebună care, în câteva clipe tăvăli la pământ iarba înaltă până aproape de genunchi.

— Cu iataganul, Mustafa! striga domnul.

— Cu iataganul, Constantine! îi răspunse turcul aruncând flinta și smulgând din șold sabia încovoaiată. O regină trebuie să moară frumos!

Încă un ocol și animalul era ajuns. Cu o mișcare fulgerătoare Mustafa lovi către cap, dar nu reuși decât să-i rețeze o ureche din care țâșni un sânge spumos. În clipa următoare „regina” se răsuci pe picioarele dinapoi și se repezi cu botul spre pântecul calului. Colții străluciră o clipă și se înfișeră adânc. Calul și călărețul se prăvăliră. Fiara reluă atacul, de data aceasta asupra lui Mustafa, care tocmai dădea să se ridice de la pământ. Dinspre boieri se auziră câteva țipete, Brâncoveanu își înfișe pînteni în pântecul calului său și porni către Mustafa, rămas încremenit între smocurile de iarbă ale luminiișului. „Regina” nu mai era în luminiiș. Dispăruse în adâncul pădurii tot așa cum venise, ca o nălucă...

(fragment din romanul „Răstignirea”)

Taina biruinței

Spiritualitatea, cultura și știința românească și europeană sunt deopotrivă îndoliate prin trecerea la cele veșnice a Părintelui Dumitru Stăniloae.

Academia Română aduce omagiul său de recunoștință și respect cugetătorului și omului de știință care a fost cel dintâi chemat ca teolog în rândurile ei. Și alți teologi au ilustrat în trecut acest așezământ ca filologi, istorici sau scriitori, de la Timotei Cipariu, la pr. prof. Nicolae Popescu, Ioan Lupuș sau Gala Galaction. Părintele Stăniloae a fost însă primul ales pentru opera sa de gânditor creștin, simbol al aspirației pentru o regăsire în libertate și tradiție a spiritualității și societății românești după 1989.

Personalitatea marelui cărturar care și-a împlinit cea mai mare parte a vocației sub rigorile ateismului oficial și al cenzurii este exemplară și reconfortantă. De la primele sale contribuții din anii '30, și-a situat căutările și mesajul în cele mai înalte și exigente trepte ale doctrinei creștine pe care a înțeles-o în

același timp drept armătura gândirii tradiționale a poporului său. Și-a pus reflecția, scrisul și trăirea în slujba unei opere majore de restituire a acestei gândiri pentru oamenii Bisericii, dar și pentru laici, pentru întreaga societate.

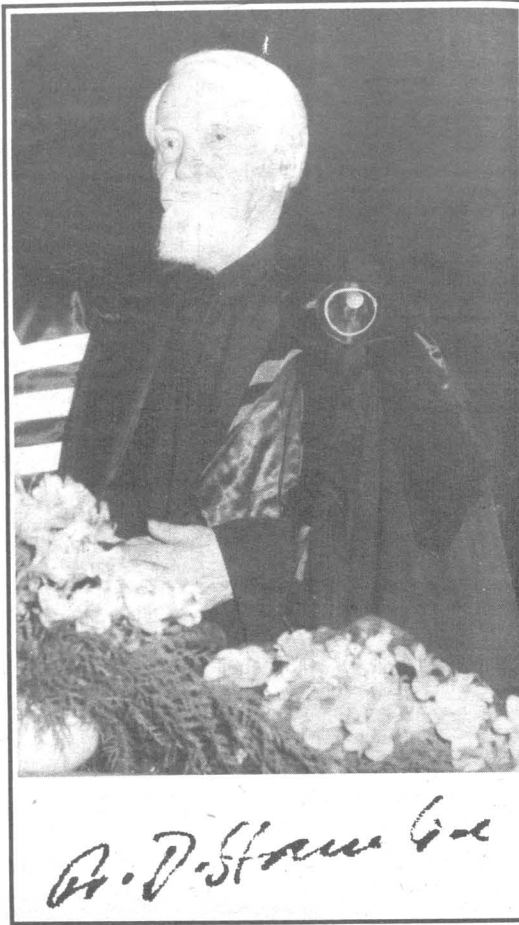
Fiecare capitol al lucrului său intelectual de profunzime și amploare mărturisește acest crez, această voință. Așa trebuie înțelese cărțile sale programatice *Iisus Hristos sau restaurarea omului* sau *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*. Aceleași aspirații îi datorăm efortul său uriaș de a readuce în meditația și trăirea contemporană vechi izvoare ale înțelepciunii și realizării umane, *Filocalia*, scrierile marilor dascăli ai spiritualității creștine, operele uitate ale sfântului Grigore Palama, doctor prin excelență al isihasmului. Din acest răspuns la o chemare providențială s-au îmbogățit literale românești de azi cu tratatele sale fundamentale de *Teologie dogmatică*, *Teologie ascetică și Mistică ortodoxă*. Dintre-o nouă apropiere de istorie,

în care a urmărit precumpănitor factorii spirituali ai devenirii umane, au fost gândite lucrările despre *Uniatism și Istoria isihasmului în Ortodoxia Română*.

Învățați Apusului, care au evaluat și admirat această operă, s-au inspirat din ea prin traduceri și au acordat Părintelui Stăniloae înalte titluri de recunoaștere științifică, au subliniat adesea miracolul realizării ei în condițiile unei prigoane care a lovit pe cărturar și a încercat să-i înăbușe mesajul. Taina biruinței Părintelui Stăniloae și a operei sale este însă aceea a conjugării statornice, salutare a reflecției cu trăirea, înțelegerea faptului că Ortodoxia nu este numai gândire dreaptă, ci și trăire dreaptă, că doctrina creștină nu se asimilează și nu o-perează transfigurarea omului numai prin lecturi și exerciții teoretice, ci și prin nevoiță și jertfă.

Ne închinăm cu venerație și cu sentimentul unei iremediabile pierderi în fața marelui cărturar, călător acum spre întâlnirea supremă, îmbărbătați de conștiința că el rămâne de-a pururi între noi prin Cuvântul viu pe care l-a slujit toată viața.

Virgil CÂNDEA



„Acesta e paradoxul crucii. Ea, care pare nebulie, sau este spre sminteala necredincioșilor, «este puterea lui Dumnezeu» (1 Cor. 1, 18). Căci în ea se arată răbdarea iubirii lui Dumnezeu chiar pentru cei ce Îl urăsc.»

„Câteodată se naște în noi întrebarea: De ce n-a expus Iisus Hristos o învățătură mai subtilă, mai filosofică, mai amplă despre Dumnezeu? De ce ne-a lăsat pe noi să ne lansăm în astfel de încercări filosofice pentru a reda adâncimea Lui inepuizabilă? Sau de ce n-a săvârșit Iisus Hristos niște fapte prin care să-i silească pe toți să-L admită ca Dumnezeu?»

Dar oare întâlnim în vreuna din nenumăratele expuneri subtile și rafinate despre Dumnezeu din scrierile teologice și filosofice vreo învățătură atât de vie, de adâncă și de cuprinzătoare despre Dumnezeu, ca în cuvintele și faptele lui Hristos din Evanghelii? Subtilitățile acelor scrieri ne prezintă o dumnezeire abstractă, uscată, lipsită de viață. Numai scrierile ce s-au inspirat din Evanghelii, cu deosebire cele ale Sfinților Părinți, au putut prezenta și ele un astfel de Dumnezeu viu, bun și atotputernic, singurul mod în care poate fi Dumnezeu. Pe Dumnezeu din Evanghelii Îl simțim viu, iubitor, apropiat, și în același timp plin de putere și de adâncime negrăită. E un Dumnezeu care ne trezește iubirea, care ne îndeamnă la rugăciune, pe care Îl simțim coborât la comuniunea cu noi și înălțându-ne la această comuniune, ca Părinte, ca Frate, ca Duh de viață făcător, ca Dumnezeu de care depindem total și de la care ne vine viața veșnică în mod real.»

„În Evanghelii, cuvintele despre Dumnezeu, cu adevărat mai puternic, mai înțelept și mai bun decât lumea, se acopăr cu faptele care Îl dovedesc ca atare.»

(Din Chipul evanghelic al lui Iisus Hristos)

„Fiecare act făcut pentru alții este o rugăciune intrupată, atât cât arăt mila mea pentru altul, nu numai rugându-mă lui Dumnezeu să-l ajute, ci și făcând de asemeni o parte a mea pe care puterea divină mi-o dă a face. Căci Dumnezeu ajută pe alții și prin mine. Dumnezeu nu ne ține legați de el, anulându-ne ca persoană cu inimă, gânduri și putere... Ai măsura în mila sensibilă pentru semenii noștri sau în adevărata noastră umanitate, ne apropiem de Dumnezeu, care ne ridică în mediul spiritual al lui Dumnezeu, îndeosebi prin unirea din ce în ce mai profundă cu Hristos.»

(Din Lumina spirituală a cunoașterii adevărate, dovedită prin responsabilitatea noastră morală).

Un apostol al spiritualității

Prin trecerea în neființă a Părintelui Dumitru Stăniloae, Academia Română pierde unul dintre cele mai elevate personalități ale culturii române din toate timpurile. Acest apostol al spiritualității noastre, victimă a dictaturii comuniste, marginalizat și ignorat decenii de-a rândul, a fost, în anul 1990, printre primii patru noi membri primiți la Academia Română.

S-a înfăptuit prin aceasta nu numai ștergerea unei mari nedreptăți, ci și a limitelor nefirești trasate de ideologii comunisti între filosofie și teologie, căci opera teologică a părintelui academician Dumitru Stăniloae este ea însăși un exemplu al modalității concrete de conviețuire armonioasă a filosofiei cu teologia.

Părintele Dumitru Stăniloae este recunoscut în lumea întreagă drept unul dintre cei mai de seamă teologi ai Răsăritului ortodox. În lucrările sale sunt tratate teme de interes filosofic general, dar și special, ontologic. Marea problemă a transcendenței – cu soluția creștin ortodoxă, cu revenirea la cuvântul Sfinților Părinți ai Bisericii Creștine – își găsește în opera Părintelui Dumitru Stăniloae un loc aparte. Curățată de aspectele sale rigid–scolastice, obișnuite în manualele dogmatice, ea este prezentată în cadrul mai larg al credințelor noastre tradiționale, de către un mare creștin, care a știut să îndure în închisorile comuniste cele mai cumplite înjosiri, în numele credinței străbune.

Credința, suferința și iubirea

răzbat din fiecare rând al cărților scrise de părintele academician Dumitru Stăniloae, căci scrierea devenise pentru el trăire și mărturisire. S-a vorbit despre acea „revărsare de lumină și de liniște” a cărților sale. Este lumina din mintea unui mare învățat al neamului nostru și liniștea din sufletul său împăcat cu lumea trecătoare a trupului și înălțat totodată spre tărâmul etern al Sfântului Duh. Ce minte a încetat să gândească, ce suflet a încetat să simtă! Câtă vreme va mai trebui să treacă pentru a se mai naște un astfel de învățat creștin? Când și cine va înlocui pierderea pe care am suferit-o prin trecerea în neființă a părintelui academician Dumitru Stăniloae?

Președintele Academiei Române, Preziulidul Academiei și toți membrii acestei instituții își iau ultimul rămas bun de la Părintele Dumitru Stăniloae, purtând mai departe respectul cuvenit pe care îl merită cu prisoșnită opera sa de savant, nemuritoare.

Dumnezeu să-l odihnească!

Alexandru SURDU

Profesor. O mărturisesc viața și întreaga dumneavoastră operă duhovnicească, îmbogățind cu noi sclipiri o tradiție străveche, ce l-a făcut pe țărânu poet–creștin să înceapă balada *Miorișei* sale: „Pe-un picior de plai/ Pe-o gură de rai”. Plaiul ne păstrează în orizontul limitat și trecător al lui aici și acum. El este însă și o gură de rai, spre dincolo, în fără–de–timpul divin, atunci când facem din vremelnicie o mărturisire a nevremelnice, când mărturisim dreapta credință creștină cum a făcut-o neam de neamul nostru, pentru care istoria e și un loc de mărturie a credinței. Într-un timp de cumpănă și într-o lume ce se zbate nepotincioasă în fața răului pe care îl perpetuează, viața și lucrarea mărturisitoare a părintelui nostru duhovnic învăță, pe mai departe, cum, „cercetând Scripturile vom afla viața veșnică”. Cum făceau „părinții din părinți”, ne închinăm și mulțumim lui Dumnezeu pentru darul pe care L-a făcut poporului nostru în anii de prigoană, spre a nu deznădădui sau a rătași și a avea în pr. prof. Dumitru Stăniloae un „aparator și îndreptător al dreptei «credințe””. Fie a ne arăta vrednicia de acest dar, înmulțindu-l în timp și peste timp, fiecare după felul lui și împreună, în numele Luminii și al Iubirii dăătoare de viață.

Elena SOLUNCA MOISE

În fără-de-timpul divin

Negreșit, pașii ne vor purta a dor, trecând dincolo de Biserica cu Sfinți, pe strada Cernica la nr. 6, unde a locuit, pentru un timp, Părintele și Profesorul neamului nostru, Dumitru Stăniloae. Ne vom opri și, închizând ochii spre lumea din afară, îi vom vedea chipul luminos, zâmbetul cald și bun, amintind cuvintele hristice: „Pe cel ce vine la Mine, afară nu-l voi scoate”. Îl vom întâlni aidoma și în cărțile pe care le-a scris, dăruindu-ne o bibliotecă esențială pentru spiritualitatea românească și universală. Ceasul despărțirii e greu, nu zdorbot înșă, și ne ajută să vedem cu limpezime că abia dincolo de bietele noastre cuvinte aflăm nesfârșite Cuvântului începător și făcător. În care este viața, „lumina oamenilor”. A sta în preajma părintelui Dumitru Stăniloae era, deodată, o spovedanie și o rugăciune. O spovedanie, pentru că ochii minții și simțirea inimii se deschideau către lume, spre a discerne, după spusa apostolului Pavel, dintre toate cele îngăduite, pe cele zidoitoare; o rugăciune ca putere de a urma un drum spre *Adevărul* care ne face liberi. În acel timp fără timp înțelegem, cu toată ființa, cum se face că acolo unde

doi sau trei sunt adunați în numele Lui, Hristos este împreună cu ei.

Cred că bogăția la care ne-a făcut părtași, cu dragoste plină de grijă creștinească, cu „picierpe și răvnă” Părintelui Dumitru este pătrunderea tainei divine pe care Hristos o împărtășește rostind: „Împărăția mea nu este din această lume” (Ioan, 18, 36) și „Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru” (Luca, 17, 21) – altfel un paradox ce poate duce la nebulie. Într-adevăr, împărăția Fiului lui Dumnezeu nu este din această lume, acest orizont ontologic al căderii, unde răul macină ființa ca un cancer, unde „Cel ce ridică păcatul lumii” a fost și este răstignit, după ce a fost vândut pe treizeci de arginți; unde a fost eliberat un tâlhar; unde credința este fără vlagă și trufia sinelui face din eu un idol, căruia i se închină, îi slujește. Pentru oamenii acestei lumi, Hristos se roagă pe cruce: „Părinte, iartă-i, că nu știu ce fac”.

Ne-am despărțit, pentru un timp doar, de Părintele Profesor Dumitru Stăniloae mărturisind, ca în noaptea de Paște, *Hristos a înviat din morți. Cu moartea pe moarte călcând Și celor din morminte Viață dăruindu-le*”. Adevărat a înviat, Părinte

ISTORIE LITERARĂ

AI. PIRU

Reeditarea lui G. Călinescu (X)

Completările din fragmentul anterior la textul ediției întâi de 60 de pagini însumau în ediția revăzută șapte pagini, cele de azi la capitoalele *Îndrumări spre clasicism. Teoria specificului național și Simbolizii* de 63 de pagini cresc cu opt pagini în ediția nouă. Adaosurile privesc biografia, dar și opera scriitorilor și referințele despre el până în 1961, data când cercetarea a fost oprită și publicată în revista *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, nr. 1-4.

Aflăm că frații lui Henric Sanielevici în număr de șapte au fost toți învățați, s-au distins prin intelctualitatea lor. Simion Mehedini-Soveja profesor universitar de geografie, longeviv (a trăit 94 de ani), a făcut numai critică de orientare culturală în tinerețe, devotându-se apoi specialității. I se citează cele două volume din *Terra - introducere în geografie ca știință* (1931). Mihail Dragomirescu, adept al „științei literaturii” de care a răs împreună cu Călinescu și Croce, astăzi reconsiderat, a devenit profesor universitar fără a fi doctor. Viața personală i-a fost dramatică (a avut ca prima soție doi copii care au murit în adolescență demenți), era în tinerețe, ca și mai târziu, un om sociabil, plin de solicitudine, din nefericire incapabil de a discerne valorile literare. Mai mult spirit critic avea, crede Călinescu, Ion Trivale, mort la 27 de ani pe front, dogmatic însă ca și maestrul său și cu un limbaj adesea impropriu, după opinia filologului A. Philippide. D. Nanu, fratele profesorului Ion Nanu-Muscel, n-a depășit decât bacalaureatul în drept la Bruxelles, cunoștea bine franceza, dar n-avea înclinație pentru cariera didactică, plăcându-i boema subțire și meditația cu puseuri mistice. A participat la cerul lui Emil Gârleanu și G. Tutoveanu care împreună cu Corneliu Moldoveanu se lăudau a fi factor din Bărlad „un fel de Weimar”. Autorul unui „roman de prost gust

tipător” și „ieftine romanțiozități”, după G. Călinescu, *Purgatoriul*, foarte citit la un moment dat, Corneliu Moldoveanu, președinte aproape patru decenii al Societății Scriitorilor Români, a murit de tuberculoză la 69 de ani, în 1952. Populari ca și el au fost un număr de epigraști în frunte cu trubadurul Cincinat Pavelescu, magistrat căsătorit a doua oară cu nepoata compozitorului François Thomé și a treia oară cu cântăreața Alice Viardot Garcia, fiica Paulinei, amica lui Turgheniev, care a refuzat să divorțeze de el, împiedicându-l să se însoare a patra oară cu Smaranda Andricu. A murit și el la 62 de ani, tot de tuberculoză („o hemoptizie care i-a înroșit baia”). Despre I. Ionescu Quintus (1875-1933), G. Călinescu nu a găsit destule date, nici toate cărțile (titlul unui volum e *Cazuri și necazuri* (titlul unui volum e *Cazarmă și necazuri*), în schimb i s-a oferit suficient material documentar despre Cristea N. Dumitrescu-Cridim, primul soț al Claudiei Millian. Date minime la Mihai Codreanu, adausuri la Panait Cerna, prilej și pentru un articol, *Triumful poeziei*, în *Contemporanul* din 28 septembrie 1956 (v. și S.C.L.L.F., 1961, nr. 3). Nu numai biografia, dar și exegeza opereii e amplificată la Cerna, Oreste (text triplu), Al. Davila (excelent portret al tatălui și fiului), G. Diamandy (biografie interesantă), George Gregorian (murea în 1962, fără ca criticul să știe, după ce-i găsisse data de naștere), Ion Al. George, George Murmu, mort aproape nănaenar, doar cu doi ani mai mic decât George Coșbuc.

Capitolul *Teoria specificului național* tratează despre poporanism din 1906 până în 1916 la *Viața românească* unde, spre deosebire de romantismul de la *Sămănătorul* se practică realismul, teoretizat de Stere încă de la *Evenimentul literar* (1893-1894). Ibrăileanu încearcă aici și după război o definiție a specificului național, vorbind de caracterul activ al

burgheziei muntene și de cel contemplativ al boierășilor moldoveni, de spiritul revoluționar muntean și de cel reflexiv moldovean în evoluția culturii din spațiul 1840-1880. În ediția a doua revăzută, se fac și referințe la perioada socialist-poporanistă dinaintea de *Viața românească* a lui G. Ibrăileanu secundat între alții de Izabela Sadoveanu, vară a lui V.G. Morșun și cumnată a lui Mihail Sadoveanu, de Octav Botez, frate al lui Jean Bart, predecesor la Catedra de literatură română modernă la Facultatea de Litere din Iași al lui G. Călinescu. Autorul nulei *Rătăciră din Stoborâni*, profesorul de matematică Spiridon Popescu, era însoțit cu Elena Grossu, sora soției lui C. Stere care a scris *Uraganul* (volumul al VII-lea din romanul *În preajma revoluției*). Multe date noi apar în biografia lui C. Hogaș (S.C.L.L.F., nr. 4) dezvoltate parțial într-un articol publicat în *Contemporanul*, 1958, nr. 7-8. Călinescu citează acum studiul introductiv la ediția în două volume din opera lui Hogaș de Vladimir Streinu care a publicat în 1968 și o monografie despre el. Completări la biografia lui D.D. Pătrășcanu, tatăl lui Lucrețiu și la Jean Bart căruia i-a prefațat ediția a doua, postumă, din romanul *Europolis*. Textul din ediția întâi despre Constanța Marino-Moscu numai de 8 rânduri e mărit în ediția revăzută de șase ori (analiza unei nuleve noi, biografie substanțială). La Dumitru C. Moruzi se dau mai precis anii de naștere și de moarte după studiul lui G. Bezviconi *Romancierul C. Moruzi din Cetatea Moldovei*, 1942, nr. 7-8-9. Precizări de același fel și la Radu Rosetti, memorialistul, istoricul, novelistul și romancierul, tatăl generalului Radu R. Rosetti, fostul ministru al Educației Naționale, poreclit și Raseti, pretinzând profesorilor să fie bărbierii. Lui Gala Galaction i se analizează în ediția revăzută pasajele traduse de el din

Biblia de la 1938 (cele lirice) și i se face o biografie din care rezultă că a trăit 82 de ani, spre bătrânețe „căpătând tot mai mult fața lui Tolstoi sau a lui Leonardo da Vinci”. La Alice Călugăru schimbările constau în eliminarea a 66 de versuri citate din 103, nu fiindcă nu erau bune, dar fiindcă erau multe. Romanul *La tunique verte*, de curând tradus, nu se găsește nici astăzi în țară, în original. Poeta a fost căsătorită cu ziaristul francez Louis Müller. Se presupune că ar fi murit după cel de al doilea război mondial când ar fi avut vârsta de 60 de ani. La Paris nu i s-a descoperit însă actul de deces.

Completări bibliografice se află și în capitolul *Simbolizii, 1905-1906 - Întruirea franceză* începând cu pasajul introductiv despre revista *Vieja nouă* la care se adaugă note despre revista *Versuri și proză* din Iași (întâi *Versuri*). Deși a murit fizic la 27 de ani, Ștefan Petică cunoștea bine simbolismul francez până la Gide și prerafaelismul englez (Dante Gabriel Rossetti, Christina Georgina Rossetti și William Morris). G. Călinescu i-a vizitat casa natală din Ivești-Tecuci în 1958. Se precizează acum și anii între care a trăit Iuliu C. Săvescu, decedat și el tot de fizie. Despre Anghel citim reportajul complet al sinuciderii sale și împușcarea Fabioli (Natalia Negru). Ea a scăpat ușor atinsă, el a murit mai târziu smulgându-și bandajele de pe piept. La Minulescu apare o scurtă biografie. Tatăl poetului se numea Tudor Minulescu, de unde fiul deduce că era un descendent al lui Tudor Vladimirescu. Mama, Alexandrina Ciucă din Slatina, s-a remăritat cu un căpitan Constantinescu la București unde s-a născut și Ion Minulescu (deducție că ar fi fost fiul acestuia). Însoțit în 1914 cu Claudia, divorțată în 1911 de Cristea Dumitrescu-Cridim, are o fiică Maria-Laura (Mioara), artistă plastică. Minimalizat de Ibrăileanu care prețuia mai mult pe Topârceanu, Minulescu și-a menținut cu concursul lui Lovinescu și Călinescu popularitatea până în prezent. Faptul că la N. Davidescu nu apare nici o schimbare sau adaos în ediția nouă se explică prin faptul că, la data când îi venea rândul să fie investigat, poetul nu mai trăia. Născut în 1886, nu cum s-a crezut multă vreme, în 1888, arestat îndată după război și încarcerat, a murit în 1954, în vârstă de numai 58 de ani. Faptul s-a aflat mai târziu. Biografia nu-i o

întreprindere ușoară. Scriind în *Studii și cercetări de teorie literară și folclor* despre Eugen-Ștefănescu-Est, având în vedere că din 1952, de la 71 de ani, poetul și autorul de basme în proză (a scris și romane) era orb, credea că între timp dispăruse, ceea ce s-a întâmplat însă abia în 1980, când mai avea un an până a deveni centenar. I-a supraviețuit deci lui Călinescu însuși 15 ani, fizic nu și spiritual, căci ultimele sale cărți, romanele *Școala dragostei* și *Femei moderne* sunt din 1943 și 1944. Afară de mine nu cred că le mai citează cineva. Din nota biografică la Al.T. Stamatiad aflăm că era fiul natural al locotenent colonelului Theodor Pallady, deci var cu pictorul Theodor Pallady care mai era var și cu Lucia Sturdza Bulandra. „Prințesa” Alexandrina Cantacuzino, Hangerioacă din *Bietul Ioanide* îi era soră. Atenție! Prințul Hangerliu din același roman e fiul, nu fratele Alexandrinei Cantacuzino. Caracterizare globală în biografie: „Nota sturpei pateme este voința de notorietate prin născare sau degradare socială”. La Emil Isac, numai datele de naștere și moarte, la Elena Farago amănunțit că a fost guvernantă în casa lui Caragiale, la Cruceanu care a murit în vârstă de 101 ani, numai anul de naștere: 13 decembrie 1887. Printre întemeietorii P.C.R. a murit prudent cu un an înainte de revoluție. La N. Budurescu numai anul de naștere, pe cel al morții (1974) nu l-a mai prins. Nici pe al lui I.M. Rașcu (1971), descendent prin mamă al vestitului croitor francez din Iași Ortigies și nepot al actorului și profesorului Ioan Tudor. O notă biografică indică recunoașterea lui Bacovia din 1946, după o scurtă criză. Barbu Nemțeanu, D. Iacobescu, M. Săulescu, Luca I. Caragiale, prezenți prima oară numai cu opera, sunt acum situați în timp și spațiu în lumea în care au trăit. Sigur, documentul esențial este tot opera, omul e scos tot de acolo iar caracterizarea exprimată nu se schimbă, se poate numai completa. Există și autocaracterizări. De pildă, urmărind opera critică la D. Caracostea, G. Călinescu dă la el peste un scepticism care-l face să se îndoaie de existența în vremea sa a unor mari personalități. Observația este extinsă și asupra propriei persoane „De când m-am convins că n-am geniu, am refuzat să am talent”. Caracostea a trăit 85 de ani și a scris aporoximativ 35 de ani. Pentru convingerea sa, i-a trebuit cam mult timp. ■

FOTOTECA LITERATORUL



De la stânga la dreapta, sus: Petre Stoica, C. D. Zeletin, Radu Cârnecki; jos: Marin Sorescu, Eugen Jebeleanu, Huszár Sándor, Vlaicu Bârna.. Fotografie de Vasile Blendea

„Interiorul nostru de intelectuali și artiști”

Institutul de istorie literară și folclor, azi Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu”, își avea sediul în 1958 într-o vilă din Bulevardul Republicii, acum demolată. Se compunea din două camere și un hol și avea preții acoperiți cu portrete de scriitori, orânduite după îndrumările lui G. Călinescu, directorul institutului.

Aici ținea G. Călinescu ședințe săptămânale, sâmbăta, după ce fusese scos de la Universitate. Doamna Călinescu telefona de acasă, după ce profesorul pleca spre institut, și comunica starea de spirit în care se afla.

În 22 februarie 1958, sâmbătă, doamna Călinescu telefonă că profesorul nu vine la institut, întrucât fusese chemat la Academie. Colectivul institutului, mic ca număr, stătea la taclale și unii cercetători, fumători înveterați, acoperiră sala de ședințe cu nori de fum. Pe neașteptate își face apariția profesorul și, după ce se plimbă enervat prin camere, adresează mustrări colectivului, în termeni nu lipsiți de violență. Cere o foaie de hârtie pe care așterne textul

alăturat, dă dispoziție să fie afișat imediat la „Gazeta de perete” și să rămână acolo. Nouă, nefumători, ne-au plăcut aceste rânduri și le-am transcris, ca de altfel și alte însemnări ale profesorului din acei ani.

D. VATAMANIUC

Localul Institutului este interiorul nostru de intelectuali și de artiști, imaginea concepției noastre despre frumos. Un fotoliu cu brațele rupte denunță o rupere a liniei noastre de frumusețe; un nor de fum de țigări peste portretele scriitorilor reprezintă o ceață între spiritul nostru și al lor.

Un lux simplu, o ordine delicată, e semnul unui om care studiază și profesază creația literară. Institutul nostru e vizitat zilnic de amintirea marilor noștri scriitori și noi trebuie să-i primim cu fast și ceremonie.

22.11.1958

G. Călinescu

ARTE PLASTICE

Bogați, dar risipitori

Se pare că nici o altă cultură din lume nu manifestă așa voioasă, iresponsabilă și tenace vocație a minimalizării, ignorării sau anihilării propriilor valori, de care dăm noi dovadă. Fenomen oțectabil în timp, agravat în ultimii ani, în fața căruia se pare că suntem neputincioși sau, mai grav, complice resemnați. Paradoxal, dar continuăm să supraievim în quasi-anonimatul la care ne condamnă propria vocație, pentru că suntem extrem de bogați în talente puternice și originale.

Bogați, dar risipitori.

Căci a rata mereu, prin ineficiență, incompetență, false criterii de selecție, calcule de coterie sau individuale, invidie, conformism bleg sau prostie, șansa de a impune oameni, opere, idei și vocații înseamnă o mare, vinovată și irecuperabilă risipă. E drept, substanța spiritualității se regenerează cu încăpățănarea supraviețuirii, refăcând dialogul trasee, relanșează provocări și semnale, așteptând ecoul necesar egalității și sincron. Dar sinucigașia risipă anihilează tot acest efort prin simplul dezinteres, nu totdeauna inocent. Ocolim talente, ne facem că nu le vedem, utilizăm orice alt argument, în afara celui al valorii, cădem în capcana partizanatului pățimas, promovăm tot felul de mediocrități în numele a nu se știe ce conjuncturi, tendințe iluzorii, aranjamente sau false criterii, dar nu înțeleg seama de substanța și efectele unei reale strategii culturale. Și, ce este mai grav, sub acest orizont iresponsabil, improvizăm penibil, facem de mântuială, bifând încă o „acțiune”. Este și aceasta o modalitate de a gestiona catastrofa cu entuziasm, într-un stil evident autohton. Se convoacă forțe, se tulbură apele pentru nu știu ce expoziție pe un hol de trecere sau de acces la grupurile sanitare, într-un pasaj de aeroport sau pe scara unui edificiu administrativ. Dar nu contactăm instituțiile specializate, galeriile cu reputație, investind bani, încercând aranjamente convenabile ambelor părți, respectându-le mai ales, pentru a pune în lumină corect și echitabil ceea ce avem remarcabil în spațiul creației. Și dacă am reuși acest lucru, selecția operată ar fi tot păgubos partizană sau insignifiantă. Iar cercul vicios, devenit astfel pentru că prea l-am mângâiat (mulțumesc, Eugen Ionesco), se închide implacabil. Dacă acum, printr-un miracol, ni s-ar oferi cea mai bună galerie la New York, Londra, Paris, Roma München, aș putea redacta în prealabil, cu o eroare între 2 și 5%, lista celor care, într-o febrilă discreție, vor fi desemnați să ne reprezinte. Cu cinste. Se vor găsi și argumente - doar cu argumente am ajuns unde suntem - și bani, și manageri dispuși să se sacrifice în jurul problemei. Numai puterea de a trece peste interese mărunte, vanități, umori negative, antipatii sau veleități de „directori de conștiință” nu se va găsi. Și iar ne vom împărți în „noi” și „ceilalți”, sau invers. Și ne vom detesta cordial, risipind șanse, talente, valori, prestigiu, timp și istorie.

Fără îndoială că de pe virtualul „carnet de bal” al muzei tutelare, personaje misterioase, operând ca o nebuloasă și nenominalizată fatalitate aculturală, ar lipsi un artist ca **Victor Ciobanu**, dar și mulți, poate chiar foarte mulți, din cei 49 de participanți la **Salonul de sculptură mică**. Asta pentru a mă referi doar la două evenimente artistice ale sezonului, capabile să provoace discuții, evaluări și concluzii ce depășesc stricta limită a expozițiilor ca atare. În spatele acestor oferte/provocări adresate în numele

valorii intrinseci, descoperim un câmp de forțe, cauzalități și perspective ce implică planul general al artei noastre actuale. Segment care, inerent, se racordează la un precedent determinat și determinant, proiectând virtuale evoluții, deschideri, incertitudini și garanții, toate de luat în seamă.

Expoziția lui **Victor Ciobanu**, deschisă la galeria ETAJ 3/4 de la „Teatrul Național”, ne proiectează într-un tipic paradox de sociologie culturală deturnată, sau în plină realitate a sociologiei conjuncturale concrete. Incontestabil, **Victor Ciobanu** este un artist original și tenace, plin de forță și inteligență expresivă, eliberat de complexe și deschis tuturor întrebărilor, care a operat o reală mutație în spațiul imaginii autonome și al discursului plastic pur. Totuși, pentru marea public el rămâne un necunoscut și o latență explozivă pentru contextul oportunismului artistic instituționalizat. De ce? Pentru că, în ciuda evidentelor calități și a originalității netributare nici unui model „la modă” - sau poate tocmai de aceea? -, în sprijinul lui nu s-au dezlănțuit campanii persuasive sau chiar ultimative și nici nu s-a brodat, cu infantilă fantezie, o falsă mitologie. Nu a fost proiectat cu ajutorul iluzoriilor baloane critice ascensionale, nu i s-a confecționat o statură demiurgică din mucava sau o aură enigmatică, nici nu a suferit de mas-media cu artefacturi penibile și vorbe iresponsabile. El a stat singur în atelierul său, cu obsesiile sale ce privesc deopotrivă vibrația ideilor, necunoscutul imaginilor ca semne, mesaje și semnale, dar și nivelul perfecționismului profesional, de meșter medieval. **Victor Ciobanu** este un mare muncitor, un om al proiectelor clare, în căutarea expresiei ultime, a semnificației totale, într-un vârtej al confruntărilor progresive. Probabil că metafizica, în sensul stagnării atrofiante, este cel mai nedotat participant la soliloquiile artistului. Dinamica liniilor de forță acționabile centrifugale, desemnând axele și energiile spațiale într-un fel de explozie



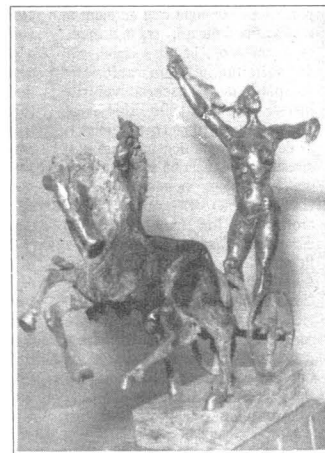
Aurelian Bolea, Maternitate

galactică primordială, antrenând structuri insolite, interregnaie, în care descifrăm certitudinile modului antropomorf. Repertoriul formelor suprafigurative, în sensul că se găsesc o treaptă mai sus decât modelul în aspirația către concept

și abstracție, pare a mărturisi o ereditate. Conotată, conținută, codificată, dar detectabilă, fie și ca un joc al speculației intelectuale. Decriptarea trebuie să înceapă cu o primă etapă, pusă sub semnul unei scriiri imaginative de cea mai acută expresivitate. Ar fi momentul în care bătațiile lui Uccello, sau atrocea „Plută a Meduzei” de Géricault transpar ca un intelectual recurs manierist la precedente provocatoare. Dar încreștările lui **Victor Ciobanu** provin dintr-o tensiune originală, telurică și absolută, care angajează forme, spațiu, culoare, sentimente, sub semnul tragismului existențial. Lupta pentru sublimare și re-structurare, prin cenzura elementelor de sintaxă și morfologie, se poartă paralel și în planul compunerii, al absorbției emoționale prin linie și culoare. Urmează un timp al exploziilor cromatice, conflictul se mută în registrul psiho-fiziologic al disputerilor dintre plaje de culoare ce definesc/deghează o metarealitate în căutare de sine absolut. Din păcate, această fază este prezentă în expoziție doar cu 2-3 lucrări, poate din nevoia de a formula explicit nașterea și afirmarea unei identități absolute, fără predecesori și fără imitatori. S-ar părea că el ilustrează mulțumitor butada potrivit căreia „nu este mare cel care nu imită, ci acela ce nu poate fi imitat”. Deși a avut și are elevi, emul și spectatori, deși aparține unei familii de spirite și neliniști, de veghe la nesomnul omenirii. Dacă ar fi să-i caut parteneri de colocvii, i-aș căuta în aerul pur al marilor fantaziști expresioniști ai Americii Latine, un **Wifredo Lam** sau un **Matta Echauren**, inconfundabili și solitari în același fel. Iar dacă voința de coerență și mesaj nu i-ar deosebi, i-aș așeza lângă acel **Kandinsky** ultim, al fantasticilor „improvizati”. Dar așa, rămâne el însuși, **Victor Ciobanu**, un inegalabil creator de pictografică, noțiune ce subsumează în concretețea ei două genuri distincte pentru alții, sincretice pentru el. Și un personaj suficient de puternic pentru a ilustra paradoxul potrivit căruia a fi mare nu echivalează cu a fi celebru, ci doar bun în absolutul ideii de artă autentică.

Cei 49 de expozații de la galeria **ORIZONT**, grupați în **Salonul de sculptură mică 1993**, ar putea utiliza fără complexe versul horatian „Exegi monumentum aere perennius” pentru creația lor. Chiar dacă nu este „monumentală” dimensional, ci doar expresiv și valoric. Fiecare din ei și-a câștigat dreptul de a marca un reper în arta noastră contemporană, cel puțin semnificativ, dacă nu esențial, confirmând fenomenul permanentului aflui de talent și responsabilitate în spațiul sculpturii. Selecția de anul acesta se remarcă prin gruparea explicită în jurul ideii de semn, cu valorificarea inteligentă a fiecărui nivel stilistic acumulat în timp de sculptură. Constatarea privește relația volum-spațiu, dialogul cu lumina și simbioza dintre idee și soluția morfologică utilizată, fără a minimaliza performanța tehnică fără de care expresivitatea devine incertă. Tensionații între dificultățile materiale tot mai amenințătoare și anonimată, sau diferența, la care îi condamnă o cel puțin ciudată politică a comenziilor, peridă și distructivă, artiștii continuă să gândească sculptură, nu dintr-un masochism sinucigaș, ci pentru că știu cât de necesari sunt, acum ca și în trecut, în afirmarea și devenirea culturii noastre. Că ei vor câștiga, este sigur. Au

mai făcut-o, o vor mai face. Dar de ce, din nou, sub privirea indiferentă, iritată sau mustrătoare a celor ce răspund de susținerea culturii, nu de evoluția ei organică, la discreția capriciilor și aranjamentelor oculte, a sau anticulturale? Pariul artiștilor nu angajează un interval anume, o conjunctură, inapetențe sau judecăți vinovate, ci însăși eternitatea spiritualității noastre, permanența ei prin valori. Bronzul unei sculpturi în manieră clasică interpretată polemic, marmura sau lemnul unui semn abstract, atemporal și demn de veghe în spațiul omului, personaje care se caută și își caută condiția umană, certitudinile capabile să organizeze o agora modernă, toate oferă deschideri prin care întrezărim un fragment de civilizație recuperată și de anticipație. Marea vocație a generațiilor reprezentate în „Salon” - și ele se succed pe intervalul cronologic a cel puțin 40 de ani - este cea a monumentalității decise. Poate dintr-un fel de nostalgie a operei reprezentative, pentru mulți un proiect, pentru alții speranță, pentru alții amintirea unui vis de început. Fiecare își proiectează mental mica bijuterie la scara unei țări prea bogate în talente și prea risipitoare de ele, asociind știința raporturilor matematice riguroase, intuiția artistului și un dat aprioric imposibil de limitat și definit. Și totuși nu



Dorin Lupea, vestitor

dintre ei se aleg cei ce vor reprezenta timpul nostru în fața istoriei, sau pe noi acum, în stricta contemporaneitate. Dar șansa există, atât timp cât există sculptori cum sunt cei prezenți acum, în „Salon” și nu numai aici, când există lucrări și proiecte de nivelul celor ce așteaptă încă valorificare, sătule de „sertarul” tuturor scuzelor și alibiurilor profitabile. Și să încercăm să le păstrăm numele, fie și în perisabilitatea unui eferem dreptunghi de hârtie: **Aurelian Bolea**, **Chifu Panaite**, **Alex.Pamfil**, **Costel Iacob**, **Carmen Teșan**, **Mircea Roman**, **Florica Ioan**, **Gr.Patrichi**, **Const.Platon**, **Zoe Pop**, **Elena Hariga**, **Victor Postelnicu**, **Șerban Crețoiu**, **Ctin. Nicolin**, **Anton Rațiu**, **Dorin Lupea**, **Doina Lie**, **Valentina Boștină**, **Radu Dumitru**, **Vi. Predescu**, **Liviu Russu**, **Laurențiu Mogoșanu**, **Mihai Marcu**, **Gh.Marcu**, **M.Stănescu**, **Horea Flămând**, **Dinu Rădulescu**, **Călinescu-Arghira**, **Relu Mărășteanu**, **Viorel Crețoiu**, **Gh.Mureșan**, **Ioan Deac** - **Bistrița**, **Titi Ceardă**, **Rodica Pamfil**, **Aurel Vlad**, **Elena Surdu**, **Iliescu-Călineschi**, **Dan Gavriș**, **Anca Săvulescu**, **Simion Moldovan**, **Alex.Galai**, **Maria Branea**, **Aurel Olteanu Stăncă**, **Mihai Istudor**, **Doru Drăgușin**, **Vlad Ciobanu**, **Pavel Bucur**, **Marina Andrei** și **Alina Enache**. Le mulțumesc...

Virgil V. MOCANU

TEATRU

O dublă bucurie: a jocului și a râsului

Îmi ocup locul în sala mare a Teatrului Nottara cu puțin timp înainte de a începe spectacolul. Destul pentru a face două constatări. Scaunul pe care stau (rândul 6, locul 18) e paradid riu de tot. Trebuie să fiu prudent, îmi zic, și să nu mă cutremur de râs pentru a nu risca să ajung la dușumea. Nu pot, de asemenea, să nu trag cu ochiul la scenă. Decorul nu-mi sugerează ce va urma. Mi se pare a fi destinat unui spectacol convențional, cuminte. Văd un interior de salon burghez, cu minimum de recuzită (o canapea, o măsuță, ba două, una de toaletă, un sfeșnic și atât), dominat de un fundal elegant, frumos, dominat și el, la rândul lui, de uși și ferestre cu vitralii. Cât privește textul, intitulat **Puricele**, nu e greu de ghicit, e o adaptare după piesa lui Georges Feydeau, **La Puce à l'oreille**, o comedie de mult etichetată, și încă de pene subțiri, de boulevard, cu intrigă de suprafață, cu încurcături peste încurcături, care nu mai spun, astăzi, cine știe ce, ori nu mai spun nimic, deși pot fi foarte gustate de spectatori dornici să se amuze. Autorul e un maestru al genului: „stoarce” până și ultima „complicație” posibilă dintr-o nevinovată scrisoare-capcană, farsă trasă și răstărată de păr în teatru de secole, adresată unui soț bănuț de infidelitate conjugală. Nu scapă un personaj măcar să nu fie „prins” în „hora” unor peripeții pline de haz. Și e firesc să se întâmple așa: doar o citește și cine trebuie și cine nu trebuie. Astfel, într-o poveste nebulă, nebulă, dacă nu cumva și deochiată, evoluează soții și soții, servitori și stăpâni, femei din acelea, amatori de ele, se caută, se pândesc, se ascund, se trezesc față în față când nu se așteaptă, fiind când păcălitori, când păcăliți, ilari prin gelozie și patimă sexuală, printr-o inocentă prostie. În plus, pe deasupra, mai există și un personaj, Poche, portar de hotel, ce seamănă leit cu înșuși soțul suspectat de coarsă. Ce iese și de aici e lesne de presupus.

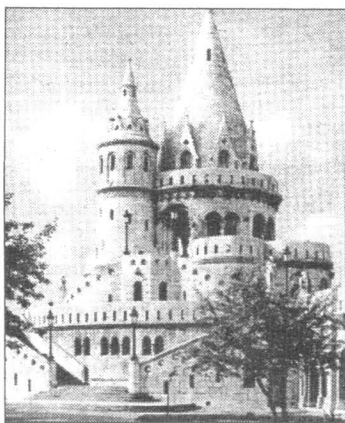
Indiferent de cât de „sus” e privit, cu ce exigențe și competențe, vodevilul lui Georges Feydeau rămâne în continuare o pagină de dramaturgie capabilă de surprize. Lumea pe care o aduce

pe scenă aparține Parisului din „la belle époque”, reprezintă imaginea unei societăți la sfârșit de secol, despre care Vito Pandolfi scrie că „îi corespunde un stil teatral greu recuperabil: o artă a comicalului cu totul deosebită, făcută din ritm, impulsivitate, caracterizări incisive, replici ca săgețile, într-o mișcare aproape amețitoare și care face să țâșnească absurditățile vieții ca boabele de mazăre din păsteaie, trecând dincolo de orice judecată, legitimitate prin ele însele, într-o precipitare care e caustică și în același timp nevătămătoare”. Nu are importanță dacă Horațiu Mălăele a citit sau nu această frază, important e că spectacolul în care el figurează pe afiș în calitate de autor al adaptării, regizor și actor (interpretăză scriitorul cele două personaje „gemene”, dovădind din nou că e unul dintre cei mai mari și originali comici români în viață) o ilustrează excelent, fiind o mostră de „recuperare” creatoare, deci potopit de o dublă bucurie: a jocului și a râsului. Piesa lui Feydeau e abordată fără prejudecăți și inhibiții, pur și simplu ca sursă de comic copios, dezlanțuit, în sine, care dă senzația că intriga și personajele nu sunt decât un pretext de caricatură, de năzdrăvănie. Chiar dacă nu se evită, uneori, faciliul, ostentativ, sau se pierde, alteori, ritmul, regizorul și actorul Horațiu Mălăele nu scapă nici o clipă hâțurile din mână, ci provoacă o mare, întinde curse, căci fantezia lui comică, în orice împrejurări și oricum se manifestă, e enormă, născoceste o întreagă avalanșă de soluții, de efecte ingenioase, necăzite, de o ironie detașată, modernă.

Armonios subordonat, ca viziune și stil, la formula de teatru inventivă, alertă, de o voită și fermecătoare gratuitate, un spectacol precum **Puricele** îl confirmă realmente pe Horațiu Mălăele ca pe un artist complet, inteligent și rafinat, care nu se lasă purtat de valuri, ci construiește și

elaborează cu micală, fără să înăbușe plăcerea și spontaneitatea jocului, dimpotrivă, le stârnește cu voluptate. Actul doi, în special, e un veritabil delir. Într-un hotel-bordel conceput de Mihai Mădescu mai degrabă ca un mecanism de produs haz decât ca o reprezentare a unui spațiu, e imposibil să-ți imaginezi, dacă nu vezi, ceea ce se poate petrece, de ce performanțe sunt în stare actorii. Alături de Horațiu Mălăele, care își ia cu o oarecare „vino-văție” parcă partea leului, individualități puternice, cu contribuții decisive pentru verva și comicitatea spectacolului, realizează Dana Dogaru și Victoria Cociș, ambele cu un dezvoltat simț al detaliilor, cu temperament, le secondează Valentin Teodosiu, Cerasela Iosifescu, Cristian Șofron, Stelian Nistor, cum și trupa în ansamblu, fiindcă, în cele din urmă, spiritul de echipă nu e defel de neglijat, el acționând cu dezinvolură și cu o învințare pofă de joc.

Sigur, se vor găsi mulți dintre cei gata să mă întrebe: cu ce ai rămas după acest spectacol? Răspund: cu sentimentul că m-am eliberat de mizeriile cotidiene, că am fost absorbit de vârtejului unei bune dispoziții cum rar am mai întâlnit pe o scenă. O premieră de început de stagiune, așadar, aparent fără pretenții, dar



Bastionul Pescarilor, Budapesta

autentică, despre care nu cred că va duce lipsă de spectatori. Mă gândesc, în altă ordine de idei, că ar putea să devină un reper, dacă nu chiar o stăchetă, pentru ediția viitoare a recent încheiatului Festival al veseliei. Ce mai, cu Horațiu Mălăele, când se apucă de o treabă, nu e de glumit! Asta până și atunci când talentul său se exersează pe un text de Feydeau.

Ion COCORA

Spectacolul unei repetiții de spectacol

Urmând secolul al XVIII-lea, numit „al luminilor”, de la un capăt la altul, Carlo Goldoni, prin implicările și plămămirile conștiinței sale artistice, s-a arătat un reformator. Rămâne ca un postulat, pentru contemporani și viitorime, principiul care i-a fundamentat reforma: „Marea artă a poeziei comic este aceea de a se apropia întru totul de Natură și de a nu se îndepărta niciodată de ea.” Prin atât de pătimăș între Lume și Scenă, preluând de la prima caracter și situații de viață spre a le investi în forme și culori în a doua, Goldoni a imaginat „**Teatru comic**” (Il Teatro Comico), 1750, ca pe un panopticon al artei sale scenice unde concepția despre teatru este verificată practic prin demonstrațiile de joc.

Această concluzare dintre teorie și echivalentele scenice, dintre adevăr, simplitate și naturalețe a fost demonstrată cu luciditate de regia lui SILVIU PURCĂRETE în spectacolul „**Teatru comic**” pe scena sălii „Toma Caragiu” de la Teatru „Bulandra”. Gândit ca un demers scenic despre noul model, spectacolul iluminează forțele ce fixează o nouă iluzie. Văzute în plan ontologic, sensurile spectacolului pledează pentru o conviețuire temporară a formelor dislocate de viață cu cele embrionare, pentru o firească și lentă înlocuire a celor vechi de către cele noi. Trupa directorului de teatru Orazio este la o răspânteie de drumuri, impusă de schimbarea ochiului estetic și de preferințele publicului. Formele încetățenite în teatrul italian (în felul improvizărilor și al comedieiilor burlești) devenite prejudecăți sunt contrapuse de libertățile de viață, evident influențate de ideile iluministe. Asediul ideilor naște diferențe de interpretare. În timp ce Placida reclamă: „Lumea s-a săturat să vadă mereu aceleași lucruri și să audă mereu aceleași cuvinte, iar spectatori știu ce-o să zică Arlecchino înainte de a deschide gura”, Tonino se vâicărește lamentabil: „Comediile de caracter ne-au dat peste cap meseria”. Se aud și alte voci, se suprapun interese și comportamente, se perindă personajele cerute de economia distribuției: ghiđușa Vittoria, amozelul Eugenio, posacul Petronio, generosul Anselmo,

bufonul Gianni. Este respins Lelio, pentru că poezia e mai puțin pe gustul epocii și din rafinament (în cazul Eleonorei), interpretările neconvingătoare sunt marginalizate.

Spectacolul se dezvoltă gradat, urmând regula pe care o implică și o proclamă, fiind mai puțin interesat de succesiunea evenimentelor ce conlucrează într-un obșnuit „story” scenic, pentru că „**Teatru comic**” este spectacolul unei repetiții de spectacol. Insemele teoretice ale textului sunt echivalente scenic prin dexteritatea surprinzătoare a regiei de a modela relația dintre actor, autor și regizor. Repetiția naște spectacolul și recrează scena de viață. Dar repetiția „elaborează” în același timp și textul, înlesnind trăirea situației. Cum delimitările dintre trăirile actorului, sensul regiei și discursul autorului nu se lasă prinse într-o formă exactă (în caz contrar ar vulgariza travaliul artistic), prin incusina regiei ele se suprapun fără a se strivi și se distanțează fără a-și dauna în acest spectacol despre limbajul spectacolului. Reforma preconizată de Goldoni nu uită să dea întâietate actorului care în orice moment din evoluția artei scenice a reprezentat un înveliș al vieții îmbrăcând cu vibrație replica. Aceeși întâietate confirmă regula și trupa de actori ce evoluează în „**Teatru comic**”: Victor Rebeugescu (Orazio), deopotrivă „mătre” și docil propriei exigențe), Mariana Mihut (Placida, temperament și culoare), Irina Petrescu (Beatrice, chip sobru și intrinsigent), Petre Lupu (Eugenio, între burlesc și pretențiile „noului stil”), Răzvan Vasilescu (Lelio) și Ileana Predescu (Eleonora) jucând cu brio umilințele măștii, Luminița Gheorghiu (Vittoria, seducția jocului stăpânit până la delectare), Virgil Ogășanu (Tonino, un mucal înțurcat printre situații), Ion Besoiu (Petroniu, între ramolism și viclenie, ca un alt Trahanache), Petre Gheorghiu (Anselmo, în robustețea jocului impus), Ștefan Bănică (Gianni, comical serios prins în tristețea rolului), Constantin Drăgănescu, Mirela Gorea, Oana Pellea, Dan Aștilean, Cornel Scripcaru, măștile, aceleași arătări găzduind chipuri diferite.

Nicolae HAVRILIU

TV

Scaunul catodic

Noua garofiță, noul hop ș-așa deodată cu noua schemă de programe s-au înghesuit pe micul ecran. Redacția „educație, știință, stil” (sic!) ne propune o infuzie de tinerțe în labirintul fără haz al eternei Marina Almășan. Fosta redactoriță a revistei „Timp liber” scria despre „ceaiul de TEL...” și complexul studentesc în urmă cu vreo trei anișori. Cam pentru

această vârstă e desenată și emisiunea „Ceaiul de la ora cinci”, cu un ghiveci de poante nesărate, cu întrebări inepte, cu „opinii mai mult sau mai puțin subiective” (!). Într-o anchetă făcută în pas alergător, tinerii au fost definiți astfel: buni, nebuni, zăpăciți, grăbiți, libertini, frumuseți, lipsiți de educație (căci nu cedează locul în tramvaie persoanelor în vârstă,

cu copii în brațe etc), curajoși, ușuratici, neimplicați. Apoi, liceenii intoxicați cu de-ale Oana Sărbu vor multă muzică rock (la jocurile pe computer n-au ajuns) și-i vor pe Moțu Pitiș. Drept pentru care li s-a oferit... Șt. Hrușcă, fost folkist în fostul cenaclu „Flacăra”. „Isprava noastră vă va place”, s-a considerat parfumat în final de emisiune.

Au apărut maldăre de emisiuni culturale. Dintre toți, Cătălin Țârlea și Cristi Nișulescu se pare că vor să facă ceva. Să-i așteptăm. Spre deosebire de ei, eterna capcană insolită intitulată Sanda Vișan i-a inoportunat cu prezența pe Țepi, Buduca și Grigurcu. Se vede că n-are pregătirea adecvată.

Mai jos, Ruxandra Garoafana a montat de două ori aceeași secvență producând un fel de interogatoriu la casa de licitație „Alis”. Dând dovadă de mult bun simț, cei „intervievați” au răspuns provocărilor. Apoi nu am înțeles ce-i cu statuile lui Luchian și Enescu dintr-un parc moldav. N-am înțeles polemica, sinceri să fim! Și nu e deloc vina noastră!

Orice om normal, din orice parte a lumii, când îl întrebi ce vrea să vadă la televizor, îți va spune „filme, muzică, varietăți”. Și sport. Asta cîr și telespectatori la „Poșta TV”. Unde, printre comentarii găuțite, mai și critică televiziunea. Textele pe care le silabisește câte o speaker-îț de

serviciu sunt de-a dreptul suprarealiste. În loc să aplece urechea la propriul oficiu de sondaj, lucrătorii din TVR cred că sunt mari și tari și-i vrea lumea. Negativ! Vrem să fim europeni, în pas cu moda, dar nu avem nici un cupon de stofă neșifonată. Cu eșalonul trei nu se ajunge nici la Bratislava! Ca norocul, după Nestor Burma și după Pașarea Spin (proiectată pe ecranele franceze sub titlul „Les oiseaux se cachent pour mourir”), îl vedem și pe Roger Hanin în „Comisarul Navarro”. Măcar atât. Și mai mișcăți sonorul, tot pe UKW, puțin mai la dreapta, ca să prindeți „Pro FM”!

Nicolae ILIESCU

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Lecția de deschidere

Pe vremuri, un curs universitar debuta, obișnuit, cu o „lecție de deschidere”. Adunându-și la un loc asemenea lecții (și câteva discursuri academice), Părvan a compus volumele *Memorialia* și *Idei și forme istorice*. Lecție de deschidere a fost la origine eseuul călănescian *Sensul clasicismului*. După reforma din 1948 a învățământului, rostirea unor astfel de prelegeri nu mai avea sens. Spiritul acestei reforme, în vigoare și astăzi, face abstracție de personalitatea profesorului, promovând nu doar o concepție unică despre lume, ci și o metodologie unificatoare. În facultățile de filologie, predându-se din primul până în ultimul an un curs general de istoria literaturii, acesta nu e ținut de un singur profesor, ci în fiecare semestru de altcineva. Nu se predă un curs, de fapt, într-o viziune unitară, integrantă, ci cu o continuitate aproximativă, cu inevitabile disproporționări, sunt decupate semestrial „perioade”, secvențe de istorie literară, făcându-se abstracție de ce s-a expus anterior și urmează a se expune timp de patru ani, în fața studenților se succed, ca pe vremea diagențelor caii de poștă, opt profesori, la același curs. Problema viziunii obiective de studiu nu se pune, considerându-se că acea ce prezintă evoluția literară, oricine ar fi, nu face decât să relateze fapte, „obiectiv”. S-a încercat chiar determinarea cadrelor didactice de a redacta prelegeri care să intre în manuale universitare colective, valabile în toată țara. Conceput ca simplu aparat de transmisie, ce ar putea spune un profesor la deschiderea unui curs ce nu face decât să-l reia pe cel întrerupt la încheierea precedentului semestru? „Cursurile speciale”, pe de altă parte, cele de istoria literaturii, sunt prin definiție atât de limitative (un autor, un curent, o temă) încât tot nu poate fi vorba de teoretizarea unei concepții sau metodologii personale.

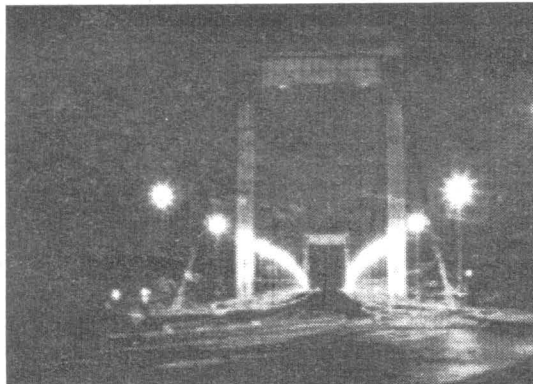
Odată, la un început de an, preluând cursul general, ca de obicei, m-am hazardat, totuși, să-l prefațez printr-o lecție de deschidere teoretizantă. Efectul a

fost jalnic. Principiile formulate nu interesau pe nimeni, toți cei prezenți – sau cei mai mulți dintre ei – voiau doar informație, pe care să o depoziteze în caiete, spre a mi-o restitui, la examen. Iată modul cel mai impropriu (am mai spus-o) de însușire a disciplinei numite Istoria literaturii române! Mod pe care îl critic cu toate prilejurile (și începerea, acum, în octombrie, a unui nou an universitar e un prilej), oral și în scris.

Obiectul cursului de istorie literară e... literatura, și literatura nu-i o „materie” ca altele. Ea nu se „învață”, cum înveți aritmetica sau gramatica. Literatura e ca teologia. Pentru a fi-o însuși cu adevărat, e necesar un anume „har”. E necesară, în termeni laici, vocația, ca și pentru filosofie, ca și pentru artă. Nu de alta, dar fiindcă e... artă, ar specifică, malițios, Paul Zarifopol. Mirat că pe Gh. Panu, potrivit propriei mărturisiri, nu-l „munceau” întrebări ca aceea privind „ieșirea lumii din haos”, Eminescu, probabil consternat, conchidea că viitorul memorialist nu avea „capul tăiat” pentru asemenea probleme”. Tot astfel, nu oricine, chiar supradotat fiind, îl are „tăiat” pentru literatură. Și cine nu-l are n-ar trebui să urmeze literetele, n-ar trebui, mai ales, să-și facă din studierea literaturii (și nu a limbii sau a folclorului) o profesie.

Momentul esențial în procesul de inițiere literară fiind lectura, menirea principală a unui curs de literatură nu poate fi decât aceea de a-i învăța pe auditorii lui să citească. De a dezvălui cursanților „l'art de lire”, cum ar spune Faguet. Căci nu-i suficient a fi atras de literatură, nu-i de ajuns să-ți „placă” literatura, pentru a putea să citești adecvat orice operă, să o poți interpreta, așa cum, pentru a deveni pianist sau violonist, nu ajunge talentul. Darul înăscut de a înțelege literatura, și orice altă artă, se cere călăuzit, orientat – și, tot astfel, trebuie instruită înclinația de a studia procesul genetic, difuzarea, receptarea, relațiile, efectele literaturii. În acest sens poate deveni eficace – și e de dorit să fie eficacizat –

învățământul filologic. Funcția primordială a învățământului ar trebui să vizeze, în materie de literatură, educarea intuiției, exercitându-se practic prin îndrumarea lecturilor. A „învața” elevul și studentul ce să-i placă – *voilà le rêve*. E posibil? Plăcerea e o senzație, și senzația, inclusiv cea de gust, fie și estetic, nu poate fi decât subiectivă; a specificat-o, cu insistență, și Kant. Există însă o ierarhie a senzațiilor. Văzul e superior auzului. Ambele sunt superioare mirosului, gustului și pipăitului. Pipăitul l-a înșelat pe Iacob, chiar în privința identității primului său nașteut. Despre gust – și a spus că nu poate fi discutat.



Podul Elisabeta, Budapesta

într-adevăr, nu se poate discuta artă cu cineva căruia îi lipsește gustul artistic. Nu se poate ajunge la consens de judecare estetică între subiecți ale căror gusturi se găsește la stadii evolutive foarte diferite. Gustul avansat e capabil a se obiectiva, a se autodepăși. Pe această cale devine posibilă și delimitarea capodoperei de operele doar izbutite. Nu, bineînțeles, cu precizia atribuită operațiilor „științifice” în această direcție de Mihail Dragomirescu, dar, în orice caz, cu o șansă de exactitate incomparabil mai sigură decât cea accesibilă pe calea demersurilor ghidate doar de un gust capricios, ca al lui Zarifopol sau, în zilele noastre, al lui Ion Negoițescu. Intuirea valorii artistice superioare implică identificarea dimensiunii geniale a operelor ce ridică imaginea artistică la Idee. Identificarea dimensiunilor interiorității acelor creații care, chiar și fără nici o „filosofie”, chiar prin doar câteva stihuri sau strofe pur lirice, precum *Über allen Gipfeln* de Goethe sau *Peste*

vârfuri de Eminescu, trezesc în conștiință sentimentul absolutului. Gustul obișnuit poate fi satisfăcut – și el chiar preferă satisfacerea – prin realizări la nivel de virtuozitate. Posesorii lui sunt cucerii de producțiuni literare ce „redau”, reflectă, exprimă accesibilul, direct sensibilul, vizibilul: ceea ce încântă sau întristează nemijlocit, ceea ce simte oricine. Ei receptează cu mulțumire, fără a-și dori altceva, ceea ce e comod încadrabil în psihologic, în social, în istoric, în etnografic: ceea ce nu transcende orizontul fenomenalității. Marea artă e însă cea care te zmulge din acest orizont, care, asemenea

prezenta capodopera drept o „specie”, care se multiplică la infinit în tot atâția „individui” câți receptori are. Această afirmație anticipează teoriile moderne ale uneia din funcțiile criticii. Interpretând aceste teorii, se poate susține că nu doar lectura criticului profesionist, ci orice lectură eficace, implică participarea la creație. Un curs (sau seminar) de literatură își atinge scopul în măsura în care îi învață pe beneficiarii lecturii creatoare. Orice bun cititor de literatură e un virtual critic literar.

Un asemenea rezultat al învățământului universitar ține, evident, de domeniul idealității; obținerea lui nu poate fi decât o frumoasă utopie. Chiar realizabil, el nu poate constitui unica finalitate a cursului de literatură. Mai precis, un curs de literatură nu poate încerca educarea estetică ludând sarcina transmiterii de cunoștințe. Mihail Dragomirescu greșea, cu siguranță, când afirma că istoria literară e o disciplină inutilă. Capodopera nu apare și nu planează în sfere atemporale și spațiale. Perceperea și interpretarea ei adecvată – și, mai cu seamă, situarea ei – e condiționată de cunoașterea ce nu pot fi obținute decât prin eforturi pluridimensionale, inclusiv prin scormoniri în trecut. Nu poți înțelege o literatură fără a-i cerceta istoria. O clasificare a capodoperei strict tipologică, anistorică, precum cea teoretizată de Dragomirescu, rămâne irelevantă. Pentru o hermeneutică a capodoperei nu sunt, desigur, suficiente cercetările de arhivă, și nici exegezele filosofice, psihologice, sociologice, filosofice, lingvistice etc. dar, în același timp, ea nu este posibilă fără demersuri de acest gen, impuse de însăși natura preocupărilor valorificate estetic. Demersuri ce implică luarea în considerare și a realizărilor de valoare medie... Într-un cuvânt, estetica literară nu se poate dispensa de istoria literară.

Concluzie practică: însușirea literaturii presupune, înainte de orice, lectură, dar pretinde, în aceeași măsură, și studiu. Pentru a fi temeinică și fecundă, lectura are nevoie de o cât mai solidă bază de cunoștințe: date, titluri, nume, noțiuni, concepte. Se cer cunoscute publicații, grupări, curente, programe, ideologii. Totul e ca informația să nu rămână un conglomerat haotic, ci să fie structurată, să formeze cristale în jurul unor idei. Unor idei–forțe, unor idei–faruri, pe care tinerii să și le întemeieze ei înșiși. Menirea cursului (și a seminarului) este a-i stimula în această direcție, și a le semnaliza teritoriul în care pot găsi materiale de construcție. Adevărat finalizate sunt acele cursuri și seminari care izbutesc nu doar să satisfacă necesitățile intelectuale (presupunând că există), ci și să le intensifice și, mai mult decât atât, să provoace necesități. Să neliniștească, să tulbure, să incendieze spiritele.

vulturului lui Zen, pe Ganymed, te răpește, spre a te duce, ca în poezia lui Goethe, „umfangend umfängen”, tot mai sus: „hinauf, hinauf”, „aufwärts”.

Școala, din păcate, mai curând barează, prin metodologiile sale (în socialism, și prin concepție, prin spiritul orientat), accesul la literatura mare. În loc de a căuta bunăoară modalități de revelare cât mai plauzibilă a adâncimilor filosofice, a universalelor din pagina eminesciană, exegezele școlare recurg, din contră, la toate acrobațiile posibile pentru a demonstra că Eminescu nu comunică decât stări de spirit pe care le au toți muritorii. Programatic (din obligație, dar și din convingere), numeroși dascăli demetafiziciau, și încă demetafiziciază, opera lui Mihai Eminescu și a tuturor marilor scriitori. În înțelegerea nu doar a profesorilor, ci și a celor mai mulți consumatori și chiar comentatori de literatură, valoarea operelor se materializează doar în creația de personaje „vii”, de situații memorabile, în „bogăția de idei și sentimente”, în pictura de medii, în construcție, în „limbă și stil”, în perfecția tehnică. Toate acestea susțin însă, prin ele însele, doar opere (fie și superior realizate) de talent, în marea literatură, ele sunt numai mijloace de mediere a contactului cu universalul, cu absolutul.

A învăța tânărul să citească înseamnă a-i oferi repere pentru identificarea marilor opere. Orice operă imperisabilă e o lume, un univers (Blaga zicea: „cosmoid”), și, asemenea universului obiectiv, este infinită. Întocmai ca lumea obiectivă, opera de artă exemplară se creează nelincetat, sporindu-și „taina” mereu, îmbogățindu-și „corola de minuni” prin fiecare contemplator. M. Dragomirescu

Acvatică

Un pește
trage năvodul când altul trage
cu urechea în spatele pietrei
lustruite. Unui preferă
să-și țină aripile în buzunare
folosind biciclete diferite
întru presiuni diferite.
Când apa se retrage își întind
ochiul până în frapiera celor
de pe plajă și joacă șotronul
pe mormintele celor căzuți
la datorie, după care se întind
cu burțile în liniște la soare
și strigă: Evrika!
Cei cu pretenții materne
își ascund spre ocrotire puii

în propriul pântec, de unde
nu se știe dacă vor mai ieși.

În flăcări

Arde sertarul pe dinăuntru
cu mine în flăcări
de sus cade benzina și
soarele arde undeva
neputincios privindu-mă
ca pe un frate din adâncuri
și eu ard în continuare
în sertarul meu și
nu pot merge la întâlnirea cu el
dar soarele mă așteaptă pe vârfuri
iar eu ard în ascuns
în sertarul numărul șaisprezece.

George PEAGU

Economia și cultura

DI Ioan Sima, președintele Băncii Dacia Felix din Cluj, aparține, cu evidență, acelei categorii de oameni despre care se spune că „sfințesc locul”. Cunoscându-l îndeaproape, constaiți însă că e un ardelean pur sânge, serios, temeinic, patriot, dar nu fanatic, cu deosebit respect pentru tradiție, pentru valorile naționale, tenace, exigent, mai întâi, cu el însuși, apoi cu colaboratorii. Are ceea ce se cheamă personalitate și caracter. Dacă se apucă de o treabă, o duce cu succes la capăt. Nu se dă bătut oricare ar fi greutățile cu care se confruntă. Nu am avut nevoie de mult timp pentru a mă convinge, când am demarat acest dialog, că Banca Dacia Felix îl reprezintă în mare măsură. Nu face caz de meritele proprii, dar eu recunosc că și modestia e unul dintre atributele care îl definesc profesional și moral.

— Cine ați fost dv., dl. Ioan Sima, până în decembrie 1989?

— Am fost tot un om de bancă. Am în urma mea douăzeci de ani de activitate în domeniu. Desigur, am îndeplinit funcții diferite: de la aceea de inspector până la aceea de șef. La fosta Bancă de investiții din Cluj am avut răspunderea a peste douăzeci de întreprinderi de construcții și montaj. În primul rând din Ardeal, dar și din alte zone ale țării: de la Medgidia la Satu Mare. La Cluj în special au existat trusturi de mare renume: Grupul de construcții chimice, Electromontaj, Construcții forestiere, Drumuri și poduri, Construcții de căi ferate etc. Banca la care am lucrat, prin specificul ei de atunci, gestiona toate investițiile din acest sector.

— Cum s-a născut ideea înființării Băncii Dacia Felix? Vine ea, această idee, dintr-o aspirație anterioară a dv.?

— Pe mine de mic copil m-a pasionat (și mă pasionează și acum) istoria. „Magazin istoric” este revista la care m-am abonat încă de la apariție, din 1967. Nici un număr nu mi lipsește din colecție până în 1989. Pot spune că, prin lecturi permanente, am dobândit, de-a lungul anilor, o cultură istorică. Așa cum era și firesc, o atenție deosebită am acordat și istoriei băncilor românești, în special a celor din Ardeal. Aceasta cu atât mai mult cu cât Ardealul, prin tradiția sa economică, a fost un centru bancar, încă înainte de 1918, cu o potență financiară extraordinară. Băncile ardelenesti au apărut în secolul XIX, pe la 1870. Nominalizez dintre ele Banca Albina din Sibiu, Banca Economu din Cluj, Banca Chioreana din Maramureș etc. De fapt, în Ardeal băncile au fost primele școli de formare a românilor, scăpați de iobăgie, din punct de vedere economic, oferindu-le totodată șansa să-și dovedească lumii capacitatea intelectuală și spiritul întreprinzător. Până la apariția acestor bănci, care au apărut tardiv și firav, în Ardeal au dominat, se știe, băncile cu sediul la Viena și Budapesta. Or, ce interese economice susțineau ele nu e greu de presupus. Abia după 1902, când începe să le crească puterea economică, băncile ardelenesti se transformă în principalele pârghii economice și materiale de susținere a elementului românesc, a țăranului român de pe meleagurile Transilvaniei. O astfel de susținere se concretizează în cumpărarea de terenuri și ulăie, în mici investiții în special în agricultură. În plus, băncile ardelenesti au fost adevărate focare politice în lupta de afirmare a ideii de unitate națională. Amos Frâncu, directorul executiv al Băncii Economu, a fost, de pildă, nu numai un mare economist al vremii în Ardeal, dar și un mare om politic. Nu întâmplător pe imobilul Băncii conduse de el, imediat după Unirea Transilvaniei cu Țara Mamă, a fost arborat primul tricolor al Cluj, iar pentru apărarea lui, în poarta clădirii băncii, a fost strâpsun de gloanțe în confruntările cu gărzile ungurești studentului român O.A. Petrovici. În toată perioada la care mă refer, întreg efortul de eforturi întreprinse de bănci a avut o influență benefică pentru neamul nostru. Așa vrea să mai

remarc și faptul că băncile ardelenesti s-au bucurat în permanență de susținerea Băncii Naționale a României de la București. Atât Banca Națională, cât și Guvernul României din acea vreme nu au uitat că în Transilvania e nevoie de credite financiare. O, dar se pare că am ocolit cam mult întrebarea dv.!

— Nu e nimic! Ați introdus în discuția noastră o problemă foarte interesantă. De aceea, aș zice chiar să continuăm paranteza cu încă o întrebare complementară: Sunt informat că aveți în lucru o carte despre istoria băncilor din România. În ce stadiu se află elaborarea ei?

— Cartea se găsește aproape de versiunea finală. În momentul de față mă confrunt însă cu o perioadă ceva mai dificilă. Nu posed prea multe documente cu privire la activitatea fostelor bănci ardelenesti din timpul refugului din 1940. Sper totuși să o scoot la capăt cu bine iar peste două luni, adică la 1 Decembrie, să văd cartea ieșită de sub teascurile tipografiei.

— Presupun că și în carte abordați rolul băncilor nu numai dintr-o perspectivă economică, financiară.

— Cum am spus, băncile ardelenesti au fost instituții cu atribuții serioase în realizarea Marii Uniri. Pe de altă parte, ele au fost factori de prim ordin nu doar pentru economie, ci și pe plan social, cultural, religios etc. Au contribuit cu fonduri importante la susținerea artelor, literaturii, a școlilor românești care au apărut în acea perioadă în Ardeal.

— Nu mai e un secret pentru nimeni, astăzi, că sunteți un președinte de bancă cunoscut și apreciat de mulți oameni de cultură și sport din țară. Știu că ați răspuns frecvent, cu generozitate, cu înțelegere, când ați fost solicitat, să ajutați edituri, reviste, teatre, cluburi sportive, spitale, biserici, adică acele instituții care se descurcă greu din punct de vedere material. Spuneți-mi câte ceva despre aceste acțiuni ale dv.

— Banca Dacia Felix se vrea și în această direcție o continuatoare a tradițiilor băncilor din Ardeal. În limita competențelor și posibilităților legale pe care le avem, susținem cultura, sportul, religia, sănătatea... Mi-ar fi foarte greu să fac o statistică a tot ce am întreprins. Am sprijinit, de exemplu, Opera Română din Cluj. Am fost unul dintre principalii sponsori ai turneului internațional de tenis din luna septembrie de la București. Sever Mureșan, organizatorul lui, este acționarul nostru, cum și noi îi suntem acționari. Am dorit să demonstrăm, în fond, prin susținerea acestui turneu că România e capabilă de un efort financiar la nivelul țărilor care se respectă. La fel, suntem implicați în susținerea unor spitale. Sunt, între altele, și președintele Societății Române de Cancer. Iar în această calitate am interesul și obligația să susțin medicina românească.

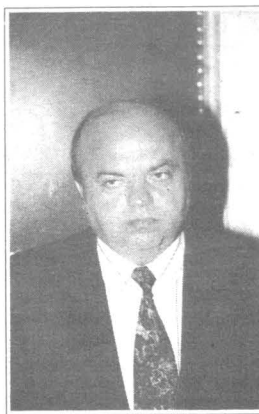
— Cum vedeți o viitoare lege a sponsorizării? Vă împiedică absența ei?

— Nu! Fiindcă există o lege a bugetului care oferă realmente facilități de a sponsoriza, de a face reclamă în anumite procente. Sigur,

totul depinde de veniturile pe care le realizează o societate comercială sau alta. Eu zic că legea bugetului este decentă și la nivelul posibilităților actuale ale bugetului țării. Nu aș vrea să se uite faptul că și bugetul nu este un sac fără fund. Iar dacă nu vom găsi resurse, nu vom avea cum să-l acoperim.

— Dle Ioan Sima, cu ce greutăți vă-ați confruntat când ați pomic la drum?

— În nici un caz cu puține. Chiar dacă până în 1989 s-au făcut prin bănci investiții uriașe, băncile nu au fost beneficiare decât în procente foarte mici de efortul investițional al statului. Nu avem clădiri la nivelul normelor bancare mondiale. Nu avem tehnică de calcul, posibilități de a realiza



din Cluj este un model de privatizare care îi uimește și pe străini. Am sprijinit și sprijinim, așadar, orice inițiativă de privatizare a oricărei unități de stat. Suntem mari acționari la Fabrica de bere Ursus, la Fabrica de bere din Reghin, la Fabrica de porțelan din Alba Iulia. Intrăm puternic la fabricile de porțelan din Sighișoara, Dorohoi, la Societatea Comercială Agricolă din Foçași. În plus, acordăm asistență tehnică oricui ne solicită. Fiindcă banca noastră are un grup ingineresc și economic de înaltă înaltă. Mulți dintre specialiștii noștri au fost cooptați și în străinătate la realizarea unor proiecte luate în considerare de Banca Mondială.

— Ce reprezintă în prezent în

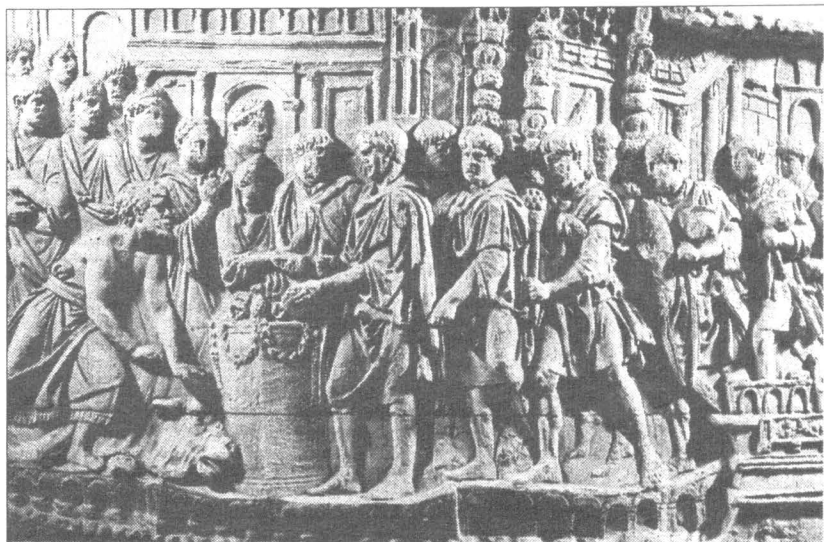
la Chișinău. Urmează să deschidem reprezentanțe și chiar filiale la Caracas, Dijon și Montreal. Iar la Tirana suntem în curs de a finaliza un sediu propriu. Aici ne vom implica, de altfel, cât se poate de serios. Vom participa efectiv la trei societăți comerciale în zone în care există o populație aromână cu pondere mare.

— Aveți ceva de spus despre actuala echipă guvernamentală?

— Da! Ceea ce am mai spus și cu alte ocazii. Consider că în septembrie 1992, în condiții de criză, când rezervele valutare erau aproape inexistente, Guvernul dlui Văcăroiu și-a asumat un mare risc preluând haosul economic de la cea dată și incapacitatea financiară a României. Nu e de ici-colo că s-a reușit să se traverseze cu bine o iarnă greă și să se repună în funcțiune, aducându-se la normalitate, foarte multe din sferele activității economice.

— Dle Ioan Sima, până să vă „prind” pentru acest dialog, am cam zăbovit pe la ușa biroului dv. Am constatat astfel că sunteți enorm de ocupat. Vreau să vă întreb, de aceea, ce înseamnă zile și nopțile unui președinte de bancă?

— O întrebare întrucâtva asemănătoare mi-a fost pusă și de un grup de evrei care ne-au vizitat banca. Ei m-au întrebat când m-am simțit mai bine, înainte sau după decembrie 1989? Le-am răspuns sincer, cinstit, înainte. Atunci aveam timp să mă ocup de copii, să citesc, să merg la spectacole. Nu am lipsit la nici un spectacol de operă și teatru. Aveam timp să predau la facultate, să scriu



Columna lui Traian, legiunile romane trecând podul peste Dunăre

correspondență cu mapamondul, de a intra în acel circuit ce presupune legături de decontări cu băncile din întreaga lume. Pe urmă, o altă mare problemă a noastră a fost pregătirea personalului bancar. În acest sens am fost obligați să trimitem la cursuri în Elveția, SUA, Italia etc. un mare număr de specialiști. De la început ne-am orientat către tineri. Chiar în vară am recrutat pe unii dintre cei mai buni absolvenți ai Facultăților de Științe Economice din București și Cluj. După o perioadă de rodaj de câteva luni, mi-am trimite și pe ei la cursuri de pregătire în străinătate. O bancă nu poate funcționa fără un personal instruit la nivelul cerințelor mondiale.

— Care apreciați că a fost scopul de bază pentru care ați înființat Banca Dacia Felix?

— Acela de a deveni un sprijin real pentru agenții economici dorinși să se privatizeze. Noi nu ne-am mulțumit să vorbim despre privatizare, ci am dat un exemplu de privatizare la multe societăți comerciale. Ne mândrim că în Ardeal se văd deja activități productive. În mai bine de doi ani am făcut investiții serioase în fabrici, în turism, în hoteluri. Fabrica de porțelan

sistemul bancar național și internațional Banca Dacia Felix?

— Pot să afirm de acum că suntem integrați în sistemul bancar național și mondial. Prin banca noastră își desfășoară activitatea circa treizeci-patruzece de mii de agenți economici. Avem conturi de corespondență peste treizeci de mari bănci din lume. Suntem capabili să deservim orice agent economic nu numai de la noi, ci din oricare altă țară. Am reușit să realizăm un capital vărsat de douăzeci miliarde lei. Am reușit, de asemenea, și o capitalizare valutară în valoare de zece milioane de dolari oferite de acționari străini. Dar nu ne oprim aici. Până la 31 decembrie a.c. ne-am propus să asigurăm un capital de minimum douăzeci miliarde din care cincizeci la sută să fie capital vaolar. Nu exagerez decât spun că banca noastră constituie un experiment pentru țară.

— Concret, cum sunteți organizați? Cum funcționați ca mecanism?

— În țară ne desfășurăm activitatea prin treizeci de sucursale. Dar nu ne limităm doar la atât. Recent am primit aprobarea Guvernului Republicii Moldova pentru a deschide o sucursală

câte ceva, să fac zilnic sau cel mult la două zile câte o partidă de tenis. Astăzi astfel de preocupări au dispărut din viața mea. Nu pot să-mi permit să citesc o carte decât după ora douăsprezece noaptea. Dimineața însă trebuie să mă sciol la șase ca să nu întârzii la slujbă. Firește, nu am șefi, nu mă obligă nimeni să ajung la o anumită oră. Dar sarcinile sunt atât de complexe încât nu-mi lasă o clipă de răgaz. Vreau să vă spun că lumea capitalistă este pentru noi o mare necunoscută. Văd pretendenți pe unde călătoresc oameni foarte bogați care nuncesc de dimineață până seara. Noi avem foarte mult de recuperat. Îmi vine greu să afirm că mă nuncesc o bancă. Noi facem servicii bancare, dar suntem departe de nivelul normelor pe care le cer aceste servicii.

— La ce visează un președinte de bancă în clipa de față?

— Dacă aș ține seamă de primul impuls, aș răspunde că la trei zile libere în care să dorm. În realitate, recunosc că visez la stoparea procesului de degradare continuă a monedei naționale.

J. N. MANZATTI

Mare BAL Mare Două MUZICI Două

— Mă doare capul de atâta discuție! exclamă plictisit Toni.

— Voi sunteți de vină, — zise greoi Garzoni. Veșnic aceeași poveste: unde mergem? De un ceas bateți apă în piua. Să profităm că sunt cu mașina și să mergem la Otopeni cu niște „maimute”.

— E duminică seara, mon vieux, inghesuală mare. Au ieșit toate ptelele la Sosea să ia aer. A fost și zi de curse, și ming de aviație. Veți vedea că nu găsim un leocor pe niciieri. Decât s-o întindem la Otopeni, mai bine să mergem undeva pe 11 Iunie. Hai la Luzana! Ne fulgeră forgu o burdă de crap borșos în saramură, de să dai cu căciula după turci! — adăugă eu cu oarecare rezervă, fiind cel mai tânăr dintre toți.

— Bravo, puștule! strigă încântat Jappy. Idee splendidă!

— Se aprobă, bimbo! replică viguros Garzoni, bătăndu-mă la fel de viguros pe umăr, de cât pe-aci să mă dea jos.

În copilaria mea grădina se numise „Suzana”, proprietarul inspirându-se din titlul operetei cu același nume, în care Florica Florescu făcea ravagii la Teatrul Liric, sau vara la Oțeleasa. Voga grădiniței Suzana fusese de nedescris, după inaugurarea expoziției din 1906. Nu exista bucureșean care să nu viziteze Parcul Carol, unde în afară de expoziția industrială mai găseai și o fărâmă de grădina zoologică, având un leu sfrijit, ce mai mult tușea decât râcea, o girafă melancolică cu gâtul lung și ochii umezi, de pedagog îndrăgostit de profesorii de latină, un vultur necăjit, semănând la cioc cu nasul negurilor orientale de pe Smârdan, și doi urși năpârliți, umbland nervoși de culo-colo, ca niște funcționari comerciali ce nu au bani pentru curse.

Întreg câmpul nesfârșit de cetățeni se oprea în mod obligatoriu să își lepede năduful la „Suzana”, în fața unei halbe cu gâlet Bragadior. Concurența nu avea decât pe „Leul și Cărnatul”, așezat peste drum, cu strașnici „patricieni” și fudulii de berbec, însă neîn câpător pentru puderea de oameni pașnici ce se vânturau pe căldura caniculară a verilor bucureștene. Fiindcă lumii îi place să petreacă. Război nu mai fusese deloc șapte—șapte.

Dar iată că într-o bună zi, o inspecție venită ca trînznetul din cer senin descoperi nereguli. Anume, se spunea că se dovedise carne strică, pe care clienții o consumau făcută mititei, cu voluptatea prosperității. Însă gurile rele șopteau că alta era taina descinderii polițienești. Un fapt banal, în fond, un binevoitor anonim denunțase colonelului în retragere Cerbu (nume predestinat) că nevasta îl înșelă, indicându-i ora, locul, omul și gradul.

Într-adevăr, soția adulteră fu găsită în „separu” de către propriul sot, colonelul în retragere. Era inghemuită ca o pisicuță, cu pielea roză și o alună la coapsă, pe genunchii unui căpitan active, succesor al colonelului în retragere, și a altor grade superioare și inferioare, însă toate active, care mențin și întăresc ierarchia armatelor în timp de pace. Se spune că următorul dramatic dialog avusese loc între cerbul colonel și infidela căprioară, același dialog care se repeta stereotip în fiecare lună, de douăzeci de ani încoace.

Colonelul: — Nu m-așteptam, Mimișor, să-mi faci una ca aceasta. Imbracă-te repede, căci poți răci așa goală. Gripă îți mai lipsește!

Mimișor: — Ah, Jumpy, cât sunt de nenorocit! Și un plâns în sughițuri zgudu, ca de obicei, de douăzeci de ani încoace, trupul plâpând și roz al biete Mimișor.

Colonelul: — Liniștește-te, Mimișor, hai, fii cuminte! Știi căci ești urâtă când plângi!

Lucrurile se împacă, când îi explică înțelegerului soi, că nu a fost vorba de a-l înșela, ci de un simplu și nevinovat capriciu de femeie.

Ceea ce îl enervase peste măsură pe bravul militar nu fusese faptul că nevasta se sacrifică, dacă nu

pentru morală, dar cel puțin pentru moralul regimentului, ci mai ales că la intrarea sa intempestivă căpitanul nu luase poziția de drepti, nici nu bătea pînțeni. Lucru imposibil, dat fiind că subalternul avea o biată fină goală pe genunchi și cisme scoase.

— Ca să vedeți disciplina de astăzi, domle gen'ral! spunea cerbul colonel, prefectului de poliție Nicolaeu, căruia îi ceruse favoroarea de a delega pe comisarul-șef Hocung să asiste la descindere.

Spre a nu da naștere la rumori și spre a nu compromite epoletul, chiar când e cerb în retragere, acționează personaj care a fost generalul Nicolaeu dădu ordin ca localul să fie închis din motive sanitare. „S-a găsit carne stricăta”.

Dar nu v-am spus ce fel erau eroii povestirii mele. „Eu” sunt eu, cel ce vă povestesc. Toni, fratele meu, inspector pe atunci în Ministerul Muncii, Garzoni era consul general al Italiei la București, iar Jappy, înscărunat de afaceri al Legației Franței. Acțiunea trebuie situată la începutul verii lui 1925, deci acum 27 de ani. Buni prieteni unii cu alții, ne vedeam aproape zilnic. Și, ca orice bucureșteni rușinați, căutam să descoperim din când în când farmece periferice ale unei capitale necunoscută de toată lumea. Sătui de localurile de noapte care se numeau Alcazar, Chat Noir, Tabarin sau Maxim, ne înfundam prin cine știu ce cârciumă cu „muscă”, sub buză începu să strige „hip-hip România Mare”, dar mai ales să tragă cu pistolul în tavan, de s-a împrăștiat tot balul ca potârnicile, în câteva minute. Iar cu o săptămână înainte de întămpinarea noastră fusese cu aceeași echipă de prieteni la „serata mascată a violetelor”, peste sîna ferată, în cartierul Tei. Deși i se spunea balul violetelor, mirosea mai mult violent decât violet, a băutură și nădușeală. Când pe la ceasurile patru dinspre ziua s-a încins bătaia cu ocazia alegerii reginei balului, ne-am omenit în stradă ieșiți pe fereaștră, bucoșori și căsăpam cu viață din încrucisarea sifoanelor ce șierau prin aer.

— Atunci, haideam la Luzana! Imbracăți în mașina lui Garzoni, o pornim într-acolo. O masă ce în basme, cu toate bunătățile pământului, ne picurase în vine o rară dispoziție.

— Terminăm la Brodici, fraților! strigă Garzoni cu protocolul consular simplificat la maximum.

— Mince alors! îl completă Jappy, într-un limbaj puțin obișnuit în cabinetele Legației Franceze din strada Biserica Amzei.

Voi adăuga că Jappy, un excelent și tânăr diplomat, ținea pentru câteva săptămâni locul ministrului său, care plecase la Paris.

Fără a mai tocni, pornim către oraș, pe 11 Iunie, coborând Dealul Mitropoliei, apoi prin Piața Mare, cu întortochețurile străzilor Buzaca, Bărăștei, Colței, și apucând-o pe strada Doamnei la stînga, ieșim în Academia, ca să o luăm pe Regală către Calea Victoriei.

Ceasul rău! Pe strada Academiei, în fața cofetăriei Anghelescu & Guenté, mai precis în fața pasajului Comedia, era iluminată și giomo. Curtea sălii Eintracht fremată de lume, trăsuri, rochii de seară și costume naționale. Două afișe imense strălăuiau la poartă, cu clasicul anunț răsufat, dar veșnic fermecător: „Mare BAL Mare”, „Două MUZICI Două”, „Fanfară, Orchestră clasică, Națională și de dans”. Iar din subtitlu luăram cunoștință că era vorba de „Balul Coaforilor,

Coafezelor și Manicuristelor” din București.

— Aici e de noi! — zise Toni fericit. Avem ce agăța, sunt fete nostime.

Cedând insistențelor și conșimțind că într-adevăr nu există riscuri de a întâlni cunoscuți din „lumea noastră”, plătăram câte cinci lei de căciula la cassă și intrăram.

Primeam distrați la gloata pestră, când deodată apăru ca din văzduh, cu mersul leagăn din soldurile mari, cu fața jovială și chelia presărată de confetti, Trancu-Iași în persoană. Fostul ministru al muncii, avocat și poet, una din cele mai populare și pitorești figuri pe care le-a avut țara românească, colinda dintr-o pornire firească, dar și din spirit electoral, toate mahalalele, toate intrările cetățenii și adunările muncitorești. Boteza, înfomântă, cununa, pe unde putea și călăuzea. Îl întâlneau uneori în aceeași seară în trei-patru locuri diferite. Umbla de dui și prietenie. Un „tip” în înțelesul cuvântului, pe care nu l-au putut egala decât Jean Tehaș Florescu și, în oarecare măsură, De.Re.Ioanșescu. Personalități de un anumit fel de prestigiu, în orice caz de imensă popularitate, oscilând între bonomie și demagogie, între comie și sobrietate. Oameni de altădată, dintr-o lume totuși actuală și permanentă. Ar fi să-l nedreptățim însă pe Trancu-Iași, dacă nu l-am recunoaște mente deosebite și minutele înfăpturi pe teren social, pe care bonomia sa orientată nu le diminuează într-un nimic.

În seara balului, fostul ministru era îmbrăcat în smoking, cu o cocardă la butonieră, île cărei panglici atârnau până la burță: însemnul asociației, conferit președintelui de onoare care, spre disperarea noastră, nu putea fi altul, decât însuși Trancu-Iași.

Când l-a văzut Jappy, a palit. A dat să se retragă, să fugă, dar n-a mai fost chip. Râzând cu gura până la urechi, strălucitor de ferice, cu brațele deschise pentru îmbrășare, Trancu-Iași izbucni gălăgios:

— Excellence! Quel honneur! Quelle joie de vous voir parmi nous! Pofuți, pofuți, nu vă jenați! Vous êtes comme chez vous.

Impuși de el, ne pomenirăm în mijlocul sălii.

— Atenție! strigă președintele din toți plămâni, — atenție, iubii cetățeni! O deosebită cinste ni s-a făcut în astă seară. Se află printre noi ministrul Franței, sora noastră mă mare, eterna, nemuritoare Franță.

Un urlet de junglă pornit din toate piepturile bărbierilor, coafezelor și manicuristelor, acoperi eterna, nemuritoare Franță. De abia s-a mai putut auzi comanda lui Trancu-Iași, venită ca o urgie:

— Muzica! Marseillais! Să cânte Marseillais!

Și cum tot mărlanul, fie el român sau de altă nație, are o căt-de-vagă noțiune despre „Marseilieză”, cele două—muzică—două, cea clasică, națională și de dans, împreună cu fanfara civilă, gen șapte—găște, atacară imnul francez. Curat că îl atacară! Jappy, în poziție de drepti, asculta galben ca turtă de ceară.

Mi-a fost dat atunci să aud pentru prima oară o Marseilieză ce semăna leit cu „Deșteaptă-te Române”. Începutul pornea oarecum corect și îl acompania, într-o franceză bizară, câțiva bărbieri poliștoți: alonzan—fan—tra—la—la—lă—lă—lă! Dar nu știu cum se făcea, că de la mijloc încolo semăna aidoma cu „La care te-adăncăria barbarii de tirani”. Avea dreptate Trancu-Iași când spunea că Franța e sora noastră mă mare.

Luai-l, domnișoarelor, în dans, pe domnul ministru! Ocupați-vă de dansul. Nu-l lăsați singur! În loc de domnișoare, se repăzără vreo zece calfe de bărbier și îl ridicară pe sus pe bietul Jappy care, palid cum era, părea cadavru pe care pirajii se pregătesc să îl asvârle la rechin. L-au dus bărbierii pe scenă, având grija să-l scape din gheșală, când l-au așezat jos. De acolo a trebuit să salute surzând înmulțimea ce nu își mai potolea entuziasmul. Apoi a început dansul, concursul de viteză pentru coafuri de damă, concurs de dexteritate pentru spălătură capului la bărbăți (care s-a executat pe freza lui Jappy), apoi hora, sârba și tombola. Jappy le-a prezidat pe toate, funcționie fiind-i transmise de însuși Trancu-Iași. O sudoare rece, de groază, îi imbroboanea fruntea în timp ce țopăia la sârba, de mai bine de un sfert de ceas. L-au oferit apoi spre cumpărare câteva bilete de tombolă, toate câștigate.

Mare a fost hazul tuturor, mai puțin al lui (dar ce contează?) când, în afară de câteva duzini de ace de păr „invizibile”, a câștigat o rație vine. Era o plăcere să-l vezi pe ministrul Franței la București, dănsând cu o tânără coafeză, ținându-și rața sub braț.

Când pe la patru de dimineață ne-am putut folosi hoțeste din văltoarea balului, ieșind în stradă pe usa de serviciu, spre a scăpa de „Marseillais” de plecare, Jappy, înfășurat în serpentine ca o mummie fantazistă, dete drumul raței, cu un gest de scărăbă, pe strada Academiei, care, măcâind, o luă în zbor către Universitate:

— Vă-ten au diable, espèce de vieille sorcière. — Rădeam totuși cu lacrimi. Doar Jappy nu putea nici măcar să surâdă. Mare a fost petrecerem admirabil, bucurându-ne de atenția unanimă, de grația și promisiunile cătorva fășnețe manicuriste.

Ne-am despărțit ca de obicei, în piața Teatrului Național.

A doua zi, în toate zările din Capitală, apăru notița următoare:

„In sala Liedertafel din strada Academiei, a avut loc aseară marele bal anual al Asociației Bărbierilor, Coafezelor și Manicuristelor din București, sub presidenția de onoare a Domnului Trancu-Iași, fost ministru al muncii. Două muzici și o bogată tombolă au distrat distinsul public până la ziă. Serata a fost onorată de înalta prezență a Excelenței Sale dl. Jappy, ministrul Franței la București.”

Peste două săptămâni, „Excelența sa” fu transferată disciplinar în postul retrograd de secretar de legație la Tirana. Ducea adătos cu sine în Albania nostalgia ținuturilor românești și amintirea „Balului Coaforilor, Coafezelor și Manicuristelor” din București.

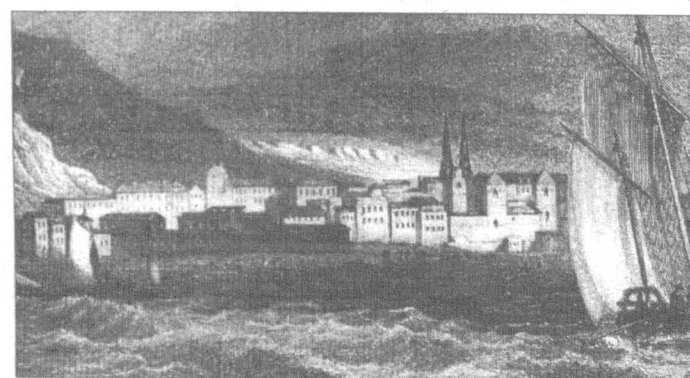
(Din volumul de amintiri ce va apărea în Editura „Cartea Pribegei” din Buenos Aires)

Sub centură

Năbădăioase creaturi și fotbalistiști aștia binecuvântați de soartă să poarte dolarii în vârful bombeului. Cu o indiferență dătătoare de fiori și metafore albastre, binecunoscutul Lăcătuș zice că nu „se duce” să joace în Mexic deoarece suma promisă i se pare prea nefinsemnată. Patriot și iubitor de „conversație”, nu i-ar ajunge nici pentru plata... convorbirilor telefonice. Vreți să știți suma? Trei sute de mii de dolari anual. Cam de trei ori cât un Premiu Nobel! • Renunțând la luptele „fratricide” și în spiritul sportivității cunoscute, trei colegi distincți și membri „permanenți” ai „conducerii” noastre și-au dat demisia din plutonul frunțaș. Odată cu ei se va încheia și „meciu” Dinescu... restul lumii. • Un redactor bărbos și agresiv, de la televiziunea națională, pe numele său Nicolau, a organizat un duplex București—Cluj pe tema „fenomenului” Caritas. Rar am văzut mai multă agresivitate inutilă și lipsă de cea mai elementară „onoare” profesională. Bezmeticul teleast, în ciuda evidențelor filmate, încerca cu orice preț să discrediteze „jocul” din Ardeal. Nu ne miră „colaborarea” buimacă și subordonată a celor patru „specialiști” aleși pe sprâncene. Ne miră însă „calmul” și „toleranța” celor doi ardeleni, (Funar și Stoica) care au acceptat cu prea multă eleganță bălbăieile acuzatoare ale redactorului cu pricina. Domnule Everac, ar fi cazul să vă rotiți ochii prin marea gazdărie ce-o păstoriți, fiindcă subiect mai „gras” decât acestuia, pentru „tabletele” dumneavoastră cu morala în coadă, nici că găsiți. • Ne face plăcere să reproducem fără comentarii un „titlu” de toată frumusețea din „bulina albastră” condusă de „analistul” și „eseistul” Ion Cristoiu: „Bulinarii i-au fript de 12 ori pe patronii din Ploiești.” Și încă unul imaginat de „poetul” Il Guleștino: „Crăciunescu n-are stea, n-are dinam”. Subtile trimiteri... • Fiindcă prezentul articol a fost scris marți noaptea spre miercuri, neștiind ce va fi în seara fatală de 13, avansăm trei variante: 1. Echipa, după cum era de așteptat, a câștigat cu greu în fața redutabilului unsprezece belgian. Ce e al nostru, e al nostru... 2. După cum era de așteptat, echipa noastră a izbutit un egal merit în fața redutabilului unsprezece belgian. Ce e al nostru, e al nostru... 3. După cum era de așteptat, echipa noastră n-a putut trece de redutabilul unsprezece belgian. Ce e al nostru, e al nostru...

Indiferent de rezultat, mie nu-mi ies din minte nici mortei cei trei sute de mii de dolari „cheș” refuzați de Lăcătuș. Adică, să refuzi de trei ori Premiul Nobel?!

Mircea MICU



Buenos Aires